

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**MUSTAFA ORAKÇI'NIN *LEVENT VE TAYFASI* KİTAP
SETİNİN UNESCO DEĞERLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Kübra İPEK ATALAY
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİLGİN

Burdur, 2025

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**MUSTAFA ORAKÇI'NIN *LEVENT VE TAYFASI* KİTAP
SETİNİN UNESCO DEĞERLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Kübra İPEK ATALAY
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİLGİN

Burdur, 2025

**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 16/01/2025 tarih ve 550/4 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 22/01/2025 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Kübra İPEK ATALAY'ın “MUSTAFA ORAKÇI'NIN *LEVENT VE TAYFASI* KİTAP SETİNİN UNESCO DEĞERLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” konulu tez çalışması Temel Eğitim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Dr. Öğretim Üyesi Mustafa BİLGİN (Tez Danışmanı)

ÜYE : Prof. Dr. Derya ARSLAN ÖZER

ÜYE : Dr. Öğretim Üyesi Mehmet UYGUN

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/.../2025 tarih ve/... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

[] Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim sadece Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Kübra İPEK ATALAY

19/03/2025

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bilgisini ve desteğini hiç esirgemeyen kıymetli hocam, sabrıyla desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİLGİN'e, ders sürecimde her zaman yanımda olan Prof. Dr. Derya ARSLAN ÖZER'e ve yüksek lisans ders sürecimi bitirmemde bana destek olan Prof. Dr. Kenan DEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte bana her zaman destek olan sevgili eşim Şahin ATALAY'a ve tezimi tamamlayabilmek için vakit ayıramadığım hayattaki en büyük motivasyon kaynağım olan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* Kitap Setinin Unesco Değerleri Açısından İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

Kübra İPEK ATALAY

ÖZ

Teknolojinin gelişimi ve yaygın kullanımı, birçok alanda büyük ilerlemeler sağlasa da, bu aynı zamanda bireylerin yalnızlaşmasına, toplumsal bağların zayıflamasına ve geleneksel değerlerin kaybolmasına sebep olduğu görülmektedir. Toplumsal bağlarda oluşan zayıflamanın farkına varan bilim insanları bunun önüne geçebilmek için değerler eğitime yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bilim insanları tarafından yapılan çalışmalarda farklı normlar ortaya konmuştur. Evrensel değerler ise uluslararası bir kurum olan UNESCO'nun belirlediği on iki değeri (*mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik*) kapsamaktadır. Bu değerler çocuklara kazandırılmak istenen ve hayatlarında taşımaları gereken değerlerdir. Bu çalışmada da çocuklara yönelik yazılan öyküleyici metinlerden olan Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap setini UNESCO değerleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan *Levent ve Tayfası* kitap setinde yer alan beş kitap “mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü ve birlik olma” değerleri açısından incelenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizine göre incelenmiş ve toplamda 128 değerın beş farklı öykü kitabında aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öykü kitaplarında en çok işlenen ilk üç değerin sırasıyla saygı(f=22), sorumluluk(f=17) ve sevgi(f=16) olduğu tespit edilmiştir. Yazar, incelemeye alınan *Levent ve Tayfası* kitap setinde UNESCO değerlerini genellikle olumlu örnekler kullanarak aktarmış, ancak dürüstlük, işbirliği ve birlik değerleri için sadece birer tane olumsuz örnek kullandığı ulaşılan diğer bir sonuçtur. Bu durum, yazarın değerlerin önemini vurgulamak için olumlu örnekler üzerinden aktarmayı tercih ettiğini göstermektedir. *Levent ve Tayfası* ile ilgili yeni Maarif modelinde belirtilen değerlere yönelik bir araştırma yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Levent ve Tayfası, Mustafa Orakçı, UNESCO Değerleri.

Sayfa Adedi: 135

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİLGİN

Investigation of Mustafa Orakçı's Levent and His Crew Book Set in Terms of Unesco Values

(Master's Thesis)

Kübra İPEK ATALAY

ABSTRACT

Although the development and widespread use of technology has provided great advances in many areas, it is also seen that this has caused individuals to become isolated, social ties to weaken, and traditional values to disappear. Scientists who are aware of the weakening of social ties are conducting studies on values education in order to prevent this. Different norms have been revealed in the studies conducted by scientists. Universal values include the twelve values established by UNESCO, an international institution (happiness, honesty, modesty, cooperation, freedom, love, peace, respect, responsibility, tolerance, unity, simplicity). These are values that children should acquire and maintain throughout their lives. The aim of this study is to examine the book series "Levent and his Crew" by Mustafa Orakçı, a narrative text aimed at children, in terms of UNESCO values. The study used the document analysis method, one of the qualitative research methods. Five books from the book series "Levent and his crew", which are the data source of the study, were examined in terms of the values "happiness, honesty, modesty, cooperation, freedom, love, peace, respect, responsibility, simplicity, tolerance and unity". The data obtained were analyzed using content analysis and it was concluded that a total of 128 values were conveyed in the five different story books. It was found that the first three most frequently processed values in the story books were respect (f=22), responsibility (f=17) and love (f=16). In the *Levent ve Tayfası* book set that was examined, the author generally conveyed UNESCO values using positive examples, but another result that was reached was that he used only one negative example for honesty, cooperation and unity values. This situation shows that the author preferred to convey the values through positive examples in order to emphasize their importance. A research can be conducted on the values specified in the new Education model regarding *Levent ve Tayfası*.

Key Words: Levent and His Crew, Mustafa Orakçı, UNESCO Values, Values Education.

Page Number: 135

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa BİLGEN

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2 Problem Cümlesi	4
1.2.1. Alt Problemler.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6.Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Değer Kavramı	8
2.2. Değerlerin Sınıflandırılması	11
2.2.1 Spranger’ın Değer Sınıflaması.	11
2.2.2. Rokeach’ın Değerler Sınıflaması.....	12
2.2.3. Schwartz’ın Değerler Sınıflaması.....	13
2.3. Evrensel Değerler	15
2.3.1. Mutluluk.	16
2.3.2. Dürüstlük.	17
2.3.3. Alçak Gönüllülük.....	17
2.3.4. İşbirliği.....	18
2.3.5. Özgürlük.	18
2.3.6. Sevgi.	19
2.3.7. Barış.....	19

2.3.8. Saygı	20
2.3.9. Sorumluluk	21
2.3.10. Hoşgörü.....	21
2.3.11. Birlik/Dayanışma.....	22
2.3.12. Sadelik.	22
2.4. Değerler Eğitimi	23
2.4.1. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi.	25
2.4.2. Değer Eğitiminin İşlevi.....	28
2.4.3. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar.....	30
2.4.4. Değerler Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Rolü.	38
2.5. İlgili Araştırmalar	41
2.5.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.	41
2.5.2. Türkiye Dışında Yapılan Çalışmalar.	47
BÖLÜM III	54
YÖNTEM.....	54
3.1.Araştırmanın Modeli ve Yöntemi	54
3.2.Araştırma Materyalleri	54
3.3.Verilerin Toplanması	56
3.4.Verilerin Analizi	57
3.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik.....	58
BÖLÜM IV	59
BULGULAR.....	59
4.1. Mustafa Orakçı’nın <i>Levent ve Tayfası Eserlerinde</i> UNESCO’nun Belirlediği Değerlere Yer Verme Dağılımı Nasıldır?	59
4.1.1. Perili Evden Kaçış.	60
4.1.2. Dilek Kutusu Açılıyor.	62
4.1.3. Hayvanları Bizden Koruma Günü.	64
4.1.4. Mezarlıktaki Hayalet.	66
4.1.5. Okulsuz Dünya.	67
4.2. Mustafa Orakçı’nın Eserlerinde UNESCO’nun Belirlediği Değerler Hangi Kavramlarda Karşılık Buluyor?	69

4.2.1. Perili Evden Kaçış.	69
4.2.2. Dilek Kutusu Açılıyor.	74
4.2.3. Hayvanları Bizden Koruma Günü	80
4.2.4. Mezarlıktaki Hayalet.	85
4.2.5. Okulsuz Dünya	88
4.1.3. Mustafa Orakçı'nın Eserlerinde UNESCO'nun Belirlediği Değerler Nasıl Aktarılmıştır?.....	93
BÖLÜM V	98
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	98
5.1. Sonuç ve Tartışma	98
5.1.1. Mustafa Orakçı'nın Levent ve Tayfası Eserlerinde UNESCO'nun Belirlediği Değerlere Yer Verme Dağılımı İncelenmiştir.	98
5.1.2. Mustafa Orakçı'nın Eserlerinde UNESCO'nun belirlediği Değerlerin Karşılık Geldiği Kavramlar Belirlenmiştir.	100
5.1.3. Mustafa Orakçı'nın Eserlerinde UNESCO'nun Belirlediği Değerlerin Aktarımı İncelenmiştir.	102
5.2. Öneriler.....	103
KAYNAKLAR.....	104
EK-1	121

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Değer ile İlgili Bazı Tanımlar	10
Tablo 2. Rokeach'un Değerleri Sınıflandırması.....	13
Tablo 3. Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi Güdüsel Tipleri	14
Tablo 4. Levent ve Tayfası Kitap Seti Bilgisi	55
Tablo 5. On iki Evrensel Değere İlişkin Alt Kategoriler.....	57
Tablo 6. Levent ve Tayfaları Kitap Setinde UNESCO Değerlerinin Dağılımı	60
Tablo 7. Levent ve Tayfaları 1 Perili Evden Kaçış Kitabında UNESCO Değerlerinin Dağılımı	61
Tablo 8. Levent ve Tayfası 2 Dilek Kutusu Açılıyor Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı	63
Tablo 9. Levent ve Tayfası 3 Hayvanları Koruma Günü Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı	65
Tablo 10. Levent ve Tayfası 4 Mezarlıktaki Hayalet, Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı	67
Tablo 11. Levent ve Tayfası 5 Okulsuz Dünya Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı	68
Tablo 12. Levent ve Tayfası Kitap Serisinin Değer Aktarımı	93

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
APA	: Amerika Psikoloji Derneği
DKA	: Dilek Kutusu Açılıyor
Ed.	: Editör f: Frekans
HBKG	: Hayvanları Bizden Koruma Günü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
METK	: Milli Eğitim Temel Kanunu
MH	: Mezarlıktaki Hayalet
PEK	: Perili Evden Kaçış
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB.	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü]
vb.	: Ve benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde tezin problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımlar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur. Bunların yanı sıra tezle ilişkili bazı tanımlara da yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Çocuklar doğdukları andan itibaren sürekli değişim ve gelişim içerisindeyler. Bu değişimler duygusal ve psikolojik açıdan gerçekleşmektedir. Ahlaki değerler ise bu değişimleri etkileyebilmektedir. Toplumun birliğini ve bütünlüğünü toplumların yüzyıllar boyunca oluşturduğu milli ve manevi değerler bir arada tutmaktadır. Bu değerler toplumsal hafızaya ve ahlaka da yön vermektedir. 2000’li yıllardan itibaren gelişen siyasi, sosyal ve teknolojik olaylar önce bireylerde sonrasında da toplumların kültürlerinde değişimler meydana getirdi. Özellikle sosyal medyanın internet ortamına taşınması ve onun kullanım aracı olan cep telefonlarının her sosyal sınıflarca ulaşılabilir ve kullanılabilir olması bireylerin ve toplumların değişmesine sebep olmuştur. Bu değişim bireyler üzerinde dolayısıyla da toplumlar üzerinde olumlu ve olumsuz değişimlere sebep olmuştur. Özellikle de bu gelişen teknolojik aletlerinin sunduğu içerikler toplumu bir arada tutan ölçütlerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Bunun neticesi olarak toplumlarda uyuşmazlıklar, çatışmalar meydana gelirken suç işleyen bireylerin artmasına da yol açmıştır. Zaman içerisinde bu olumsuzlukların yeni nesiller tarafından kanıksanmasına yol açmaya başlamıştır. Dünya çapında farklı ülkelerde yaşanan bu olumsuz olgular, araştırmacılar tarafından fark edildiğini yapılan araştırmalarda görülmektedir (Akbaş, 2004; Ercan, 2001; Rokeach, 1967; Schwartz, 1992; Spranger, 1928; Tezcan, 1974;).

Akbaş (2008)’a göre değer insanların bir arada yaşayıp belli kurallar çerçevesinde içinde mutlu ve sağlıklı bir yaşam için nelerin öneme sahip olduğunu aynı zamanda bireyin karşılaştığı bir durum karşısında hangi yöne yönelmesi gerektiğini belirler.

Bu nedenle değerlerin toplum tarafından önemsenmesi gerekmektedir. Çünkü değerler, bir bakıma o toplumun kültürel yapısını ve ham maddesini taşıyan aynı zamanda bireyin kendini o topluma ait hissetmesini sağlayan parçalardır. Değerlerin yaşıandığı topluluklara bakıldığında orada yaşıyan birey kendini o toplumun bir parçası gördüğü için kendini hiçbir zaman toplumdan ayrı görmez (Tozlu, 2003). Birey, beraber yaşıdığı ve birçok paylaşım içerisinde bulunduğu topluma danışarak hareket etmektedir. Birlik içinde olduğu toplumun hangi değerlere göre hareket edeceği konusunda düşünce birliğini sağlayarak toplumla bir bağ kurar (Otmar, 2017). Yani aynı toplumda olan bireyler arasında çatışma olması çok nadir iken farklı toplumlarda olan bireyler arasında çatışmaların olma olasılığı yüksektir. Ortak değerler çatısında yaşıyan insanlar kurdukları bağ sayesinde uzlaşa içerisinde yaşıamlarını sürdürürler.

Günümüzde toplumu etkileyen ve ileriye doğru yönlendiren birçok etmen vardır. Bu etmenlerden birisine de dijital dönemde ortaya çıkan teknolojik ürünleri örnek verebiliriz. Bunlar gelişmekte olan çağa ve döneme ayak uydurmak için çizilen yolda kullanılan araçlardan biridir. Değerlerin benimsenmesini bazen olumlu etkileyen bu gelişmeler bazen de olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin, Televizyon ve bilgisayar kavramı çocukların hayatında büyük öneme sahiptir. Televizyon ve bilgisayar doğru kullanıldığı ve doğru yönlendirildiği takdirde olumlu sonuçlar doğururken yanlış kullanım çocuğun var olan değerlerini de yok edebilir. Yani tüm bu olup biten ve sürekli hareketlilik sağlayan bu yapının içerisinde çocuğun kaybolmaması ve değerlerini koruyarak gelecekteki nesillere doğru bir şekilde aktarması gerekir (Aydın, 2021). Çocukların teknoloji dünyasında maruz kaldığı ne kadar yapı var ise değerler açısından incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle dijital çağda büyüyen çocukların izlediği bazı çizgi filmlerin değerlere uygun olup olmadığına yönelik literatürde bazı çalışmaların (Güney, 2021; Karaca, 2019; Kaymak, 2020; Sütlü, 2024) olduğu görülmektedir.

Toplumsal değişim ve beraberinde getirdiği değer yozlaşması Millî Eğitim Bakanlığı tarafından fark edildiği, yaptığı çalışmalarda (MEB, 2005; MEB, 2010; MEB, 2017; MEB, 2019; MEB, 2023), görülmektedir. Eğitim programlarında yaptığı değişikliklerde çocuklardaki değer oluşumuna daha çok önem verdiği

belirtilmektedir. 2017 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı değerler eğitimini gizil bir şekilde verirken 2017 yılından itibaren kök değerler başlığı altında öğretim programları içerisinde değerlere açık bir şekilde yer vermiştir (Tozlu ve Yüce, 2020). Son yıllarda öğretim programlarını ve ders kitaplarını değerler açısından inceleyen çalışmalar (Albayrak, 2023; Beşir, 2024; Çengelci, 2010; Erbaş, 2020; Karaata, 2023; Kırıllar, 2023; Selçuk, 2019; Şığva, 2024; Hatay Uçar, 2019; Hatay Uçar & Çetinkaya, 2021) yer almaktadır. Bu çalışmalarda genellikle evrensel değerlere göre bir ders kitapları ve öğretim programlarının incelendiği görülmektedir. Evrensel değerler ise uluslararası bir kurum olan UNESCO'nun belirlediği on iki değeri kapsadığı varsayılmaktadır. Çocuklara kazandırılmak istenen ve hayatlarında bu değerleri taşımaları gereken değerlerdir. Bu değerler (*mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik*) değerleridir. Öğrencilere bu değerler öğretim programı ve ders kitapları içerisinde verilebileceği gibi hikâye kitapları aracılığı ile de verilebilir. Yazınsal ürünler çocuklara yönelik çok farklı dilsel araçlar taşıdığı ve çocuklara yönelik olması sebebiyle içerisinde yaşama dair birçok değer taşıdıkları için büyük öneme sahiptirler (Sever, 2010). Özellikle ilkokul seviyesinde bulunan çocuklar yeni okuma ve yazma sürecine girdikleri için çok fazla hikâye kitapları ile ilgili olurlar. Çocuklara verilen kitaplar verilmek istenen değerler açısından büyük önem arz etmektedirler.

Çocuklar okula, aile hayatında informal olarak edindiği ve aileden aileye değişebilen değerler ile anaokuluna başlıyor. Anaokul ve sonrasındaki eğitim düzeylerinde Bakanlık tarafından belirlenen değerler, tüm öğrencilere belirli eğitim programı çerçevesinde aynı anda ve eşdeğer etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte gerek ailede gerekse anaokul, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde aktarılan değerler daha çok evrensel değerlerdir. Bu değerlerin kazandırılması için çeşitli materyaller kullanılmaktadır. Kullanılan materyaller arasında çocuk edebiyatı ürünlerinden çocuk hikâyeleri de büyük ölçüde yer almaktadır. Bilgen (2024)'in aktarımına göre hikâye okumayla çocuklarda, hikâye kahramanları üzerinden tutum ve davranış değişikliği meydana gelebilmektedir. O halde çocuklara yönelik hikâyelerin evrensel değerleri ne ölçüde

ve nasıl aktardığı değer aktarımı açısından önem arz etmektedir. Sonuçta ebeveynlerin, eğitim kurumlarının, kütüphanelerin satın aldığı bu eserler değerlerin edinilmesi için uygun olup olmadığı araştırmalarla ortaya konmasına ihtiyaç vardır. Alan yazın taramasında hikâye, roman gibi çeşitli çocuk edebiyatı eserlerinin evrensel değerler açısından incelendiği çalışmaların (Artuğ, 2023; Bağcı, 2013; Çakır, 2024; Çiftçi, 2024; Gökdaş, 2023; Göktepe, 2024; Otmar, 2017; Özay, 2019; Tozlu & Yüce, 2020; Toğrul, 2024) olduğu görülmektedir. İlkokul çağında öğretmen ve velilerin en çok tercih ettiği kitap serilerinden birisi de *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisidir. Ancak alan yazın taramasından bu serinin UNESCO'nun belirlediği on iki evrensel değere uygun olup olmadığına yönelik bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bu çalışmada Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisinde UNESCO'nun belirlediği on iki değer; *mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik* görülüp görülmediği ortaya konmak istenmiştir.

1.2 Problem Cümlesi

- Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap setindeki beş eserinde UNESCO'nun belirlediği hangi temel değerlere yer verilmiştir?

1.2.1. Alt problemler. Bu tez çalışmamda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

- a) Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerlerin dağılım düzeyi nasıldır?
- b) Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerler hangi kavramlarda karşılık buluyor?
- c) Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerler nasıl aktarılmıştır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Değer aktarım materyallerinin biri olan hikâye kitapları ilköğretim çağındaki bulunan çocukların okuma ve anlama süreçlerini geliştirirken en çok kullandıkları kitaplar arasında yer almaktadır. Eğitimciler çocukların okumaları için hikâye kitabı önerirken özellikler değer aktarımına dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı ise çocuk edebiyatı yazarı olan ve bu alanda birçok eser veren Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı setinde yer alan beş eserde UNESCO'nun belirlediği değerlerin dağılım düzeyini, hangi ifadelerde karşılık bulunduğunu ve değer aktarım materyali olarak kullanılabilirliğini belirlemek ve eserlerin yazınsal değerini ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuklara verilen kitapların değerler eğitime uygun olması onların ahlaki davranışlarını büyük oranda etkilemektedir. Çocuk hangi davranışının doğru olduğuna karar verirken okuduğu kitaplardaki hikâyeleri ve değerleri hatırlayabilmektedir. Çocuk edebiyatı da, çocukların empati yeteneklerini geliştirmeleri, farklı yaşamları ve kültürleri tanımaları açısından büyük bir öneme sahiptir. Çocukların olumlu karakterler ile özdeşleşerek değerleri öğrenmeleri, onların duygusal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlar. Kitap okuyarak teknolojiye kısa bir süre olsa da soyutlanan çocuklara verilen hikâyelerin UNESCO tarafından belirlenen temel değerleri ne derece taşıdığı daha iyi bir dünyada yaşamak için önemli bir hale gelmiştir. Bu çalışmada, Mustafa ORAKÇI'nın 24. Baskısı 2018'de yapılan *Levent ve Tayfası* setinde UNESCO tarafından belirlenen 12 değer açısından incelenmiştir. Araştırma, göç hareketlerinin arttığı bir dönemde evrensel değerlerin yeni nesillere somut durum ve olayları anlatan hikâyeler üzerinden kavratılması ve benimsetilmesi açısından önem arz etmektedir. Mustafa ORAKÇI ve eserleri 6 tane çalışmaya (Çiftçi, 2024; Divrik ve Ceran, 2022; Güney, 2022; Metin ve Ceran, 2023; Önler, 2023; Ulusu, 2020) konu olmuştur. Bu çalışmalarda Mustafa ORAKÇI'nın bazı eserlerindeki okunabilirlik, söz varlığı, eğitsellik, kahramanların karakter öğeleri, metinsellik ölçütü açısından incelenmiştir. Çiftçi

(2024), Levent kitap dizisini MEB'in eğitim programı içerisinde yer alan kök değerler üzerine inceleme yapmıştır. Bu çalışmada ise UNESCO'nun 12 yaşayan değeri ele alınmıştır. Çünkü UNESCO, eğitimde evrensel bir yaklaşım benimseyerek, her çocuğun sahip olması gereken temel değerleri belirlemiştir. Bu değerler, çocukların yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda ahlaki ve manevi gelişimlerini de destekleyerek daha sağlıklı ve dengeli bireyler olmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. UNESCO'nun belirlediği 12 yaşayan değeri, çocukların toplumsal hayatta başarılı olmaları, empati kurabilmeleri, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri için kritik öneme sahiptir. Mustafa Orakçı'ya ait eserler eğitimciler tarafından tercih edilmesine rağmen UNESCO'nun belirlediği 12 yaşayan değerler; *mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik ve sadelik* bağlamında inceleyen detaylı bir çalışmaya rastanmamıştır. Bu çalışma, göçlerle birlikte dünya ülkelerinde çok kültürlü bir yaşamın sürdürülmesi için *Levent ve Tayfası* kitap setinde UNESCO'nun 12 yaşayan değere hangi düzeyde yer verildiği, bu değerlerin hangi kavramlarla ve nasıl aktarıldığının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca veli, öğretmen ve eğitimcilerle çocuklara değer kazandırmada kullanabilecekleri materyal sunma açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap setindeki beş eseri ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Değer; “Milletlerin tarihi ve ortak birikimi ile oluşan, o milletin tamamı tarafından onaylanan, yine o milletin bir arada olmasını ve sürekliliğini sağlayan tasvip edilen inançlardır.” (Otmar, 2017, s.7)

Değerler Eğitimi; “Değer eğitimi, insana özgü olanakları, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları, başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri

insansal etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır.” (Ulusoy & Dilmaç, 2018, s.7).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür bilgisi taranarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

2.1. Değer Kavramı

Değer kavramı yüzyıllar boyunca araştırılmış ve tartışılmış bir kavram olarak ifade edilmektedir. Toplumsal düzenin sağlanmasında büyük rol oynayan ve sübjektif bir yapıya sahip olan değer kavramı araştırmacılar tarafından ortak bir tanım altında toplanamamıştır. Toplumsal büyüme ve gelişmeyi etkilediği için değer ilk olarak sosyoloji alanında kullanılırken daha sonra bu kavrama bağlı olan psikoloji, antropoloji gibi bazı bilim alanlarında da kullanılmıştır (Dilmaç, 2002). Kelimenin kökenine inildiğinde değer kavramını ilk kullanan kişi Znaniecki'dir. Znaniecki, bu kavramı Latince kökenli olduğunu ve kökünün “değerli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kelimesinden türediğini ifade etmiştir (akt. Bilgin, 1995). Türkçe sözlükte de değer kavramına yönelik birçok tanım yapılmıştır.

- Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir.
- Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı; kıymet, paha, valör:
- Üstün nitelik, meziyet; kıymet.
- Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
- Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.
- Uğrunda belli bir bedel ödenecek veya belli bir zahmet göze alınacak nicelik veya nitelikte olan:
- Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

- Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı (TDK, 2025)

Türkçe sözlükte bu kadar farklı tanım yapılması, değer kavramının zengin bir anlam genişliğine sahip olduğunu göstermektedir. Bir toplumun var olması ve toplumu oluşturan insanların birlik içinde huzurlu bir yaşam sürmeleri o toplumun değer kavramını benimsemiş olması ile ilgilidir (Doğan, 2008). İnsanlar doğdukları andan itibaren kendilerini bir var olmuşluğun içerisinde aitlik hissiyatı çerçevesinde hareket ederler. Değerler ise tam bu noktada insanların kendilerinin var olduğuna inandıran ve yaşamlarının anlamlı hale gelmesini sağlayan toplumsal yapının en temel taşı oluşturan simgelerden ibarettir (Kaymakcan & Meydan, 2020).

Erdem (2003)'e göre değer kavramı önümüze çıkan birçok seçenektan birinde karar kılmanızı sağlayan hareketlerimizin ana temelini oluşturan ve kararlarımızın sonuçlarını analiz etmemizi sağlayan bir yapıdan ibarettir. Bu tanıma göre insanlar hayatlarında önlerine çıkan bütün işlemlerde değer kavramına göre hareket ederler.

Değerler toplumsal huzuru korumak için bir araç niteliğindedir. Çünkü insanın kendini topluma ait hissetmesi o toplumda varlığını hissetmesi değer kavramı ile ilgilidir. Birey kendini topluma ait hissederse toplumsal değerleri de yaşam şekline göre uyarlayabilir. Aksi bir durum olursa birey yaşamında karşısına çıkan olayları iyi ya da kötü olarak ayıramaz.

Değerler, bireyin özüne ait olan özelliklerin, kötü birey olamaması için kendini ortaya çıkarmasını ve yaşamının ilerlemesi için ona yol gösteren manevi bir kuramdır (Hökelekli, 2013). Gökdaş (2023)'a göre değerler insanların karakterine olumlu etki yaratan kendilerini ruhsal olarak en üst seviyeye taşımalarını sağlayan faktörlerdir. Ruhsal evrelerinde karakterlerine etki eden değerlerin sosyolojik bir baskı haline gelmemesi uygulanabilirliği açısından çok önemlidir. Bireylerin çevreye gösterdikleri davranışlar, onların kendi iç dünyaları ile ortaya çıkan davranışlar olmalıdır. Çevrenin baskısı ile oluşan tavırlar onların kendi ruhsal dünyalarında büyük bir yıkıma yol açabilir. Bu nedenle kişilerin davranışları ile kendini ifade etme biçimleri onların huzurlu bir yaşam sürmeleri için herhangi bir kaygı ve baskı ile değil kendi iç dünyası ile gerçekleşmelidir.

Değerler insanların kötü olan taraflarından sıyrılarak en iyi yönlerine göre hareket etmelerini amaçlayan onun kendi benliğini kazanması ve en üst basamağa ilerlemesini bir amaç haline getirmektedir. Aslında değerlerin temel taşı inanç oluşturmaktadır. Değerler eğitimi içselleştiren bireyler karşılaştıkları tüm sorunlarda değerleri hal ve hareketlerine yansıtırlar (Aydın & Akyol, 2014). İçselleştirilen değerler, bireylerin sorunları sağlıklı bir şekilde çözmesine yardımcı olur. Aşağıdaki tabloda değerlerin tanımına yönelik ifadeler yer verilmiştir.

Tablo 1.

Değer ile İlgili Bazı Tanımlar

-
- “Hedefin özelliklerine sahip olmamasına karşın, değer davranışı etkilenmektedir. Değerler için, belli durumlar karşısında etkinliklerin pozitif ya da negatif değerliliğini belirlediği söylenebilir.” (K. Lewin)
 - “Değer kişinin ya da kişinin üyesi olduğu topluluğun öngörülebilir davranış sonuçları arasından seçim yapmasını etkileyen isteklerini, doğrudan veya gizli bir şekilde ayırt eden kavrama durumudur.” (C.K.M. Kluckhohn)
 - “Değer terimini, olumlu olan vurgulaması ile bir nesnenin niteliği (X’in değeri vardır) ya da bir nesne grubunun niteliği (X bir değerdir) anlamında kullanmaktadır.” (F. Heider)
 - “Değer bir davranışın ya da varoluşun sonucunun, belli zıt bir davranışın ya da varoluşun sonucu olarak bireysel veya toplumsal açıdan tercih edilebileceğine dair olan kalıcı inançtır.” (M. Rokeach)
 - “Değerler, davranış biçimlerinin veya genel amaçların arzu edilip edilmemesi hakkındaki inançlardır.” (Feather)
 - “Değeri, kişinin hayatına yön veren prensipler, işlev gören, değişen önemlerde istenir hale gelen hedefler olarak tanımlamaktadır.” (S. Schwartz) “Değerleri, sosyal aktörlerin şahıs ya da olayları seçtiği ve davranışlarını ve değerlendirmelerini açıkladığı şekli etkileyen, istenir şeylerin kavranışı olarak tanımlamaktadır.” (S. Schwartz)
 - “Değerler, bir topluma mensup kişilerin iyi veya kötüyü, istenen veya istenmeyeni, güzel veya çirkini belirlediği ve paylaştığı standartlardır.” (Williams)
 - “Her insani davranış kişisel bir değer yansımasıdır; her insani kurum sosyal bir değer eseridir.” (Barsodi)
-

(akt. Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitabevi.)

Değerler ilgili tanımlamalara göre ortak bir tanım yapılacak olursa değer kavramı toplumsal temelin yapısındaki dengeyi oluşturan en önemli olgudur. Bireylerin yaptıkları davranışları iyi veya kötü olarak nitelendirmelerini sağlayan yapı değerdir. Değerin asıl amacı insanların bunu iç disiplin haline getirerek farkında olmadan ortaya çıkarmalarını sağlamaktır.

2.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin belirli özelliklere göre gruplandırılması birçok kişi tarafından yapılmıştır. Doğduğumuz andan itibaren yaşamımızın içerisine yerleşen değerler birçok alana dahil olabilmektedir. Bu nedenler en yakın olduğu alana göre birçok kişi tarafından çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Genellikle değerler özellik ve görevlerine göre sınıflandırılmıştı (Gökdaş, 2023). Bu özelliklerde din, dil, ahlak, hukuk gibi alanlar toplumun refahı ile doğrudan ilgili olduğu için en önemli olan ilgi alanları olarak görülebilir. Değerler üzerine birçok sınıflama çalışmaları yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucun bu değer sınıflamaları arasında en çok kabul görülenler Spranger, Rokeach ve Schwartz'ın olduğu bilinmektedir.

2.2.1 Spranger'in Değer Sınıflaması. Spranger ilk değer testini 1928 yılında gerçekleştirmiştir. Altı temel kişilik tipi belirlemiş ve deneye katılan insanların bu kişilik tiplerinden birinde yer alacağını belirtmiştir. Test sonucunda bireylerin her birinin bu kişilik tiplerinden herhangi birine yerleştiği ifade edilmiştir (Özay, 2019). Spranger (2001), değerleri kuramsal, dini, ekonomik, politik, estetik, sosyal olarak 6 şekilde gruplandırma yapmıştır. Allport, Vernon ve Lindzey (1960), Spranger'den etkilenerek değerler 6 ana başlıkta toplamıştır. Bu çalışmadan sonra değerler genelde bu başlıklar altında sınıflandırılmaya başlanmıştır (Güngör, 2000). Bu başlıklar aşağıdaki şekilde gibidir. Spranger (1928, akt. Kumbasar, 2011) değerleri sınıflandırılmasını aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

- Bilimsel Değer: Gerçeği önemsemeyi, bilgiyi, muhakemeyi, eleştirel düşünmeyi içerir. Bilimsel değeri olan insan, deneysel, akılcı ve entelektüeldir.

- Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verilir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiği ifade edilir.
- Estetik Değer: Deneyim, tercih ve kabulleri kapsar. Birey, hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak görür ve sanatın toplum için zorunlu olduğunu düşünür.
- Sosyal Değer: Toplumsal ve bireysel ilişkileri kapsar. Bencil olmama, başkalarını sevmeye ve onlara yardım etmeye esastır. En yüksek değer insan sevgisidir.
- Politik Değer: Güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.
- Dini Değer: Dünya ve evren hakkındaki genel değerleri kapsar. Bu değere sahip olan insanlar evreni bir bütün olarak kavrar ve kendini onun bütünlüğüne bağlar.

2.2.2. Rokeach'in Değerler Sınıflaması. Değer kavramı ile ilgili araştırmalar yapan Rokeach sosyal çevrede var olan sübjektif farklılıkları ortaya çıkarmak için değerleri iki şekilde gruplandırmıştır. İki değer sınıfından birini amaç değerler oluşturmaktadır. Bu değerler yaşamımızda yer alan birincil değerleri oluşturan değer sınıfıdır. Diğer ise amaç değerlere ulaşmada anahtar rolünü üstlenen araç değerlerdir. Araç değerlerin içerisinde ise davranış şekilleri yer almaktadır. (Rokeach, 1973). Rokeach'un sınıflamasında her iki değer grubunda da 18'er tane değer bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu on iki değere yer verilmiştir.

Tablo 2.

Rokeach'ın Değerleri Sınıflandırması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile Güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkar
Heyecanlı verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hâkim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi
Sosyal kabul	Temiz
Ulusal güvenlik	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

(Akbaş, O. (2004). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.)

2.2.3. Schwartz'ın Değerler Sınıflaması. Değer sınıflamasında öne çıkan bir diğer isim ise Schwartz'dir. Schwartz'da Rokeach'ın çalışmasından esinlenerek hareket etmiştir. Yaşamımızın öncelikli ihtiyaçları içerisinde yer alan değerleri ön planda tutarak benzerlik ve farklılık gösteren değerleri on değer tipinin başlığı altında toplamıştır. Bu işlemi yaparken dikkat ettiği en önemli nokta birbiri ile benzeyen ya da farklılık gösterenleri aynı yere hizalamasıdır (Schwartz, 1996).

Schwartz (1992)'a göre değerleri özelliklerine göre belli bir şemaya göre gruplandıran insanlardır. Tüm toplumlarda güdüsel olarak aynı doğrultuda olan değerler bireylerin iç dünyasını yansıtan evrensel bir yapıya sahip planlı, bilinçli ve hedefleri sembolleştiren değerler olmalıdır (Kuşdil & Kağatçıbaş, 2000, s.60-61). Aşağıdaki tabloda Schwartz'ın Değer Listesi'ndeki değerlerin birey düzeyi güdüsel tiplerine yer verilmiştir.

Tablo 3.

Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi Güdüsel Tipleri

Değer Grupları	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü korumak, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık: Bireysel zevk ve hazza yönelim	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
Gelenekseverlik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın kendine verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat
Uyuma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, itaatkârlık, anne, babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin huzur ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsızlık, dürüstlük, affedici olma, sadık olmak, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi ve anlamlı bir hayat, alçak gönüllülük

(Kuşdil, E, ve Kağatçıbaş, Ç. (2000), "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, s.60-61)

2.3. Evrensel Değerler

Değerler, sosyal hayatı organize eden ve kişiler arasında birlik oluşturan toplumsal yapının en önemli taşıdır. Ulusal yapı içerisinde beraber yaşam süren bireyler kendi aralarında hangi değerleri önemseyeceklerini ortak bir noktada buluşarak karar verirler. Çünkü aynı ulusal birlikte yaşayıp değişik değerleri kabul eden birlikler arasında bir arbede yaşanması olağan bir gelişmedir. Bu yaşanan kargaşayı ise barış veya uzlaşi değeri gibi evrensel değerler çözüme kavuşturabilirler (Aydın, 2010). Buradan yola çıkılarak evrensel değerleri, yaşayan her kültür için ortak kabul edilen ve değişime uğramayan değerler olarak tanımlayabiliriz (Çepni, Kılınç ve Palaz, 2019). Evrende yaşayan insanlığın oluşturduğu toplumsal yapının düzeni evrensel değerlerle ile oluşturulmaktadır. Eğer tüm bireylerin kabul ettiği ve merkeze aldığı değerler olmasaydı, bireyler arasında harp ve kargaşalar bitmeyecekti (Somuncu, 2008). İnsanlar, savaş ve çatışmalardan dolayı huzurun yok sayıldığı bir dünya yaşamlarını sürdürmek zorunda kalacaklardı. Evrensel değerlerin sosyal çevre içinde yaşam sürmesi ve toplumsal birliği sağlaması adına önemli olduğu görülmektedir (Cüceloğlu, 2011).

Evrensel değerleri de içine alan Living Values Education Program [Yaşayan Değerler Eğitimi Programı], birçok ülkenin şiddeti ve zorbalığı ortadan kaldırmak ve bireyler arasında kaliteli bir iletişim oluşturmak için kullandığı bir programdır. Bu programın bağlı olduğu herhangi bir dini ya da siyasi bir kurum bulunmamaktadır. Dünya çapında geçerli olan değerleri (*mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik*) savunur ve UNESCO tarafından desteklenmektedir. UNESCO bireyin bulunduğu tüm sosyal ortamlarda evrensel değerlere yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sağlıklı bir değerler eğitimi ise karşılıklı sevgi ve hoşgörünün olduğu öğrenme ortamları ile gerçekleşmektedir (Dönmez ve Uyanık, 2022)

Evrensel değerler ifadesi, toplumlar, kültürler ve coğrafi sınırlar arasında farklılık gözetmeksizin, insan hakları, adalet, özgürlük gibi herkes tarafından kabul edilen ve benimsenen temel ilkeleri ifade etmektedir. Bu değerler, genellikle tüm insanlık için geçerli kabul edilen ahlaki ve etik normlar olarak öne çıkmaktadır. Fernandes

(1999) tarafından yapılan tanımlamada, evrensel değerlerin, farklı disiplinlerden bağımsız olarak kabul edilen genel geçer anlayışları ifade ettiğini vurgulamaktadır. Bu anlayışlar, toplumsal düzenin ve bireysel hakların korunması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Evrensel değerlerin oynadığı kritik rollerin asıl amacı insanları din, dil gibi özelliklerle gruplandırmadan herkese eşit bir şekilde saygı gösterilmesini sağlamaktır. Evrensel değerleri içselleştiren uluslar sayesinde adaletsizlikler ve eşitsizlikler ortadan kalkarak dünyanın ortak değerlere göre hareket etmesine olanak sağlanmaktadır. Böylelikle bireyler, toplumlar arasındaki problemlere karşı özverili, dünyada oluşan her türlü savaşlara karşı ortak bir güç olarak hareket edebilecektir (Demir & Koç, 2009).

Sonuç olarak eğitim kurumları ulusal değerlerin yanı sıra evrensel değerleri de öğrencilere kazandırmalı ki globalleşen dünyaya uyum sağlayarak yaşamlarını huzurlu bir şekilde sürdürebilsinler (Çalık ve Sezgin, 2005). Evrensel değerlerin tanım ve içeriklerine aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1. Mutluluk. Mutluluk, olumlu duygular besleme ve memnun olma hali olarak tanımlanabilir. Bir diğer deyişle anlık bir duruma bağlı olarak duyulan sevinç veya alınan zevk olarak da ifade edilebilir (TDK, 2025). Aynı zamanda depresyon, anksiyete gibi olumsuz duyguların bulunmayışı da mutluluğun bir göstergesidir (Kaymak, 2020). Araştırmalar, insanların mutluluk beklentilerinin genellikle deneyimledikleri şeylerle örtüşmediğini göstermektedir. Bu, mutluluğun dışsal faktörlerden ziyade içsel bir durum olduğunu ve bireylerin kendi zihinlerinde ve kalplerinde mutluluğu bulmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Bazen tahmin edilen olayların zamanı geldiğinde bireyleri mutlu etmediği ortaya çıkabilmektedir. Diğer bir deyişle bireyin olması için dilekler dilediği durumlar olduğundan beklediği hazzı ona vermeyebilir.

Mutluluk, kişilerin ekonomik koşullarına ve yaşadıkları coğrafyaya göre değişiklik gösterebilir. Örneğin Rusya'da yaşayan bir insanı güneş çok mutlu ederken Mısır'da yaşayan bir insanı mutlu ettirmeyebilir. Bu faktörlere göre kişilerin mutlu olma durumları kendi içsel psikolojik düşünceleri ile ilgilidir.

2.3.2. Dürüstlük. Dürüstlük, doğruluk ve güven ile yakından ilişkilidir. Doğru davranış ve sözden sapmamak, yalan söylememek gibi değerler dürüstlüğün temel taşlarıdır (Güven, 2014). Dürüstlük, birinin karakterinin önemli bir göstergesi olarak sayılır ve insanlar arasındaki güvenin inşa edilmesinde temel bir rol oynar. Ayrıca, saf ve namuslu olma hali de, kişinin içsel olarak doğru ve temiz bir niyetle hareket etmesiyle ilişkilidir (Demirkaya & Çal, 2018). Bu kavram, bireyler arasındaki güveni pekiştirir ve toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkıda bulunur. Güvenilir ve dürüst olmak hem kişisel hem de profesyonel hayatta önemli bir erdem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dürüstlük, yalan, hile ve düzenbazlık gibi olumsuz eylemlerden uzak durmayı ve doğruluk, netlik ve gerçekçilik gibi olumlu eylemleri benimsemeyi içerir (Yalnız ve Yıkmaç, 2018). Yalandan uzak duran bireyler toplum tarafından güvenilir insan konumunda olurlar. Sosyal hayatta aileleri tarafından sevilir ve değerli görülürler. Böylelikle ilerleyen yaşamından refah düzeyini geliştirirken sosyal dengesini rahatlıkla kurabilmektedir.

2.3.3. Alçak Gönüllülük. Alçak gönüllülük, korku ve güvensizliği aşarak evrensel gerçeklere ulaşmamıza yardımcı olan önemli bir erdemdir. Alçakgönüllü bir insan, genellikle kibirden kaçınır, ego merkezli davranmaz ve başkalarını yargılamaktan kaçınır. Ayrıca, karşısındaki kişinin hatalarını ve kusurlarını görse bile, onu olduğu gibi kabul etme ve saygı gösterme eğilimindedir (Korkmaz, 2020). Bu özellik, hem insan ilişkilerinde güvenin oluşmasına katkıda bulunur hem de toplumda uyumlu bir ortam yaratılmasına yardımcı olur. Bu değer, bireylerin kendilerini ve başkalarını daha iyi anlamalarına, empati kurmalarına ve daha derin bir içsel huzur bulmalarına olanak tanımaktadır. Alçak gönüllü olmak, kişinin kendi sınırlarını ve başkalarının değerini kabul etmesini sağlar, bu da toplumsal uyum ve barışın sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Alçak gönüllülük, bireylerin başarılarını ve niteliklerini ifade ederken ölçülü ve tutarlı olmalarını, kendilerini diğerlerinden üstün görmemelerini ve kendi değerlerini olduğundan daha düşük göstermelerini içermektedir (Beşir, 2024). Bu

erdem, bireylerin daha mütevazı ve anlayışlı olmalarını sağlayarak toplumsal ilişkilerde daha uyumlu ve barışçıl bir ortam oluşturur. Alçak gönüllülük, aynı zamanda bireylerin başkalarının başarılarını ve niteliklerini takdir etmelerini ve onlara saygı göstermelerini de teşvik etmektedir.

2.3.4. İşbirliği. İşbirliği, gerçekten de bireylerin birlikte çalışarak daha büyük hedeflere ulaşmalarını sağlamaktadır. İşbirliği kavramı, çocukların iletişim, dinleme ve paylaşım becerilerini geliştirirerek daha iyi sonuçlar elde etmeleri olarak tanımlanabilir (Viet, 2024). İşbirliği de her bir kişisel adımın atılmasına izin verir ve zirveye ulaşmak için atılan adımların büyüklüğünden ziyade, topluca atılmasının önemini vurgulamaktadır. Bu, bireylerin birbirlerine destek olarak daha güçlü ve dayanıklı bir topluluk oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. İşbirliği ile atılan her adım olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğursa da o bireyler arasındaki köprü kurulmuş olur. Bireyler birbirlerinin başarılarına beraber sevinip başarısızlıkları ile beraber üzülmürler.

İş birliği, karşılıklı güven, saygı ve dürüstlük gibi değerleri artırır. Bu değerler, bireylerin ve toplulukların daha uyumlu ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlar. Ancak, dil, kültür ve zaman yetersizliği gibi faktörler iş birliği yapmayı zorlaştırabilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, açık iletişim, empati ve anlayış gibi becerilerin geliştirilmesi önemlidir (Sandberg & Vuorinen, 2008).

2.3.5. Özgürlük. Özgürlük, bireyin diğer bireylere zarar vermeden veya rahatsız etmeden istediğini yapabilme yetisidir (Mutluay, 2018). Ayrıca özgürlük en temel insan haklarından biridir. İnsanlar, düşünce, inanç, ifade ve hareket özgürlüğüne sahip olmalı, bu hakları korumak için hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çaba gösterilmelidir. Özgürlük, kişinin kendi hayatı üzerinde kararlar alabilme, kendi yolunu seçebilme hakkıdır (Dedeoğlu, 2014). Bu, bireylerin kendi hayatlarını istedikleri gibi yaşama hakkını ifade ederken, aynı zamanda başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygı göstermeyi de içermektedir. Özgürlük, bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri, seçim yapabilmeleri ve kendi

yollarını çizebilmeleri için temel bir değerler arasında yer almaktadır. Özgürlük değerinde en önemli nokta kendi sınırlarının içinde geçerli olduğudur. Yüksek sesle müzik dinleyen birinin çevresindekileri rahatsız ederek özgür olduğunu göstermeye çalışması doğru bir davranış değildir. Çocuklara özgürlük değeri mutlaka verilmeli ve kendi sınırlarında rahatça yaşamaları sağlanmalıdır.

2.3.6. Sevgi. Sevgi, insanın yakın ya da uzak fark etmeksizin tüm bireylere karşı, özellikle zor zamanlarında onları dikkate almak, ilgi göstermek, duyarlı olmak, desteklemek, yardımcı olmak ve onları anlamaya çalışmak gibi duygusal, zihinsel ve davranışsal bir yaklaşımdır (Sprecher & Fehr, 2005). Sevgi, insanları farkında olmadan birbirine bağlayarak kişinin yaşama sevinci kazanmasını sağlamaktadır. Sevgi, toplumsal ilişkilerin güçlenmesini sağlayarak, bireylerin birbirlerine daha saygılı ve hoşgörülü yaklaşımlarını teşvik eder ve insanları yönlendiren değerdir (Yıldız, 2011). Sosyal hayatta birey sevgi ile bağ kurarak yalnızlıktan uzaklaşabilir. Sevginin olduğu sosyal çevrede huzur ve cömertlikte olur. Bencilce düşünme değil duygusal olarak düşünme ön plana çıkmaktadır. Sevgiden yoksun olan topluluklar arasında düşmanlık, kin ve nefret hâkimdir (Kaymak, 2020). Toplumsal düzende değerlerin başlangıcı olarak sevgi değerini görmemiz mümkündür. Çünkü bütün değerlerin başında sevgi vardır.

Ebeveynler bebekleri doğdukları andan itibaren onlara sevgi ile bağlanırlar. Sevgi ile doğan çocuğun ailesinin etkisi ile bu değeri taşıyıp geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü bireyin huzur içinde yaşamasındaki anahtar kelime sevgidir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre sevgi bağlılık içerdiği için üçüncü sırada yer almaktadır. İnsanın kendini gerçekleştiren birey olabilmesi sevgi değerini içselleştirmesine bağlı olmaktadır.

2.3.7. Barış. Barış, bireylerin, toplulukların ve ülkelerin daha uyumlu bir şekilde var olabilmesi için çatışmalara sağduyulu, yapıcı ve çözüm odaklı yaklaşılması olarak tanımlanabilir (Schrumpf, Crawford & Bodine, 2007). Barış değeri, kişiler arası anlaşma ve uzlaşma, toplumsal uyum ve huzurun

sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır (Güzel, 2013). Barış, bireylerin ve toplumların daha mutlu, sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerine olanak tanımaktadır. Toplumlar içinde mutlu bir yaşam oluşmasındaki en önemli değer barış değeridir. Savaş halinin olmaması veya birbirini kıran insanların küs durmayım barış sağlaması bu değer ışığını bize yansıtmaktadır.

Çocuklara barış değeri örnek olaylarla anlatılıp o değeri benimsemeleri gerekmektedir. Zira gelecek nesillere barış değerini aşılırmazsak teknolojik yarışın hızlandığı bu dönemde barışı sağlamak mümkün olmayabilir.

2.3.8. Saygı. Saygı, toplumun temel taşlarından biridir ve bireyler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve uyumlu olmasını sağlamaktadır. Saygı, hem bir tutum hem de bir davranış biçimi olarak, bireylerin birbirlerine ve çevrelerine olan yaklaşımlarını şekillendirir. Saygı, insanları sadece başkalarının haklarına ve duygularına değer vermeye yönlendiren bir duygu değil, aynı zamanda toplum içinde uyumlu ve barışçıl ilişkilerin temellerini atan önemli bir değerdir (Kıral, 2018). Saygının özü, bir başkasının değerini, haklarını ve varlığını tanımak, bu değerlere saygı göstermek ve bunları fark ederek ona göre davranmaktır. Saygı, insanların birbirlerinin haklarına, düşüncelerine ve duygularına değer vermesi anlamına gelmektedir. Bu da toplumsal barış ve huzurun sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Saygı, sadece bireyler arasında değil, aynı zamanda farklı kültürler, inançlar ve yaşam tarzları arasında da köprüler kurarak bağları güçlendirmektedir. Bu değer, hoşgörü ve anlayışın temelini oluşturur ve toplumun daha uyumlu ve barışçıl olmasına katkıda bulunmaktadır. Yani saygı topluluklar içindeki huzuru ve birliktelik kurmada önemli güce sahiptir (Tozlu & Yüce, 2020).

Saygı duyan bireye de saygı duyulur. Böylelikle kendini değerli hissedip toplumda kendine bir yer edinmektedir. Çocukların bu değeri ilk olarak ailelerinde daha sonra okulda görmelerini sağlamaları içselleştirmeleri gerekmektedir. Çünkü saygı değeri kişinin önemsendiğini ifade etmektedir. Sevgi ve saygı değeri birbirini tamamlayan en önemli değerlerden birileridir. Sevginin olmadığı yerde saygıdan söz etmek farklı etkinler yoksa mümkün olmayabilir.

Saygı, sadece insanlara değil, aynı zamanda doğaya ve diğer canlılara da değer vermeyi gerektirir (Kaymak, 2020). Doğaya ve diğer canlılara saygı göstermek, ekosistemin dengede kalmasına ve sürdürülebilir bir yaşamın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu, çevremizi koruma ve gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakma sorumluluğumuzu da içermektedir. Doğaya ve diğer canlılara saygı göstermek, aynı zamanda empati ve merhamet duygularımızı da geliştirmektedir. Bu değerler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha bilinçli ve duyarlı bir yaşam sürmemize yardımcı olmaktadır.

2.3.9. Sorumluluk. Çocukların hayattaki rollerini ve görevlerini anlamaları olarak tanımlanabilir. Oyuncakları toplamak ve ödevleri tamamlamak gibi basit görevlerden, eylemlerinden ve sözlerinden sorumlu olmaya kadar, bunların hepsi disiplin ve bağımsızlık geliştirmeye katkıda bulunur (Viet, 2024). Sorumluluk, bir kişinin kendi veya başkalarının davranışları için hesap verme ve bu davranışların sonuçlarına katlanma zorunluluğudur (Çelik, 2008). Bu, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal yaşamlarında önemli bir rol oynar. Sorumluluk sahibi olmak, güvenilirlik ve dürüstlük gibi değerlerle de yakından ilişkilidir. Bu değerler, bireyler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkıda bulunur ve toplumsal birliğin düzenlenmesine yardımcı olur. Bu sebeple aileler çocuğun küçük yaşlarından itibaren sorumluluk kazanmaları için bazı görevler vermektedir. Sorumluluk sahibi çocuklar sosyal çevrelerine de bu değeri yansıtır örnek olabilmektedir.

Hukuksal anlamda sormak fiilinden türeyen sorumluluk, alacaklının hakkını elde edebilmesi için el koyacağı mal varlığının hukuki durumu olarak da kullanılır. Bu, hukukun temel prensiplerinden biridir ve adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynar (Yıldız, 2009). Sorumluluk değeri, kişinin ruhsal olarak kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır.

2.3.10. Hoşgörü. "Hoş" ve "görmek" kelimelerinin birleşiminden oluşan hoşgörü kavramı, her durumu anlayışla karşılayıp kabul etme, sabırlı ve toleranslı

olma, insanlar arası ilişkilerde dengeyi sağlama ve farklı görüş ya da davranışlara katlanma yeteneğini ifade etmektedir (Yılmaz, 2004). Hoşgörü, benimsenmeyen düşüncelere veya davranışlara bile tahammül gösterme anlamına gelir. Hoşgörü, içsel kuvvetin bir yansıması olarak, yanlış anlaşılmalardan ve zorlukların üstesinden gelerek barış içinde bir arada yaşamının temel taşlarından biridir (İpek, 2017). Hoşgörülü olmak, farklılıkları kabul etmek ve anlayışla yaklaşmak, toplumsal uyum ve barışın sağlanmasında önemli bir rol oynar. Bu değer, bireylerin birbirlerine karşı daha anlayışlı ve empatik olmalarını sağlar, böylece daha huzurlu ve uyumlu bir toplum oluşturur. Hoşgörünün olduğu yerlerde bireyler kendilerini daha iyi yansıtmaya imkân bulmaktadırlar (Hökelekli, 2013). Hoşgörü, başkalarının tavır ve davranışlarına karşı sabırlı olmayı, affetmeyi ve farklılıklara saygı göstermeyi içeren bir anlayıştır (Kaymak, 2020). Bu değer, bireylerin hem evreni hem de kendilerini kabul etmelerini gerektirmektedir.

Hoşgörü değerine sahip olarak yetişen çocuk okullarda arkadaşları ile iletişimi güzel olmaktadır. Kolay öfkelenen çocuklar şiddetle bu öfkelerini arkadaşlarına yansıtmaktadırlar. Bu nedenle hoşgörü değerini olabildiğince içselleştirmiş çocuklar yetiştirmek gerekmektedir.

2.3.11. Birlik/dayanışma. Birlik, bir grup, takım veya organizasyon içindeki bireyler arasındaki uyum olarak tanımlanabilir (Viet, 2024). Topluluğun dağılmasını önlemek ve huzurlu bir ortamda birlik içinde yaşam devam sürmek birlik değeri ile sağlanabilir. Birlik, gerçekten de paylaşılan hayallerden, hatıralardan, yaşatılan umutlardan, fedakâr amaçlardan ve ortak iyilikten doğmaktadır (İpek, 2017). Bu değer, bireylerin birlikte çalışarak ve birbirlerine destek olarak, olanaksız görünen hedeflere ulaşmalarını sağlayarak hareket etmelerine olanak tanımaktadır. Birlik, toplumsal dayanışmayı ve uyumu artırır, böylece daha güçlü ve dirençli bir toplum oluşturur.

2.3.12. Sadelik. Sadelik kavramına tanım olarak bakılırsa basitliği öğretmek, çocukların hayattaki küçük şeyleri takdir etmelerine, maddiyatçılıktan

kaçınmalarına ve arkadaşlık, aile ve bilgi gibi manevi değerlere odaklanmalarını sağlamak olarak ifade edilebilir (Viet, 2024). Gösteriştten uzak olabildiğince sade bir yaşam oluşturmak sadelik değerinin amacını ifade edebilir. Sadelik ve gerçeklik arasındaki ilişki, derin ve anlamlı bir bağlantıdır. Simya ilmi gibi, karmaşık görünen şeylerin ardında basit ve saf bir gerçeklik yatabilmektedir. Bu, hayatın ve evrenin güzelliğini ortaya çıkaran bir anlayıştır. Sadelik, karmaşıklığın ötesinde, gerçeğin özünü bulmamıza yardımcı olarak kişilerde içsel bir huzur ve anlayış sağlamaktadır. Fazla tüketim, hem kişisel hem de toplumsal düzeyde birçok sorunun kaynağı olabilir (Gambrel & Cafaro, 2010). Bu sorunlar arasında çevresel tahribat, kaynakların tükenmesi, ekonomik dengesizlikler ve bireysel tatminsizlik yer alır. Sadelik ise, bu sorunların üstesinden gelmek için önemli bir erdemdir. Sade bir yaşam tarzı, gereksiz tüketimden kaçınmayı, doğaya ve çevreye saygı göstermeyi ve içsel huzuru bulmayı teşvik eder.

Sadelik, aynı zamanda bireylerin daha bilinçli ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Bu değer, kişisel mutluluğu artırırken toplumsal uyumu ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemektedir. Bu nedenler çocukların israf etmemelerini ve ihtiyaçları kadar olanı almalarını öğretmek gerekmektedir.

2.4. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, bireylerin değerler hakkında bilgi ve anlayışlarını değiştirmek ve onları belirli değerler doğrultusunda davranabilmeleri için gerekli beceri ve yaklaşımları kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, değerlerin doğrudan veya dolaylı olarak öğretilmesini içerir ve bireylerin bir vatandaş olarak topluma katkıda bulunmalarını sağlar (Özdaş, 2013). Günümüzde değerlerin öğretilmesi ve öğrenilmesi mümkün olmakla birlikte, bireyler tarafından öğrenilmesi ve kalıcı hale gelmesi geçmiş yıllara göre daha zor hale gelmiştir. Geçmişte toplumda var olan ve toplum tarafından desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla yeni nesillere aktarılabilirken, günümüzde sadece yaşantı yeterli olmamaktadır. Çünkü sosyal yaşamda bireylerin değerler sistemini etkileyecek ve değiştirebilecek uyarılar eskiye göre artmış ve çeşitlenmiştir. Artık değerleri

sadece yaşantı yoluyla aktarmak mümkün olmamaktadır. Bireylerin belli değerleri fark etmesi, bu değerlerden yeni değerler üretmesi, ürettiği değerleri benimsemesi ve kendi kişiliğini bu değerlere göre şekillendirip davranışa dönüştürmesi, eğitim yoluyla gerçekleşebilecek bir süreçtir (Ersoy ve Şahin, 2012).

Değerler, bireylerin toplumsal yaşamlarında önemli bir yer tutar ve günlük yaşamlarında sürekli olarak karşılaştıkları kavramlardır. Sadece okullarda değil, hemen her ortamda değer eğitiminden bahsetmek mümkündür. Değer eğitimi, bireylerin yaşamları boyunca çeşitli çevrelerde ve kurumlarda aldığı bir eğitim sürecidir. Bu süreç, ilk olarak bireyin aile ortamında informal bir şekilde başlar, ardından okulda daha formal bir eğitimle pekiştirilir. Bunun yanı sıra, birey toplum içinde günlük yaşantısında çeşitli durumlarla karşılaşarak değerlerle ilgili deneyimler kazanır. Değerlerden yoksun bir birey, toplumsal düzeni tehdit edebilecek davranışlar sergileyebilir. Örneğin, hırsızlık yapmak, adam öldürmek veya başkalarına kötü davranmak gibi eylemler, değerler eğitimi almamış bir birey için normal bir sorun teşkil etmeyebilir. Bu durum, özellikle çocukluk döneminde değerler eğitiminin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne serer. Değerler eğitimi, farklı bakış açılarıyla ele alınabilir. Geleneksel bakış açısına göre değerler eğitimi, toplumsal ahlakı ve değerleri bireylere kazandırmaya yönelik bir çabadır. Dini bir bakış açısında ise bu eğitim, bireylerin dini değerlere saygı duyan, dindar bireyler olmalarını sağlamak amacını taşır. Hümanist bir bakış açısı ise bireyin potansiyelini en üst seviyeye çıkarma ve kendini gerçekleştirme süreci olarak değerler eğitimi tanımlar (Meydan, 2012). Bütün bu yaklaşımlar, bireylerin toplumda sağlıklı ve sorumlu bir şekilde yaşamasını sağlamak için önemli bir rol oynar.

Değerler eğitiminde toplumun en önemli kurumu olan okulların payı büyüktür. Bireylerin değerleri edinmesi için en etkili olduğu bilinen yollardan birisi de okullardır (Yeşil ve Aydın, 2007). Çocukların sistemli ve tutarlı bir şekilde değerler eğitimi öğrenmesi gerekmektedir. Öğretim programında değerlerin nasıl verileceğine dair örnekler verilse de değerlerin öğrenciler tarafından nasıl içselleştirileceği ile ilgili birçok fikir ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda değerler ilgili bireylerin ahlaki yönelimleri olan ve toplumsal sorumluluklara sahip bir karakter oluşturmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır. Her ne kadar okul ortamının

önemi vurgulansa da değerin öğretimi okul, aile gibi bireyin hayatında var olan onları büyük oranda etkileyen tüm yapıların katılımı ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Doğanay, 2011).

Öğretmenler değerler eğitiminde aileden sonra en önemli öğretici olarak yer almaktadır. İlkokullarda tek öğretmen olması çocuğun değer kavramasında öğretmenin rol model olması açısından önemlidir. Çünkü öğretmen değer öğretiminde yol gösterici bir rehber konumundadır. İyi bir eğitim sistemi içerisinde öğretmenlerin sorumluluklarını yerine getirmesi çok önemlidir. Eğer öğretmenler bu sorumlulukları yerine getirmezse, ilettikleri mesajlar anlaşılmaz ve öğretim hedeflerine ulaşamaz (Adnan, 2019). Bu sebeple öğretmenler sınıftaki tüm davranışlarına dikkat ederek hareket etmelidirler. Öğretmenlerin, öğrencilerine sadece sözlü olarak değerleri öğretmesi yeterli değildir; aynı zamanda bu değerleri kendi davranışlarıyla örnek olmalıdırlar. Öğretmenlerin dürüstlük, saygı, adalet gibi değerleri günlük yaşamda sergilemesi, öğrenciler için en güçlü öğretimdir. Öğrenciler, öğretmenlerinin davranışlarını model alarak bu değerleri kendi hayatlarına entegre edebilirler. Öğretmenlerin değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirmesi için kendi öğretim sistemlerine göre kullandıkları materyalleri vardır. Bu materyaller arasında çocuk edebiyatı eserleri büyük oranda yer almaktadır. Bu eserlerin değerler eğitimine uygun olup olmadığı detaylı bir şekilde araştırılıp çocuklara önerilmelidir.

2.4.1. Değerler eğitiminin amacı ve önemi. Bireylerin toplumsal yapıda huzurlu ve mutlu olabilmeleri değerlerin oluşturduğu yapıya kendisini ait hissetmesi ile sağlanır çünkü değerler eğitiminin en büyük amacı mutlu, erdemli, doğru ve sevgi dağarcığı gelişmiş bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktır (Uygun, 2013). Bu nedenle değerler, toplumsal refah ve süreklilik için önemli olgular arasında yer almaktadır. Bireyler, yaşadığı sosyal çevrede mutluluk ve huzur aradığı için değerlere gereksinim duyulmaktadır. İnsanların hayatlarını sürdürdükleri sosyal çevrede onları rahatsız edebilecek yaşantılardan çoğunlukla değerler sayesinde uzak kalmaktadırlar. Çevrede yaşanabilecek olan kötü olay olarak

adlandırılan durumlardan değerleri bilişsel ve duyuşsal açıdan benimsemiş kişiler daha kolay kurtulur. Değerler eğitimi sadece bilgi ve kavrama yoluyla verilmemektedir. Bireyin değerleri içselleştirip uygun ortamlarda kullanılabilir duruma getirmesi amaçlanmaktadır.

Toplumsal yaşama bakıldığında değerler eğitimine verilen önem giderek azalmaktadır. En büyük sebeplerinden birisi de teknolojinin gelişmenin olumsuz yanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişmelerin olumsuz etkisi arttıkça değerler eğitiminin topluma kazandırılması da o oranda zorlaşmaya başlamaktadır. Dilmaç (2002)'ın ifade ettiği gibi, bu değişimlerin etkisiyle, geleneksel sosyal yapılar ve aile dinamikleri eskisi kadar güçlü olmamaktadır. İşte bu değişimlerin insanlar arasındaki ilişkiler üzerindeki etkileri:

- Toplumların hızla değişen dinamikleri, bireylerin yaşam tarzlarını ve sosyal etkileşim biçimlerini değiştirmektedir. Özellikle kentleşme, bireyselleşme ve globalleşme gibi faktörler, insanların birbirleriyle yüz yüze etkileşimlerini azaltmış, daha sanal ve dolaylı ilişkilerin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu da, toplumsal bağların zayıflamasına ve ilişkilerin daha yüzeysel hale gelmesine neden olmuştur.
- Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi, özellikle dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, yüz yüze iletişimin yerini sanal etkileşimlere bırakmasına yol açmıştır. İnsanlar, birbirleriyle daha az fiziksel olarak bir araya gelirken, sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları ve diğer dijital platformlar üzerinden iletişim kurmaktadır. Bu durum, sosyal bağların daha az derinleşmesine ve ilişkilerin daha ikincil bir düzeye inmesine neden olabilir.
- Modern iş yaşamı, daha fazla stres, zaman baskısı ve sürekli bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Çalışanlar, işlerine odaklanmak zorunda kaldıkça, aileleriyle ve arkadaşlarıyla geçirdikleri zaman azalmakta ve sosyal ilişkiler sekteye uğramaktadır. İş hayatının yoğun temposu, kişilerin sosyal bağlarını ihmal etmelerine ve daha az sosyal etkinlik yapmalarına yol açmaktadır.
- Aile içindeki rollerin ve ilişkilerin değişmesi, aile üyeleri arasındaki bağları zayıflatmıştır. Göç, ekonomik zorluklar ve toplumsal değişim gibi faktörler,

aile bireylerinin birbirleriyle daha az zaman geçirmelerine ve eskisi gibi güçlü bir bağ kurmalarına engel olmaktadır. Aile içindeki bireysellik, aile dinamiklerinin zayıflamasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, bu faktörler birleştiğinde, insanlar arasındaki sosyal ilişkiler daha yüzeysel ve ikincil hale gelmiştir. Bu durum, toplumsal dayanışmayı ve bireylerin birbirlerine olan bağlılıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenlerden Türkiye’de değerler eğitime verilen önem artırılmaya başlanmıştır. Artık okullarda bütün kademelerde değerler eğitimi yer almaktadır. Değerler eğitimindeki amaç öğrencilere belirli değerleri öğretme, bu değerleri içselleştirme ve yaşamlarında sürekli olarak uygulamalarını sağlama sürecidir. Bu süreç, sadece bir bilgi aktarımı değil, aynı zamanda öğrencilerin kişisel ve toplumsal gelişimlerini destekleyen bir eğitim anlayışını ifade eder. Bu yaklaşım, öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilen, değerlerini davranışlarına yansıtabilen bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olur (Ulusoy, 2019). Değerler eğitiminin en önemli amaçları ise;

- Değerler eğitiminde gereksinimleri belirleyerek eksik noktaları ortaya çıkarmak,
- Toplumun istediği ve benimsediği değerleri belirleyerek eğitim ve öğretim etkinliklerine dâhil etmek,
- Değerler eğitiminde anlamlı verileri bulmak,
- Değerler eğitiminin amaçlarını belirlemek için okul, aile ve çevreye odaklanmak,
- Değerler eğitiminde uygulanacak taze referanslar edinmek,
- Ahlaklı bireyler yetiştirip sosyal çevrede hayat sürmenin değerini fark etmesini sağlamak,
- Değer eğitimi için ihtiyaç duyulan her şeyi (program, materyal ve öğrenme ortamı) hazır hale getirmek,
- Edindiği işi eşitlik gözeterek yapan, şefkatli ve öz saygısı gelişmiş bireylere yol göstererek onları büyütmek (Ulusoy, 2019).

2.4.2. Değer eğitiminin işlevi. Toplumlar yüzyıllar boyunca çoğalarak devam eden bir oluşuma göre hareket etme eğilimindedir. Bu hareket sürecinde bireylerin bir kavram ile huzur içinde yaşamaları amaçlanır. Bu sebeple insanların bir yol göstericiye ihtiyacı vardır. Bu noktada değer kavramı ortaya çıkmıştır. Yılmaz (2023)'a göre insanlar değerleri bir işaret levhası gibi görürler. Karşılarına çıkan engellerde yol gösterici olarak değerleri görüp kendilerine bir harita oluştururlar. İnsanlar değerlere göre hareket ettiklerinde bunaltıcı durumlarla karşılaşma olasılıkları azalır. Bu şekilde hareket eden birey etrafında gerçekleşen bütün olayları kolay bir şekilde anlamlandırıp toplumun içinde var olma sürecini tamamlar.

İnsanlar yaşamları süresince sosyal fanusların içerisinde hareket eder. Bu fanuslar aile ile başlar, eğitim hayatı ile devam eder. Sosyal çevre içerisinde kendine yer edinen insan bu varlığını sürdürmek için bu ortamlardaki değer yargılarını benimseyerek hareket eder. Özellikle yaşam süresinde ilk bulunduğu aşama olan ailede temel değer yargılarını edinmemiş insan kendini mutlu hissetmez. Bu durum insanın daha sonra bulunacağı bütün sosyal ortamlarını etkiler ve insan kendi benliğini oluşturamaz (Vural, 2023). Değerlerin önemli bir işlevi toplumdaki insanların birlik içinde yaşamaları yönünden bağlayıcı bir konumdadır. Topluma bağlanan ve toplumla hareket eden birey toplumsal birlikteliği de kazanmış olur. (Özensel, 2003). Toplumsal benlik kazanmış bireyler topluma göre olan huzuru kazanırlar. Fichter (2023)'e göre değerlerin görevleri aşağıdaki altı maddeden oluşur;

- Değer kavramı sosyal çevrede yer alan bireyin doğru davranış kalıplarının belirlenmesinde kullanılan bir yargıdır. Toplumun gruplaşmasını ve diğer bireyler tarafından ifade ediliş biçimini görmesini sağlamaktadır
- Değerler insanların algılarını yararlı ve ihtiyaçları olan varlıklara yönlendirir. Bu varlıklar her koşulda aynı anlam ifade etmeyebilir. Yani çevre tarafından her zaman kabul edilebilir özellikte olamayabilir ama o varlığın toplumsal açıdan yararlı ve mühim olmasına olanak sağlamaktadır.
- Tüm sosyal çevreler aynı şema ve doğru davranış güzergâhını değerler ile gerçekleştirir. Değerler sosyal çevre tarafından benimsenerek ortak davranış

grubu oluşturmaktadır. Değerler aracılığı ile bireyler fikir ve davranışlarını kolay bir şekilde anlamlandırır.

- Değer kavramı insanların sosyal çevre karakterlerinin belirlenmesinde ve onlara yönelik hareket etmesinde önemli bir yol gösterici konumundadır.
- Bireylerin sosyal çevre tarafında gözlem altında tutulmasını değerler sağlamaktadır. Değerler insanların sosyal çevre tarafından belirlenen kalıplaşmış davranışlara göre hareket etmelerini sağlayarak doğru olanı yapmaları için azimli olmalarını amaçlamaktadır. Ayrıca değerler istenilmeyen davranış şekillerini inkar etmekte, yanlış olan yönlerini açıklamakta ve toplumsal kalıplara karşı çıkıldığı zaman oluşabilecek olumsuz duyguların kolay bir biçimde öğrenilmesini sağlamaktadır.
- Değerler aidiyet duygusu içinde beraberlik ve dayanışma içinde yaşamayı olmayı sağlayan unsurlardır. İnsanalar aynı fikirde oldukları insanlarla dayanışma ve beraberlik içinde hareket ederek aitlik bağı oluştururlar. Kalıplaşmış değerler bu beraberliğin devamlı hale gelmesini sağlayan önemli bir olgudur (Fichter, 2023).

Rokeach (1973)'değerlerin işlevini şu şekilde yer vermiştir.

- Standart olarak değerler. Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerlerini kullanır. Birey değerlerine bağlı olarak siyasi veya dinsel ideolojiyi diğerine tercih eder ve kendini başkalarına sergiler. Kendisini başkalarıyla karşılaştırırken ve başkalarını etkilemek ya da ikna etmek amacıyla kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirirler ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucundaki benlik zedelenmesini engellerler.
- Çatışma ve karar vermede değerler sistemi Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevi yerine getirirler. Böyle bir durum karşısında değerlerin biri değil birkaçı birden harekete geçer ve birey önceden öğrenilmiş yapıları kullanarak karar verir ve çatışmaları çözer. Değerlerin seviyeleri Değerler tek başına değil, değerlerle

birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar. Değerler aynı zamanda önem sırasına göre aşamalı sınıflandırma oluştururlar. Birey aile ve kişisel ilişkiler için ve iş yaşamı için ayrı değer sınıflandırması yapabilir.

- Değer kazanımı Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Değer oluşumu çocuklukta başlar ve yaşa bağlı olarak artar. Ortak değerlerin oluşumunda sosyoekonomik düzey önemli rol oynamaktadır. Birey içinde bulunduğu ortam (okul, işyeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir. Toplumsal yapı değiştiğinde değer sistemleri de değişerek yeni yapıya ayak uydurur. Toplumun sanayileşme seviyesi ve ekonomik gelişmeler sonucunda değerler geliştirmekte, eski değerleri yeniden yorumlamakta, değer sistemindeki hiyerarşi değişmektedir. Dini ve aile kurumlarına ait değerlerdeki değişimler diğer değerlere oranla daha yavaş olmaktadır.

2.4.3. Değerler eğitiminde yaklaşımlar. Değerler eğitiminde, bilişsel olarak verilen değerlerin içselleştirilerek birey tarafından davranışa dönüştürülmesi için değerlerin öğretilme şekillerine yönelik yaklaşımlar oluşturulmuştur. Eğitim kurumlarında değerler öğretimi yapılırken nelere dikkat edileceği konusunda bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bireyin kendi iç dünyasını ve sosyal çevresini tanımasında ve değer edinme aşamalarının temel yapısı üzerine oluşan hedeflerin aktarılma aşamasında farklı yöntemler olduğu için değişik gruplandırmalar yapılmaktadır (Meydan, 2014). Yapılan araştırmalara göre genel olarak şu başlıklar altında toplanmıştır;

- Değerleri Telkin Etme/ Aşılama Yaklaşımı
- Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı
- Değer Analizi Yaklaşımı
- Değer Açıklama Yaklaşımı (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford & Johnson, 1976)

2.4.3.1. Değerleri Telkin Etme/ Aşılama Yaklaşımı. Değerler eğitiminde, özellikle ailelerin yıllardır çocuklarına yaptığı hayat tavsiyeleri ile toplumsal değerlerin bireylere aktarılması için kullanılan geleneksel bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, yetişkinler doğrudan çocuklara belirli değerleri öğretmeye çalışırlar ve çocukların bu değerleri benimsemesi beklenir. Ancak, bu tür bir yaklaşımın bazı sınırlamaları da vardır.

Yetişkinlerin aktardığı değerler, çocuklar tarafından çoğu zaman dinlense de, her zaman içselleştirilmiş ve davranışa dönüştürülmüş olmayabilir. Yani, değerlerin doğrudan öğretilmesi ve tavsiye edilmesi, her zaman etkili olmayabilir. Birey, verilen değerleri kabul edebilir ancak bu değerleri içselleştirip, kendi duygusal ve etik anlayışına uygun hale getirmediği, bu değerler yaşamına entegre edilmemiş olabilir. Örneğin, çocuk bir değeri ebeveyninden duyabilir, fakat bu değer kendisine hitap etmediğini düşünebilir ve bu yüzden kasıtlı olarak bu değeri yaşamında uygulamayabilir. Ayrıca, birey sosyal çevre tabakalarına dahil olduğunda, aile ve yetişkinler tarafından aşılarmaya çalışılan bazı değerleri kabul etmeyebilir veya dışlayabilir. Çünkü birey, kendi duygusal deneyimleri ve sosyal çevresiyle şekillenen bir değer sistemi oluşturur ve bazen bu değerler, çevresindeki kültürel normlarla çatışabilir. Bu durumda, birey sadece söylenen değerleri değil, aynı zamanda kendisine ve çevresine uygun gördüğü değerleri benimsemeye daha yatkın olabilir. Superka vd. (1976)'nın belirttiği gibi, bireylerin değerleri benimseme süreci, yalnızca dışarıdan yapılan bir baskı ve öğretme ile değil, aynı zamanda bireyin içsel dünyası, duyguları ve sosyal deneyimleriyle de şekillenen bir süreçtir. Bu nedenle, değerlerin daha etkili bir şekilde içselleştirilmesi için, bireyin bu değerleri kendisiyle uyumlu ve anlamlı bulması gerekir.

Değerler eğitimi, özellikle yaşça büyük bireyler tarafından verildiğinde daha etkili olabilmektedir. Anne, baba veya öğretmen gibi bireyler, çocuk için genellikle güçlü figürlerdir ve bu kişiler, çocukların değerleri kabul edip içselleştirmelerini kolaylaştıran önemli bir rol oynar. Yetişkinler, çocuklara değerleri aktarmada önemli bir otorite figürü olarak kabul edilirler. Bu nedenle, çocuklar için değerler, bu yetişkinlerin söyledikleri ve sergiledikleri davranışlar aracılığıyla daha kolay bir şekilde kabul edilir. Kırklar (2023), bireyin değerleri kabul edip içselleştirmesinin,

özellikle bu yetişkinlerin güçlü figürler olmaları ve değeri iletmeyi kendi hedefleri olarak görmeleriyle daha kolay olduğunu belirtmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına değerleri telkin ederek öğretmeleri, diğer eğitimcilere göre daha kalıcı olabilir. Ebeveynler, çocuklarının yaşamlarının ilk yıllarından itibaren farkında olarak ya da olmayarak değer öğretimi yaparlar. Çocuklar, bu süreci alışkanlık haline getirerek, ebeveynlerinin söylediklerini daha kolay içselleştirirler. Ebeveynlerin değer aktarımı, hem çocukların duygusal bağları hem de sürekli etkileşimde bulunmaları nedeniyle genellikle daha etkili ve kalıcı olur. Bununla birlikte, öğretmenlerin değerleri telkin ederek öğretme yöntemi genellikle daha az başarılı olabilir. Çünkü öğretmenler, sınıflarda belirli süreler boyunca çocuklarla birlikte olduklarından, bu etkileşimde süreklilik sağlamakta zorlanabilirler. Yaz tatilinde öğretmenlerle olan ilişkiler kesildiği için, çocuklar eğitim döneminde öğrendikleri değerleri unutabilirler. Simon, Howe ve Kirschenbaum (1972) da öğretmenlerin, ebeveynlere kıyasla değer aktarımını daha az kalıcı hale getirebileceğini belirtmektedir. Öğretmenler sınıfta değerleri öğretirken de genellikle yalnızca bilişsel düzeyde bir aktarım yaparken, ebeveynler bu süreçte duygusal bağ kurarak değerleri daha etkin bir şekilde telkin edebilirler. Yani değerler eğitiminin etkinliği, yalnızca değer ne şekilde aktarıldığına değil, aynı zamanda bu değeri aktaran kişilerin birey üzerindeki etkisine de bağlıdır. Aile içindeki sürekli etkileşim ve güçlü duygusal bağlar, değerlerin daha kalıcı bir şekilde içselleştirilmesine katkı sağlar.

Telkin yöntemi, toplum ve kültürün oluşturduğu değerlerin bireylere kazandırılmasında etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Izgar ve Dilmaç (2020) bu yöntemin, bireylerin toplumsal değerlere uygun davranışları benimsemelerini sağlamak için güçlü bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Telkin, geleneksel eğitim yöntemleri arasında önemli bir yer tutar ve özellikle çocuklara değerler eğitimi verirken etkilidir. Bu yöntem, öğretmenlerin öğrencilere yalnızca bir davranış hakkında bilgi vermekle kalmayıp, aynı zamanda bu davranışın doğru ya da yanlış olduğunu da açıklamalarıyla gerçekleştirilen bir eğitim şeklidir. Örneğin, bir öğretmen öğrenciye "Kızım, bu arkadaşının kalemını alırken izin almaman doğru bir davranış değil" dediğinde, hem davranışı açıklamakta hem de

bu davranışın toplumsal değerlere uygun olmadığını ifade ederek değer öğretimi yapmaktadır. Bu şekilde, öğretmen sadece bireysel bir hatayı düzeltmekle kalmaz, aynı zamanda bu düzeltmenin arkasındaki toplumsal değerleri de öğrenciye aktarır.

Superka vd. (1976), Kartwohl'un duyuşsal alan taksonomisi ile Salzer ve Mayer'in davranış değiştirme sistemini birleştirerek telkin etme yaklaşımını sistematik bir modelle tanımlamışlardır. Bu model, telkin yönteminin daha etkili ve bilinçli bir şekilde uygulanmasını sağlar. Duyuşsal alan taksonomisi, bireylerin değerleri ve tutumları öğrenme süreçlerini, daha çok duygusal ve duyuşsal bir düzeyde ele alırken, davranış değiştirme sistemi, bireylerin dışsal davranışlarını değiştirmeye yönelik bir yaklaşım sunar. Bu iki yaklaşımın birleşimi, telkin etme yönteminin hem bireysel duygusal düzeyde hem de toplumsal davranış düzeyinde etkili bir şekilde değer öğretimini gerçekleştirmesini sağlar. Ayrıca telkin yöntemi, değerlerin bireylere kazandırılmasında güçlü bir araçtır. Bu yöntemi, öğretmenlerin ve diğer eğitimcilerin, toplumsal normlara uygun davranışları öğrencilere aktarmak için kullandıkları bir yöntem olarak düşünmek mümkündür. Bu yaklaşımın, hem duygusal hem de davranışsal düzeyde değerlerin içselleştirilmesine katkı sağladığı söylenebilir.

2.4.3.2. Ahlaki muhakeme yaklaşımı. Ahlaki muhakeme yaklaşımında, bireylerin ahlaki değerleri öğrenmeleri ve içselleştirmeleri için farklı iki görüşten birine yönelmeleri beklenir. Bu yaklaşım, bireylerin belirli olaylara nasıl tepki vereceklerini ve bu tepkiler üzerinden hangi değerleri benimseyeceklerini anlamaya yöneliktir. Bireylerin etik değerleri kazanmaları, onlara farklı olaylar sunularak bu olaylara nasıl yaklaşacaklarının gözlemlenmesiyle sağlanmaya çalışılır. Bu sayede, bireylerin akıl yürütme ve muhakeme yaparak etik değerler üzerinde düşünmeleri ve uygun kararlar almaları hedeflenir.

Kohlberg'in gelişim kuramı, ahlaki muhakeme yaklaşımının temel taşlarını oluşturan bir teoridir. Kohlberg'in kuramına göre, ahlaki gelişim bireylerin yaşları ilerledikçe ve toplumsal etkileşimleri arttıkça, daha karmaşık aşamalara ulaşır. Bu süreçte, bireylerin etik değerleri öğrenip öğrenmedikleri, toplumsal çevreyle olan

etkileşimleri ve akıl yürütme süreçleri önemli bir yer tutar. Kohlberg'in gelişim kuramından gelen ahlaki muhakeme yaklaşımı; ana değerlerin öğrenilip öğrenilmediğini tespit etmek, sosyal çevrede etik değerlerin gelişmesinde başrol oynayan bireylerin birbirleriyle etkileşimine katkı sağlamak, akıl yürütme yoluyla etik değerleri pekiştirmek, olayların sonuçlarını bireyler arasında adil bir şekilde paylaşmak ve fertlerin adaletli bir toplumda olmasını hedeflemektedir (Sütlü, 2024).

Ahlaki muhakeme yaklaşımına göre, bireylerin etik kararlar vermede, seçtikleri durumların tüm etik aşamalarını belirleyerek, bu aşamalar doğrultusunda kararlarını oluşturması beklenir. Bu süreç, bireylerin ahlaki gelişimlerini pekiştirir ve toplumsal değerlere uygun kararlar almalarını sağlar. Ahlak eğitiminde amaç, bireylerin kendilerine özgü ahlaki aşamaları geçerek, bu aşamaları içselleştirip kişiliklerine dönüştürmeleridir. Bu şekilde, bireylerin etik değerleri içselleştirmeleri ve kendi yaşamlarında bu değerleri uygulamaları beklenir.

Ahlak muhakeme eğitimi, bireylerin birbirlerine karşı sevgi ve hoşgörü anlayışlarını geliştirmeyi amaçlar. Bu, bireylerin toplumda daha sağlıklı ve ahlaki temellere dayalı ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Ancak ahlak eğitiminde zorlama olmamalıdır. Bireylerin değerleri ve etik davranışları içselleştirmesi, kendi iradeleriyle ve içsel bir motivasyonla gerçekleşmelidir. Doğan (2018) tarafından belirtilen bir diğer önemli nokta ise, ahlaki değerlerin, bireylere güçlü bir benlik tarafından zorla kazandırılmaya çalışılmasının, o değerın gerçek anlamda ahlaki olduğunu göstermeyebileceğidir. Zorlama, bireyin içsel değerleriyle uyuşmayan, dışsal bir baskı oluşturur ve ahlaki gelişim sürecini engelleyebilir. Ahlaki davranışların kalıcı hale gelmesi, bireylerin bu davranışları kendi yaşantılarında, gördükleri örnek olaylar, durumlar ve kişilerden öğrenmeleriyle daha mümkün hale gelebilir. Bu süreçte, bireyler kendi gözlemlerini ve deneyimlerini kullanarak, etik davranışları benimserler. Bu da, ahlaki gelişimin daha derin ve kalıcı olmasını sağlar.

Okullarda rehber öğretmenler, öğrencilere etik değerler ve doğru davranışlar konusunda gerekli yönlendirmeleri yapmalıdırlar. Rehber öğretmenler, öğrencilerin

ahlaki muhakeme yeteneklerini geliştirecek ortamlar yaratmalı ve onlara doğru davranışları örneklerle göstermek suretiyle, değerlerin içselleştirilmesine yardımcı olmalıdır. Bu süreçte, öğretmenlerin sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda öğrencilere doğruyu ve yanlış ayırt etme becerisi kazandırmaları büyük önem taşır.

2.4.3.3. Değer analizi yaklaşımı. Değer analizi yaklaşımında bireyler ortaya atılan bir durum üzerine kendilerine göre bazı tahminlerde bulunup, analiz yaparak sonuçlar elde etmektedirler (Aydın, 2010). Bu yaklaşıma göre bireyler öz değerlerini elde edip ve hayatları için bazı kazanımlar elde etmeleri sağlanmaktadır. Değerler öznel değerlendirmelerle değil de nesnel akılcı değerlendirmelerle açıklanmaktadır. Bu yaklaşımla fertler mantıksal açıdan bakarak kendine göre doğru ya da yanlış ayırt ederek farklı düşünceler ve amaçlar kazanmaları sağlanmaktadır. Kişi bu sayede elde ettiği değer kazanımlarını içselleştirerek sosyal çevre de kendine bir yer edinebilmektedir.

Değer analizi ile değer açıklama aşamalarını bazı yönleri eşit olarak görülmektedir. Her iki yaklaşımda da problem durumları ve değerlendirmeler vardır. Ancak değer analizi yaklaşımında rasyonel ve matematiksel bir şekilde adım atılıp sonuçların ispatlara dayanarak ortaya konması hedeflenmektedir. Değer analizi yaklaşımının aşamaları;

- Problemin açıklanması
- Belirlenen problem ile ilgili veri taraması yapılması
- Probleme bir takım mantıksal çözüm önerilerinin sunulması
- Sunulan çözüm önerilerinden birinin netleştirilip sonuca bağlanması (Ulusoy & Dilmaç, 2020).

Belirtilen bu aşamalar yoluyla değer öğretimi bir matematiksel metot ile gerçekleştirilir. Okul ortamında ise çocuklara yol gösteren rehber konumundaki öğretmenlerde öğrencilere bir örnek olay verip onların yukarıdaki aşamaları uygulayarak değer öğretimin gerçekleştirebilmektedir (Kırlar, 2023).

2.4.3.4. Değer açıklama yaklaşımı. Öğrenciler, ilkokul çağından sonra kendilerine örnek aldıkları kişileri yavaş yavaş değiştirmeye başlarlar. Aile ve öğretmen gibi rol modeller, başlangıçta çocuk için önemli birer rehber olsa da, bu dönemde bireyler daha bağımsız bir şekilde düşünmeye ve kararlar almaya başlarlar. Özellikle ergenlik dönemiyle birlikte karşılaşılan sorunlar daha karmaşık ve çeşitli hale gelir, bu nedenle öğrenciler kendi başlarına muhakeme yapmayı öğrenirler ve kazandıkları değerlere göre hareket ederler. Bu süreçte, bireylerin kararları ve davranışları, içselleştirdikleri değerlerle uyumlu hale gelir.

Değerlerin doğrudan öğretilmesi, yani birinin bireye bir değeri açıklaması ve bunu doğru bir şekilde uygulamasını istemesi, genellikle daha erken yaşlarda görülür. Ancak bireyler büyüdükçe, bu açıklamalar yerini daha bağımsız ve kişisel kararlar almaya bırakır. Eğer bir birey, değerleri içselleştirme sürecini tamamlamadan sadece ailesinin veya öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle hareket ederse, o zaman bu değerler dışsal bir otoriteye dayalı hale gelir. Bu durumda birey, yalnızca yönlendiren kişinin otoritesine göre davranır. Ancak, bu tür bir yaklaşımın dezavantajı, bireylerin o otoriteye sahip olmayan bir ortamda (örneğin, ailesinin olmadığı bir ortamda) ne yapacaklarına dair kararsız kalmalarıdır. Simon vd. (1972) bu durumu, bireylerin içselleştirilmemiş değerlerle hareket etmelerinin olumsuz sonuçlarıyla bağlantılı olarak ele alır. Bu tür bireyler, ailesinin veya öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle hareket ettikleri için, kendi başlarına karar verme ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerini geliştiremezler. Bu durumda, bireyler sosyal ortamlarda yaşlıları arasında oluşan kalıplaşmalara, sosyal baskılara ve zorbalıklara daha duyarlı hale gelebilirler. Özellikle ergenlik çağındaki öğrenciler, sosyal etkileşimler ve yaşlılarının beklentileri karşısında kendilerini kolayca kaybedebilirler, bu da olumsuz davranışların gelişmesine yol açabilir. Değerlerin içselleştirilmesi, bireylerin dışsal otoritelerden bağımsız olarak, kendi içsel ahlaki sistemlerini oluşturabilmeleri için kritik bir adımdır. Aksi takdirde, sadece dışsal baskılara dayalı hareket etmek, bireyin kendi değerlerini ve etik anlayışını oluşturmasında eksikliklere yol açabilir ve sosyal etkileşimlerde zorbalık gibi olumsuz durumlarla karşılaşmalarına neden olabilir.

Değer açıklama yaklaşımına göre, öğrenciler çeşitli seçenekler arasından sahih olanları belirleyerek, ortaya çıkacak verileri öğrenmeye çalışırlar. Bu yaklaşım, öğrencilerin etik değerleri anlamalarını ve kendi seçimlerini yapmalarını sağlamak amacıyla, öğretmenlerin yönlendirmesiyle adım adım uygulanır. Superka vd. (1976) tarafından belirtilen değer açıklama yaklaşımını uygularken öğretmenlere rehber olacak basamaklar şu şekildedir (Toğrul, 2024):

- 1) Alternatifler Arasından Seçim Yapmak: Öğretmen, öğrencilere çeşitli alternatifleri keşfetmeleri ve incelemeleri için yardımcı olur. Bu aşamada öğrenciler, farklı seçenekleri değerlendirerek neyin daha uygun olacağına karar vermeye çalışırlar. Öğretmen, seçeneklerin farklarını anlamalarına yardımcı olur.
- 2) Düşünerek Seçme: Öğrenciler, her bir alternatifin sonuçlarını düşünerek ve bu sonuçları tartarak, bilinçli bir seçim yapmaya teşvik edilir. Bu adımda öğrenciler, seçeneklerinin potansiyel etkilerini ve sonuçlarını değerlendirerek daha derin bir düşünme süreci geliştirirler.
- 3) Özgürce Seçme: Öğrenciler, kendi içsel değerlerine ve düşüncelerine göre özgür bir şekilde seçim yapmaya teşvik edilir. Öğretmen, öğrencilerin geçmişteki seçimlerini gözden geçirmelerini ve kendi seçim süreçlerini anlamalarını sağlar. Bu adım, öğrencilerin sorumluluk alarak, kendi değerlerini keşfetmeleri için önemli bir fırsattır.
- 4) Kişinin Seçimini Ödüllendirmek: Öğretmen, öğrencileri, değerli gördükleri şeylere değer vermeleri konusunda teşvik eder. Bu adımda öğrencilerin doğru seçimler yapmaları ödüllendirilir ve bu ödüller öğrencilerin doğru değerlere yönelmelerini pekiştirir.
- 5) Öğrenci Seçimini Onaylatmak: Öğrenciler, kendi seçimlerini dışarıdan onaylatmak için kamuoyuna sunma fırsatı bulurlar. Bu adım, öğrencilerin yaptıkları seçimlerin toplumsal kabulünü ve doğruluğunu pekiştirmelerine yardımcı olur. Böylece, seçimlerinin toplumsal açıdan kabul edilebilirliğini de test etmiş olurlar.
- 6) Öğrencinin Seçimine Göre Hareket Etmek: Öğrenciler, yaptıkları seçimlere göre hareket etmeleri için teşvik edilir. Seçimleri doğrultusunda kararlar

almak ve davranışlarını şekillendirmek, öğrencilerin değerlerini uygulamaları için önemli bir adımdır.

- 7) Zaman İçerisinde Tekrar Etmek: Öğrencilerin yaptıkları seçimlerin, davranış ve eylem kalıpları halinde zaman içerisinde tekrar edilmesi sağlanır. Bu adım, öğrencilerin seçtikleri değerleri sürekli hale getirerek, onları içselleştirmelerini ve bu değerlerin kalıcı bir şekilde davranışlarına yansımaları sağlar.

Bu basamaklar, öğretmenlerin öğrencilerin etik değerleri ve doğru seçimleri anlamalarına yardımcı olmasını sağlayan bir çerçeve sunar. Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilerin kendi seçimlerini yaparak ve bu seçimleri üzerinde düşündükten sonra, toplumsal ve kişisel etik değerleri içselleştirerek davranışlarını yönlendirmeleri için etkili bir yöntemdir.

2.4.4. Değerler eğitiminde çocuk edebiyatı eserlerinin rolü. Değerler eğitimi, teknolojinin dünyaya hâkim olmadığı eski zamanlarda toplumsal yapıda aileler çekirdek aile yerine geniş aile olarak yaşamlarını sürdürmekteydiler. Çocuklara dolaylı yoldan sobalı bir evde dedelerinin anlattığı bir masal ya da hikâyeden öğretilmeye çalışılmaktaydı. O sıcak doğa ortamında en değer verdikleri kişi tarafından anlatılan hikâye veya masaldaki karakterler ile kendileri arasında empati kurarak verilen mesajları anlamaları ve içselleştirmeleri değerler eğitimi açısından daha kolay olmaktadır. Bulduğumuz dönemde ise çocukların akıllarını karıştıracak teknolojik uyaranlar çok fazla olduğu için onlara anlatılan hikâye veya masalların içerikleri çok daha önemli hale gelmiştir.

Çocuk edebiyatı, çocukların yaratıcılıklarını geliştirerek değerleri içselleştirerek öğrenmeleri konusunda yardımcı olmaktadır. Çocuğa verilen bir hikâye kitabı onun okuma ve anlamasını geliştirirken aynı zamanda ona öğüt verici anlatımı ile toplumsal değerlerin dolaylı yoldan öğretilmesini sağlamaktadır. Çocukların okudukları edebi kitapların tümünün içeriği bu yüzden çok önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuk edebiyatı sayesinde çocuklar okuduklarından yeni anlamlar çıkararak kendi açılarından olaylarla etkileşim kurmaktadır. Çocuk

edebiyatının rolü çocukların kişilik ve karakterlerinin oluşmasına yardımcı olarak onların gelişimini olumlu bir şekilde etkilemektedir. Nitekim çocuk edebiyatı eserlerinde çocuklara doğrudan bir değer öğretimi yapılmamaktadır. Çocuklar okudukları her yazınsal metni kendi hayatlarına uyarlayarak zamanla bir öğretim gerçekleşmektedir. Bu sebeple çocukların okuması için yazılan yazınsal metinlerin değerler eğitimi içeren anlatılarla dolu olması gerekmektedir. Çocuklara verilen değerler eğitiminden yoksun eserler onların karakter gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum çocuğun kendini bulmasını zorlaştırdığı için hayatının karmaşa haline gelmesine sebep olmaktadır (Arık, 2021). Öğretmenler bu konuda detaylı bilgiye sahip olarak kitap önermeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin kitap önerirken dikkat etmesi gereken bazı özellikler şu şekilde sıralanabilir;

- Bilgilendirme,
- Zevk verme,
- Çocuğa yaşamı tanıtm,
- Kendine güven duygusunu geliştirme,
- Başarma isteği uyandırma,
- İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırma,
- Çocuğu sosyalleştirme,
- Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirme
- Farklı alanlara ve kavramlara karşı ilgi uyandırma,
- Güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama,
- Çocukta dil gelişimini sağlama,
- Çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlama,
- Hayal gücünü, yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirme,
- Kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma,
- Kitabı sevdirmek, kitabın vazgeçilmez bir eğlenme, öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ettirme,
- Okul öncesinde dinlediğini anlama ve görselleri anlamlandırma; okul döneminde bunlara ek olarak metin ve görsel okuryazarlığını geliştirme,
- Düşündüklerini ve hissettiklerini yazı yoluyla anlatma isteği uyandırma (Karatay, 2007: 466-467).

Çocuk edebiyatı içerisinde yer alan hikâye, masal vb. tüm edebi eserlerde değerler yönelik verilmek istenen binlerce mesaj olabilmektedir. Birey bu mesajlara kendinden de bir şeyler katarak yazarın da verdiği ipuçlarını birleştirerek ulaşabilmektedir. Böylelikle birey değer öğrenimini gerçekleştirmiş olur.

Çocuk kitapları, değer aktarımında ders kitabında yer alan metinlere oranla daha fazla değer kazandırma potansiyeline sahiptir. Nitelsiz kitaplar çocuğun okuma zevkini kırmanın yanında edebî bir anlayış kazanmasına da engel olur. Edebî bir anlayış kazanmamış çocuk okur, dünyasında kitaplara yer vermez. Nitelikli çocuk hikâye kitapları çocukların değerleri içselleştirmede ve sonraki kuşaklara aktarmasında önemli bir etkiye sahiptir. İçinde birçok değer olduğu eserleri okuyan çocuklar da bu değerleri özdenetimlerinde devreye sokarak davranış ve yaşam biçimlerini buna göre şekillendirirler. Değerlerin nesilden nesile aktarılmasında edebi eserler rol üstlenebilir. Bunun en büyük sebebi ise edebi eserlerin bir bilimsel metin olmadığı ve yazarın duygu ve düşüncelerini katarak oluşturması diye ifade edebiliriz. Edebi eserler, onu anlama hedefi ile okuyan her kişi için, bazı bilinmezlikler içerir, yazar bu kısımları bilinçli bir şekilde belirtmeyerek, kitabı okuyan kişinin mantıklı bir şekilde bu kısımları tamamlamasını istemektedir (İpek, 2017). Bu durumda edebi bir eser okuyan çocuk okuduklarını değerlendirerek üst düzey bir öğrenme gerçekleştirmektedir.

Ailede örtük bir şekilde öğrenilen değerler eğitimi örgün eğitim ve öğretim de düzenli bir şekilde belli yönlendirmeler yapılarak bireylere öğretilmesi daha sağlıklı olabilmektedir. Bu nedenle eğitimciler eğitim ve öğretim ortamında yaptıkları her türlü seçimle çocukların ahlaki gelişimini etkileyebilmektedirler. Ders içinde kullanacakları tüm öğretim araç gereçlerini dikkatli bir şekilde seçerek çocukların değerleri öğrenmelerine katkı sağlayacak nitelikte olmalarına özen göstermeleri gerekmektedir (Özübal, 2024). Çünkü değerim öğretilmesinde çocuk edebiyatını rolü çok önemli olabilmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yazınsal metinlerin değerler eğitimi ve kök değerler eğitimi açısından incelenen çalışmalara yer verilmiştir.

2.5.1. Türkiye’de yapılan çalışmalar. Aktürk (2012), “Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz’ün Eserleri” adlı çalışmanın amacı Gündüz’ün eserlerinin dinî ve ahlâkî değerlerin yoğun olarak işlendiğini tespit etmektir. Eserlerde özellikle kişilik değerleri ve sosyal değerlerden izler olduğuna değinmiştir. Araştırmada araştırmanın kaynak tarama yöntemi ile yapıldığı belirtilmiştir. Kaynak tarama yöntemi, daha önce yayımlanmış eserlerin okunarak bilgi edinilmesi ve bu eserlerin özetlenerek elde edilen bulguların bir araya getirilmesidir. Araştırmanın örneklemini Üzeyir Gündüz’ün eserleri oluşturmaktadır. Ayrıca, Nurullah Çetin’in "Roman Çözümleme Yöntemi" adlı eserinden faydalandığı ve bu eserden elde edilen bilgilerle anlatıcı tipleri, konu, izlek, zaman ve mekân gibi romanın temel öğelerinin incelendiği belirtilmiştir. Sonuç olarak Üzeyir Gündüz'ün eserlerinin Milli Eğitim'in belirlediği bazı temel amaçları yeterince yansıtmadığı vurgulanmaktadır. Özellikle, eserlerin Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserlerle millî ve evrensel değerleri tanıtma hedefinin ve yurt ve dünya sorunlarına duyarlılık gösterme ile çözümler geliştirme ilkesinin, yazarın eserlerinde yeterince yer almadığı ifade edilmektedir.

Bağcı (2013), “Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması” adlı çalışmasının amacı çocuk edebiyatı ürünlerindeki değerlerle, çocuklar için yazılmış eserlerdeki değerler tespit edilmiş, tespit edilen bu değerlerin karşılaştırması yapılmıştır. Hangi eserlerde değerler eğitiminin daha etkili ve kalıcı bir şekilde verildiği ortaya konulmuştur. Tezin evrenini, Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Ömer Seyfettin ve Cahit Zarifoğlu’nun çocuk edebiyatı ürünleriyle, değerler eğitimi konulu çocuklar için yazılmış eserler, örneklemini ise beş çocuk edebiyatçısının üçer hikâyesi ve beş farklı yayınevine ait beş ayrı değerler eğitimi hikâye seti oluşturmaktadır. Araştırmada, tarama modelinde betimsel alan araştırma yöntemi

kullanılmıştır. İncelemenin sonucunda, güdümlü olarak yazılmış çocuk eserlerinin de çocuk edebiyatçıların eserlerinin de değerler eğitimi konusunda mükemmel, eksiksiz ve kusursuz olmadığına dair net sonuçlar olmadığı görülmüştür. Bu eserler kendi arasında farklı açılardan üstün olmakla birlikte, eksik yanları da bulunmaktadır. Yani incelenen eserlerin birbirleri ile bağlantılı olmadığı ve birbirlerini tamamlamadığı tespit edilmiştir.

Otmar (2017), “Yalvaç Ural’ın Çocuk Yapıtlarının Evrensel Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Ural’ın yazınsal nitelikli edebi yapıtlarının, çocukların bilişsel yeteneklerini geliştirme, zihinsel eğitime katkı sağlama ve düş gücünü doyurma açısından ne kadar önemli olduğuna yer verilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı ve doküman analizi modelinin benimsendiği bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini yazarın çocuklar için kaleme aldığı tüm eserler oluşturmaktadır. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma yapılmak istenen tüm eserler ayrıntılı bir şekilde okunmuş ve belirlenen değerler tablo halinde aktarılmıştır. Çocukluk döneminin, bireyin karakterini edinme sürecinde kritik bir rol oynadığına inanan Ural, eserlerinde evrensel değerlere de sıklıkla yer verildiği belirtilmiştir. Bu sayede, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmeleri ve gelecekte ülkemize faydalı bireyler olarak yaşam sürmeleri sonucuna ulaşılmıştır.

İpek (2017), “Çok Satılan Yazınsal Çocuk Kitaplarında Evrensel Değerler Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında tarama modeli ile betimsel bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2014 yılında Türkiye’de çok satılan yazınsal çocuk kitapları oluşturmaktadır. Bu kapsamda belirlenen on kitaptan doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, betimsel olarak çözümlenmiştir. Araştırmada çok satan çocuk kitaplarında en çok tekrar edilen değerlerin, “Sevgi/Şefkat ve Hayattan Zevk Almak/Mutluluk/Yaşama Bağlı Olmak” olduğunun belirlendiği sonucuna varılmıştır. Tüm yapılan araştırmalarla bu çalışma arasında karşılaştırma yapılmış; tüm çalışmaların ortak olan iletisi, evrensel değerlerin tekrar edilmesi sürecinde çocuk kitaplarının önemli bir yere sahip olduğu tespitine ulaşılmıştır.

Erişik (2019), “Çocuk Edebiyatı Yazarı Hasan Kallimci’nin İlkokul Düzeyindeki Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın amacı Hasan Kallimci’nin ilkokula yönelik yazdığı kitaplarındaki değerleri belirlemek ve bu eserlerin değerler eğitimi açısından önemine dikkat çekmektir. Kallimci’nin çocuk edebiyatına katkısını anlamak ve eserlerinden değerler eğitiminde yararlanmanın gerekliliği araştırmanın amacı içerisindedir. Araştırmanın yöntemi; Hasan Kallimci’nin çocuklara yönelik yazdığı eserlerindeki değerleri tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışma bir nitel araştırmadır. Birçok hikâye kitabı incelenmiş ve hepsinin sonucu benzer tezlerle karşılaştırılarak verilmiştir. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın geçerliliğini artırmak için araştırmacı doküman analizine ek olarak yazar Hasan Kallimci ile telefon aracılığı ve elektronik mesajlaşma yolu ile görüşmeler ve bir röportaj yapılmıştır. Veriler analiz edilirken içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Sonuç olarak, Hasan Kallimci'nin eserleri, eğitimde değerler eğitimi için güçlü bir araç olarak önerilmiş ve bu eserlerin eğitsel içerikleri daha fazla yaygınlaştırılarak çocukların gelişimine katkı sağlayabileceği vurgusu yapılmıştır.

Özay (2019), “Çocuk Edebiyatı Açısından Ülker Köksal’ın Romanlarında Değerler Eğitimi” adlı çalışmasında betimsel nitelikte tarama modeli kullanmıştır. Çalışmanın örneklemini yazarın 1995-2007 yılları arasında yayınlanan sekiz romanı oluşturmaktadır. Değerler eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalar göz önünde bulundurularak yirmi beş değer belirlenmiştir. Romanlar, değerler kapsamında tek tek okunarak taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen verilerle ilgili notlar alınmıştır. Çalışmada çocuk oyunları, kadınlara verdiği önemle ve aldığı birçok ödülle adından söz ettiren Ülker Köksal, değerler eğitimi açısından da çocuklara yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Tozlu ve Yüce (2020), “Hamdi Ülker’in eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi” adlı çalışmasında Hamdi Ülker’in eserlerinin, Milli Eğitim Bakanlığının tespit ettiği öğretim programında yer alan on kök değer açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Hamdi Ülker’in 9 eseri kök değerler açısından incelenmiştir. Araştırma yöntemi için içerik analizi ve kayıt etmek için fişleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tespit edilen 437

adet değerde, en çok sevgi değerine en az ise adalet değerine rastlanılmıştır. Çalışmada Hamdi Ülker'in "Bana Aşkını Anlatır Mısın?" adlı eserinde en fazla sayıda ve türde değere yer verdiği tespit edilmiştir. On kök değerın tamamına yer verilen tek eser olmasına rağmen, eserlerin genelinde birden fazla kök değere rastlanmıştır. En az sayıda değerin tespit edildiğı eser ise "Yedi Levin Akşamı" olmuş. Ülker'in, eserlerindeki değerleri bir nasihat ya da kural gibi işlemek yerine, olayları sorgulatacak ve kahramanların duygularını içselleştirecek şekilde ele aldığı sonucuna varılmıştır.

Arık (2021), Suzan Albek'in "Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı araştırmanın amacı Suzan Albek'in çocuk edebiyatı alanındaki eserlerinde verilmek istenen değerleri tespit etmek ve bunların değerler eğitimi açısından önemini ortaya koymuştur. Çalışmada, Suzan Albek tarafından yazılan iki roman, üç öykü, bir anı ve üç tiyatro eserinden oluşan bir bütün incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden mülakattan literatür taraması ve içerik analizi yapılmıştır. Suzan Albek'in eserleri ileti sayısı ve içeriğine göre yardımlaşma, sevgi, sorumluluk, merhamet, arkadaşlık, saygı, güvenilirlik, umut, empati, misafirperverlik, çalışkanlık, iyilikseverlik, söz vermek, temizlik, pişmanlık, cesaret, geleneklere bağlılık, kararlılık, şükür değerleri için yeterli bulunurken; cömertlik, barış, doğruluk ve dürüstlük, fedakârlık, adalet, aile sevgisi, Allah' saygı ve sevgi, duyarlılık, tutumluluk, kanaat, özgürlük, hoşgörü, komşuluk, alçak gönüllük, sabır değerleri açısından yeterli görülmemiştir.

Gökdaş (2023), "Ekrem Bektaş'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada Ekrem Bektaş'ın çocuk romanlarında değerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Ekrem Bektaş'ın 11 kitaptan oluşan çocuk romanları içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında, Ekrem Bektaş'ın çocuk romanlarında yer alan değerler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında belirlediğı "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenen kök değerler kapsamında incelenerek sınıflandırılmıştır. Ulaşılan veriler doğrultusunda Ekrem Bektaş'ın çocuk romanlarının, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında

belirtilen kök değerler ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Bektaş'ın çocuk romanlarındaki değerlerin dağılımını oldukça net bir şekilde özetlemiş olduğunu ve Bektaş'ın on bir çocuk romanında on kök değere (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) yer verildiği tespit edilmiştir. Ekrem Bektaş, çocuk romanlarında çocukların değerler ile tanışmasını ve bu değerleri içselleştirmelerini sağlayacak mesajlar verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Vural (2023), “Sevim Ak'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi” adlı çalışmasında alışmanın Sevim Ak'ın eserlerini Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen on kök değer bağlamında incelemeyi amaçladığı açıklanmaktadır. Sevim Ak'ın çocuk edebiyatının önemli yazarlarından biri olarak, eserleri üzerinden değerler eğitimi yapılmasının önemine dikkat çekilmektedir. Araştırma, çocukların eğitim-öğretim hayatı boyunca eğitim materyali olarak kullanılan edebi eserlerden ne ölçüde faydalanılabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada, kök değerler ile sınıflandırılan materyaller, Sevim Ak'ın yirmi bir çocuk kitabı üzerinden incelenmiştir. Bu kitaplar, MEB tarafından belirlenen temel değerler açısından analiz edilmiştir. Araştırma betimsel nitelikte olup, eserlerin içerikleri doküman incelemesi yöntemiyle çözümlenmiştir. Yazarın incelenen eserleri çocuğa görelilik ilkesine uygun bulunmuş ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği on kök değer bağlamında değerlendirildiğinde değerler eğitimi açısından zengin içerikler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu eserler, çocuklara okuma zevki ve okuma alışkanlığı kazandırabilecek nitelikte olup, eğitimcilere ve ailelere de değerler eğitimi açısından katkı sağlayabileceği tespitinde bulunulmuştur.

Artuğ (2024), “Okuma Eğitimi Açısından Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Öykülerinde Söz Varlığı” adlı çalışmasının amacı birçok farklı türde eser veren Türk edebiyatının ünlü yazarlarından Gülten Dayıoğlu'nun çocuklara yönelik öykülerinin okuma eğitimi, Türkçe söz varlığına ve değerler eğitimine katkısı bakımından incelemiştir. Araştırmada nitel bir çalışma olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Gülten Dayıoğlu'nun çocuklara yönelik kaleme almış olduğu öykü kitapları oluşturmaktadır. Gülten Dayıoğlu'nun

öykü kitapları araştırmacı tarafından oluşturulan form aracılığıyla incelenmiştir. Gülten Dayıoğlu'nun incelenmiş eserleri söz varlığı unsurları ve değerler eğitimi konusunda Türkçe söz varlığına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çakır (2024)'in, "Özgür Aras Tüfek'in Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasının amacı ortaokul öğrencilerinin en çok okuduğu kitap serilerinden biri olan "Levent" kitap dizisindeki değerler ile Türkçe ders kitabındaki değerleri karşılaştırmaktır. Çalışma kapsamında Mustafa Orakçı'nın 10 adet çocuk kitabı ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında okullarda kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabı doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. "Türkçenin Muhafızları" serisinin son kitabı "Gönüllerin Hocası" hakkında verdiğiniz bilgiler oldukça ilgi çekici olduğu belirtilmiştir. Kitap, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) açıkladığı kök değerlerin tamamına vurgu yaparak, özellikle saygı, sevgi ve yardımseverlik gibi değerleri ön plana çıkarıldığı tespitine varılmıştır. Sevgi değeri ise kitapta aile sevgisi, hayvan sevgisi, vatan sevgisi ve dini değerlere sevgi gibi birçok farklı yönüyle işlendiği sonucuna varılmıştır.

Çiftçi (2024), "Mustafa Orakçı'nın *Levent* Kitap Dizisindeki Değerler İle 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin İçerdiği Değerlerin Karşılaştırılması" adlı çalışmasında, Çalışma kapsamında Mustafa Orakçı'nın 10 adet çocuk kitabı ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında okullarda kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabı nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Belirlenen kitaplar ve ders kitabındaki metinler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik (on kök değer)" değerlerine göre incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Mustafa Orakçı'nın *Levent Türkiye'yi Geziyorum* Serisi – 3, *Levent İz Peşinde* Serisi – 6 ve Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı olmak üzere toplam on adet çocuk kitabı ve bir adet ders kitabı oluşturmaktadır. Kitaplar içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada kitapların genel olarak önemli değerleri barındırdığı, ancak bazı çocuk kitapları ve ders kitabındaki metinlerde bazı kök değerlere hiç yer verilmediği saptanmıştır. Sonuç olarak, hem 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında hem de 'Levent' kitap dizisinde değerler belirgin

şekilde bulunmakta, fakat bu değerlerin kullanım sıklığı düzenli olmadığı ifade edilmiştir.

Özübal (2024), “Sevda Müjgân Yüksel’in Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Sevda Müjgan Yüksel’in çocuk edebiyatı ürünlerinin MEB’in yayımladığı Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan on kök değer bakımından içerikçe incelenmesi amaçlanmıştır. Veri ve bulguların derlenip toplanması ve bir araya getirilerek değerlendirilmesi sürecinde ise nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi, nitel olarak elde edilen bulguların çözümlenmesi sırasında ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Sevda Müjgan Yüksel’in çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu on üç çocuk kitabı bu araştırmanın çalışma grubunu temsil etmektedir. Çalışmaya konu olan öykü ve romanlar değerler açısından incelenmiş ve değerler eğitimiye yönelik kullanılabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Toğrul (2024), “Pıktas Projesi Kapsamında Hazırlanan *Aslı Hikâye Serisi*’nin Kültürel Etkileşim ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında nitel bir araştırma olarak betimsel analiz modelinde desenlenmiş, veriler ise nitel veri toplama teknikleri olan doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında hazırlanan “Aslı Hikâye Serisi”nde bulunan on hikâye kitabı oluşturmaktadır. Değerler eğitimi unsurlarının tespiti için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen 27 değer esas alınmıştır. Çalışmada Aslı Hikâye Serisi hakkında verilen bilgilere göre serinin hedefleri ve hitap ettiği yaş grubunun ihtiyaçları dikkate alındığında, değerler eğitimi açısından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Bu hikâye setinin içerdiği değerler eğitimi ifadelerinin sayıca az olması, özellikle çocukların ahlaki ve sosyal gelişimleri için önemli olan değerlerin yeterince yer verilmediğine değinilmiştir.

2.5.2. Türkiye dışında yapılan çalışmalar. Vitz (1990), The use of stories in moral development. New psychological reasons for an old education method

[Ahlaki gelişimde hikâyelerin kullanımı. Eski bir eğitim yönteminin yeni psikolojik nedenleri] adlı çalışmasında çağdaş ahlaki gelişim ve eğitim yaklaşımlarına karşı bir alternatif sunarak anlatıların (hikâyelerin) ahlaki gelişimdeki rolünü vurgulamaktadır. Ahlaki gelişim üzerine yapılan geleneksel çalışmalarda, soyut ahlaki ikilemler üzerinde düşünme ve tartışma, genellikle önermesel bir yaklaşım benimsemektedir. Bu tür yaklaşımlar, genellikle mantıklı ve soyut düşünme süreçlerine odaklanır. Ancak çalışma, anlatıların yani hikâyelerin bireyin ahlaki gelişiminde çok daha merkezi bir rol oynadığını savunmaktadır. Ayrıca, son yıllarda ahlaki gelişimi araştıran psikologlar, empati, bağlılık, kişisel karakter ve kişilerarası etkileşim gibi süreçleri de önemli birer bileşen olarak öne çıkarmaya başlamıştır. Bu süreçlerin, bireylerin ahlaki dünyalarını şekillendirmede ne kadar etkili olduğu, anlatısal düşüncenin rolüyle daha da belirginleştiğine değinmişlerdir. Sonuç olarak, anlatıların ahlaki gelişimi anlamada ve şekillendirmede çok güçlü bir araç olduğu ortaya konulmuştur. Bu nedenle, anlatıların ahlak eğitiminde daha değerli bir yere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir.

Tappan (1998), Moral education in the zone of proximal development [Yakınsal gelişim bölgesinde ahlaki eğitim] adlı çalışmasında ahlâk eğitimi üzerine Vygotskyci bir bakış açısının nasıl önemli bir perspektif sunduğunu vurgulayan derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Ahlâk eğitime dair bilişsel-gelişimsel yaklaşım ve karakter eğitimi gibi yaygın yöntemler ele alınmış ve bunların eleştirisi yapılmıştır. Bu eleştirilerde, Vygotsky'nin sosyo-kültürel bakış açısının ahlâk eğitime dair karşılaşılan sorunlara çözüm önerme potansiyeline sahip olduğu düşüncesi öne çıkarılmıştır. Vygotsky'nin "yakınsal gelişim bölgesi" fikri, öğrencilerin öğrenmeye ne kadar yakın olduklarını ve öğreticinin nasıl onlara rehberlik edebileceğini anlamak için merkezi bir kavramdır. Bu fikir, makalede Boyz 'n the Hood filminden bir alıntıyla açıklanarak ahlâk eğitiminin nasıl şekillendirilebileceği üzerine bir örnek sunulmuştur. Anlatı ve hikâye anlatımı, ahlâkî gelişimi kolaylaştıran bir araç olduğu belirlenmiştir. Bu, öğrencilerin kişisel gelişimlerinde, onların mevcut anlayış seviyesinin biraz dışında olan, ancak uygun rehberlik ile ulaşabilecekleri alanlarda gelişim sağlayabilecekleri ortaya konmuştur.

Gallets (2005)'in Storytelling and story reading: A comparison of effects on children's memory and story comprehension [Hikâye Anlatma ve Şekillendirme ve Hikâye Okuma: E y Okumanın Karşılaştırılması: Etkiler Üzerindeki Etkilerin Karşılaştırılması Çocukların Hafıza ve Stil ve Hikâye Anlayışı] adlı çalışmasında hikâye anlatımının çocukların öğrenim üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Hikâye anlatımı ve hikâye okuma arasındaki farkları anlamak, eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi açısından önemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın örneklemini, anaokulu ve ilkokul birinci ile ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İki grup arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bir grupta öğrenciler, hikâyeyi yüksek sesle okuma yöntemiyle, diğer grupta ise bir hikâye anlatıcısı tarafından dinleyerek deneyimlemiştir. Sonuçlarda, öğrencilerin hikâyeyi hatırlama yeteneklerinde hikâye anlatma yönteminin daha etkili olduğu belirtilmiştir. Bu durum, hikâye anlatımının, öğrencilerin bilgileri daha iyi işleyip hatırlamaları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin hikâyenin anlamını yorumlama ve hikâye unsurlarını kullanma becerileri de incelenmiştir. Her iki grupta da ilerleme kaydedilmiş, ancak bazı durumlarda, özellikle hatırlama yeteneğiyle ilgili testlerde, hikâye anlatma grubundaki öğrenciler daha fazla gelişim göstermiştir.

Zander (2007), Tell Me a Story: The Power of Narrative in the Practice of Teaching Art [Bana Bir Hikaye Anlat: Sanat Öğretme Uygulamasında Anlatının Gücü] adlı çalışmasında anlatının toplumsal düzenin ve kültürel normların şekillendiricisi olan bir araç olarak nasıl kullanıldığını vurgulamaktadır. Anlatı, toplumsal değerleri ve ideolojileri aktarmak için güçlü bir söylem biçimidir ve bireylerin bu değerlerle şekillenen tutumlarını yansıtan bir işlevi vardır. Makale, sanat eğitimi özelinde anlatının rolüne değinerek, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu tür anlatıları kullanarak, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirebileceğini ve sanatın bireylerin yaşamları ve kültürleriyle ilişkisini anlamalarına yardımcı olabileceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, anlatının hem bireysel hem de toplumsal bir düzlemde öğretim süreçlerini nasıl etkileyebileceği üzerinde durulmaktadır. Özellikle sanat eğitiminde, öğretmenlerin ve öğrencilerin kişisel hikâyelerinin ve kültürel bakış açılarını anlamının, daha derinlemesine bir öğrenme süreci

yaratabileceği düşünülmektedir. Anlatının bu bağlamda yalnızca kültürel ve toplumsal mesajları yansıtmakla kalmayıp, öğrencilerin kendi dünyalarını ve bu dünyadaki sanatın yerini sorgulamalarını sağlamaya yönelik bir araç olarak da kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu makale, öğretmenlerin anlatıyı nasıl bir araç olarak kullanabileceğini ve bu yöntemin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini nasıl güçlendirebileceğini tartışmaktadır. Özellikle sanat eğitimi bağlamında anlatının gücü ve öğretim pratiğindeki rolü, öğrencilerin daha geniş bir kültürel bağlamda sanatın anlamını ve etkisini keşfetmelerine olanak tanıyabileceğine değinilmiştir.

Yaacob & Rahim (2014), Moulding Children Positive Morale Values Through Folklore [Folklore Yoluyla Çocuklara Pozitif Moral Değerleri Kazandırmak] Aripin Said'in ortaya koyduğu ahlaki değerler, topluluklar arasındaki gözlemler ve kültürel duyarlılık üzerinden belirlenmiş ve bu çalışma, ahlaki değerlerin nasıl aktarıldığını anlamak için Malay folklorundaki belirli hikâyelere odaklanmıştır. Özellikle Bükü adlı kitaptan ve Malezya'daki 366 halk hikâyesi koleksiyonundan yararlanılmıştır. Malay folklor hikâyelerinde yer alan ahlaki değerler, çocuklarda olumlu tutumlar geliştirme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda çalışma, Malay metodolojisi teorisini kullanarak folklor hikâyelerinin çocuklar üzerindeki eğitimsel ve ahlaki etkilerini araştırmaktadır. Araştırmanın bulguları, Malay folklorunun günümüz ve gelecekteki nesiller üzerinde önemli bir ahlaki katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Özellikle Malezya'daki çocukların, bu folklor hikâyeleri aracılığıyla kültürel ve ahlaki değerleri öğrenmesi ve bu değerleri günlük yaşamlarına entegre etmeleri sağlanabilir. Sonuç olarak, bu çalışma, folklorun çocuk eğitimi ve kültürel değerlerin aktarılması açısından kritik bir rol oynadığını ve bu tür hikâyelerin ahlaki gelişime katkı sağladığını göstermektedir. Bu tür araştırmalar, hem yerel kültürlerin korunması hem de çocukların daha sağlam bir ahlaki temele sahip olmaları açısından büyük önem taşıdığı ortaya konmuştur.

Thambu (2017), Storytelling and Story Reading: A Catalyst for Inculcate Moral Values and Ethics among Preschoolers [Hikaye Anlatma ve Hikaye Okuma: Okul Öncesi Çocuklara Ahlaki Değerleri ve Etiği Aşılamak İçin Bir Katalizör] adlı çalışmasında Okul öncesi çocukların ahlaki değerler ve etik konularındaki eğitimde

hikâye anlatımı ve hikâye okumanın rolünü araştırmıştır. Çalışmanın temel amacı, çocukların bu tür aktiviteler aracılığıyla nasıl etik ve ahlaki değerler kazandığını anlamaktır. Ayrıca, öğretmenlerin eğitim sürecinde öğrencilere ahlaki ve etik değerleri kazandırabilmesi için doğru pedagojik yöntemleri kullanmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışma, öğretim sürecinin "öğrenci-eğitim-eğlence" üçgeni etrafında şekillendiğini belirtir. Araştırmada hikâye anlatımının ve hikâye okumanın okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisini anlamak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemler arasında grup görüşmeleri, gözlemler, çocukların yaptığı yaratıcı resimler üzerinden ve video kayıtları üzerinden doküman analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler, NVivo yazılımı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda hikâye anlatımı ve hikâye okuma yöntemlerinin çocukların duygusal ve sosyal gelişimini desteklediğini ve onlara yardımcı olma, sevgi, iyi davranma gibi ahlaki değerleri kazandırabildiğini göstermiştir. Ayrıca, toplumsal kurallar, insan ilişkileri, görgü ve nezaket kuralları gibi etik ilkelerin de okul öncesi çocuklar tarafından öğrenilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sofa (2020), *Moral Values in Western and Indonesian Stories: A Research on the Stories for the Ninth Grade of Junior High School* [Batı ve Endonezya Hikâyelerindeki Ahlaki Değerler: Ortaokul Dokuzuncu Sınıf Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma] adlı çalışmada Ahlaki değer, öğrenciler tarafından öğrenilebilen ve uyarlanabilen bir öge olduğu için hikâyelerin parçalarından biridir. Hikâyeler, içeriklerine bağlı olarak birkaç türe ayrılır. Ortaokulun dokuzuncu sınıfında öğretilen hikâyelerin iki sınıflandırması vardır: Endonezya ve Batı hikâyeleri ve her ikisi de hikâyelerin farklı özelliklerini ve öğretim uygulamalarını ve ayrıca ahlaki değerlerini oluşturur. Bu araştırma, Ortaokulun dokuzuncu sınıfında kullanılan Endonezya ve Batı hikâyelerini, hikâyelerde iletilen ahlaki değerleri ve öğretmenlerin öğrencilere bu farklı ahlaki değerleri nasıl öğrettiğini incelemiştir. Bu çalışma, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin ders kitabında yer alan hikâyeleri ilgili teoriler ve kavramlarla karşılaştırarak analiz etmiş ve öğretim uygulamalarıyla ilgili olarak farklı ortaokullardan üç öğretmenle görüşmüştür. Verilerin analizinden sonra, dokuzuncu sınıf ortaokul ders kitabında materyal olarak yalnızca iki

Endonezya hikâyesi ve dört Batı hikâyesi olduğu; bu Endonezya ve Batı hikâyelerinin, hikâyelerin sınıflandırılması sonucunda çeşitli yönlerden farklı ahlaki değer özelliklerine sahip olduğu ortaya çıkmıştır ve hikâyelerin farklı sınıflandırılması, hikâyelerde yer alan ahlaki değerlerin öğretilmesinde farklı muamelelere yol açtığı sonucu ortaya konmuştur.

Balaman ve Ataman (2022), Teacher Opinions on The Usability of Digital Stories in Pre- School Values Education [Okul Öncesi Değerler Eğitiminde Dijital Hikâyelerin Kullanılabilirliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri] adlı çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji olan kullanılabilirlik konusunda öğretmen görüşleri alınmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda “Dijital öykülemenin destekleyici materyal etkisi”, “Dijital öykülemenin kullanımındaki dezavantajlar” ve “Dijital öykülemenin geleneksel eğitimle karşılaştırılması” gibi temalar elde edilmiştir. Ayrıca “Dijital öyküleme okul öncesi çocukların değerleri edinmelerine olumlu katkı sağlıyor”, “Öğrenciler dijital öykülemenin geleneksel eğitime göre sesli ve görüntülü olmasıyla ilgileniyorlar”, “Materyallerin hazırlanması ve sunumu için gerekli teknolojik cihazların eksikliği durumunda materyallerin kullanılmasının imkânsız olması” gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Khairani & Aulia (2025), A Review Of The Influence Of Value And Ethical Literacy On The Formation Of Students' Moral Character In Indonesian Schools [Endonezya Okullarında Öğrencilerin Ahlaki Karakterlerinin Oluşumunda Değer Ve Etik Okuryazarlığın Etkisinin İncelenmesi] adlı çalışmada Öğrencilerin ahlaki karakterinin oluşumu Endonezya'daki eğitim merkezinin odak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Endonezya okullarında öğrencilerin ahlaki karakterini şekillendirmede değer ve etik okuryazarlığının etkisini incelemektedir. Değer okuryazarlığı, günlük yaşamda ahlaki ilkelerin anlaşılmasını ve uygulanmasını kapsarken, etik, bu ilkeler tarafından yönlendirilen etik akıl yürütme ve karar vermeyi içermektedir. Nitel bir yaklaşım kullanan çalışma, 14 çalışmayı incelemiştir. Çalışma, eğitim sistemlerinin ve müfredatların rolünü araştırarak, etik anlayışın geliştirilmesinde politika çerçeveleri, öğretmen eğitimi ve ebeveyn

katılımı arasındaki karmaşık etkileşimi ortaya koymaktadır. Sonuçlar, değer okuryazarlığı ve etik eğitiminin entegre edilmesinin öğrencilerin ahlaki farkındalığını ve davranışını önemli ölçüde artırdığını ortaya koymaktadır. Açık müfredat ve destekleyici pedagoji yoluyla değerler eğitime vurgu yapan okullar, ahlaki gelişime elverişli ortamlar yaratmaktadır. Dahası, öğretmen rolleri ve ebeveyn katılımı, ahlaki değerleri ve etik davranışı güçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bulgular ile ahlaki eğitim uygulamalarının uzun vadeli etkinliğini sağlamak için sağlam politika müdahalelerine ve hedefli stratejilere olan ihtiyacın çok önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi, verilerin analizi ve işlem basamakları alt başlık olarak işlenmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli ve Yöntemi

Bu çalışmada Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisinde UNESCO'nun belirlediği evrensel değerlerin işlenip işlenmediğini incelemek için nitel araştırma yaklaşımı ele alınmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının tercih edilmesindeki sebep araştırma yapılacak değerlerin eserde tam anlamıyla var olup olmadığını derinlemesine araştırmaktır. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre doküman analizi araştırılmak istenen olgu olayları içinde barındıran materyallerin derinlemesine inceleyen ve tek başına da veri toplama aracı olarak da kullanılabilen nitel araştırma içerisinde yer alan bir tekniktir. Bu nedenle yöntem olarak Doküman incelemesi esas alınmıştır. Bu çalışmada olay ve olguları anlamlandırarak detaylı bir şekilde incelenmek istenmiştir. Doküman inceleme yöntemi araştırmaya konu olan kitapların üzerinden geçilip, detaylı bir şekilde sorgulanmasını, yorumlanmasını ve analiz edilmesini sağlayan bir yöntemdir (Özkan, 2021). Doküman incelemesi yazar ile doğrudan görüşme yapılamayacak durumlarda özellikle tercih edilen bir yöntemdir. Verilerin gözleme dayalı olarak incelenmesi ve yorumlanması yapılmıştır.

3.2.Araştırma Materyalleri

Araştırmanın materyallerini Mustafa Orakçı'nın çocuk kitapları arasında yer alan *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisi içinde yer alan, *Perili Evden Kaçış*, *Dilek Kutusu Açılıyor*, *Hayvanları Bizden Koruma Günü*, *Mezarlıktaki Hayalet* ve *Okulsuz Dünya* olmak üzere 5 adet kitap oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarının seçiminde 10 yıllık tecrübeye sahip 5 sınıf öğretmeni ile görüşülmüş ve *Levent* kitap dizisinin

ilkokul çağındaki çocukların en çok okuduğu serilerden biri olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda ortaokul öğrencilerinin de en çok okuduğu kitaplar üzerine yapılan bir çalışmada Levent serisi öğrencilerin en çok okuduğu kitap serisi olarak belirlenmiştir (Dündar & Maden, 2020). Ayrıca lisans eğitiminde çocuk edebiyatı ders notlarında belirtilen bir seri olduğu için lisans eğitiminde çocuk edebiyatı dersine giren akademisyen ile de bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler çerçevesinde ilkokullarda okutulan ve en çok tercih edilen kitaplar listelenmiştir. Bu kitaplar arasından Levent dizisi ön plana çıkmıştır. Levent dizisinin ön plana çıkmasındaki en önemli gerekçe ise Mustafa Orakçı'nın öğretmen kökenli olmasıdır. İlkokulda çalışan 60 tane öğretmen ile yapılan görüşme sonucunda Levent serisi içerisinde yer alan *Levent ve Tayfası* kitap setinin ilkokul öğrencilerine, sadece *Levent ve Tayfası* kitap serisinin 24. Baskısının yapılmış olması, daha çok okunduğu ve okutulduğunun bir göstergesidir. Ayrıca set içerisinde 5 kitap yer alması araştırmacının kitapları on iki şer defa okuyup derinlemesine incelemesi için daha verimli bir sonuç vereceği düşünülmüştür. Bunun sonucunda *Levent ve Tayfası* setinin değerler eğitimine uygun olup olmadığı belirlenmek istenmiştir. *Levent ve Tayfası* adlı kitap setindeki 5 kitap ilişkin bilgiler tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Levent ve Tayfası Kitap Seti Bilgisi

Kitabın Adı	Kitabın Ebatı	Yayın Yılı	Yayın Evi	Sayfa Sayısı	Yaş düzeyi
Perili Evden Kaçış	12,5x19,5	2023	Timaş	96	7-10
Dilek Kutusu Açılıyor	12,5x19,5	2023	Timaş	96	7-10
Hayvanları Bizden Koruma Günü	12,5x19,5	2023	Timaş	96	7-10
Mezarlıktaki Hayalet	12,5x19,5	2023	Timaş	96	7-10
Okulsuz Dünya	12,5x19,5	2023	Timaş	96	7-10

Mustafa Orakçı'nın "Levent" kitap dizisindeki değerlerin belirlenmesinde, UNESCO'nun belirlediği 12 evrensel değere ölçü alınacaktır. Bu evrensel değerler, öğrencilerin değerler eğitiminde temel alınan ve öğretim programında belirtilen kök değerlerle benzerlik gösteren değerlerdir. Bu değerlendirme, çocuk kitaplarındaki değerlerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

3.3.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, bir araştırma yöntemi olarak, yazılı materyallerin incelenmesiyle bilgi toplama sürecini kapsar. Bu süreç, araştırmacıların belgelerdeki metinleri dikkatlice inceleyerek, belirli bir konu hakkında daha derin bir anlayış elde etmelerini sağlar (Corbin & Strauss, 2008). Bu tür veri toplama yöntemi, araştırmacıların daha önce kaydedilmiş bilgi ve belgelerden yararlanarak araştırma sorularına dair derinlemesine bilgi edinmelerini sağlar. Araştırmada, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tezleri, bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler ve Lisans döneminde okutulan Çocuk Edebiyatı ders notları taranarak konuya dair kaynak taraması yapılmıştır. Ardından, ilkokul çocuk kitapları detaylı bir şekilde incelenmiş ve kitaplar on iki defa okunarak materyal analiz edilmiştir. Araştırmada, UNESCO'da yer alan on iki evrensel değer (*mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik*) doğrultusunda değerlere ilişkin veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasında kullanmak için UNESCO'nun on iki değerlerini *Levent ve Tayfası* kitap setinde belirlemede kolaylaştırıcı tutum ve davranışlara ilişkin alt kategoriler TTKB (2017) tarafından tüm öğretim programlarında yer alan kök değerler ve değerlere ilişkin tutum ve davranışlar ve TDK (2025) sözlükteki tanımlardan elde edilen alt kategoriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.

On iki Evrensel Değere İlişkin Alt Kategoriler

Kategoriler	Alt Kategoriler
Mutluluk	Anlık bir duruma bağlı olarak duyulan sevinç veya alınan zevk.
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Alçak gönüllülük	Başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen, engin gönüllü, mütevazı...
İşbirliği	Dayanışma, misafirperverlik, komşuluk ilişkileri, imece, paylaşım
Özgürlük	Cesaretli ve Girişimci Olmak, Kişisel ve Toplumsal Haklara Saygı Göstermek.
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Barış	Barış değeri kapsamında arkadaşları ile barış, insanlarla barış, doğa ile barış, barış içinde dünya..
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Hoşgörü	Anlayışlı olmak, Tahammül etmek, Kusurları görmemek, Ayıpları Kapatmak, Alay etmemek, Lakap takmamak, Affedici olmak...
Birlik	Tek olmama beraberlik içinde olma.
Sadelik	Yalın olma durumu.

Tablo 5’te UNESCO’nun belirlediği on iki evrensel değerın tanımlarına yer verilmiştir. Bu tanımlamalara göre kitaplardaki değerler tespit edilmiştir. Analiz yapılırken bir tablo hazırlanıp on iki evrensel değer ve değerlerin geçtiği yerlerin sayfa ve satır numarası belirtilmiştir. Toplanan veriler bulgular kısmında yorumlanarak sürecin başlangıç kısmı oluşturulmuştur.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinin kullanılmasının nedeni materyalden çıkan değerlerin arasındaki bağlantıyı kurmaktır. Çünkü içerik analizi birbiri ile benzerlik gösteren kavram ve

temaları okurların anlayarak yorumlayacağı düzeye getirerek araştırmayı tamamlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Okurların anlayacakları şekilde yorumlayarak faydalı bir araştırma yapmak amaçlanmıştır.

Araştırmada içerik analizini uygularken Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisi içerisinde yer alan kitaplar tek tek okunarak verilen değeri yansıtan cümlelerin sayfa numaraları ve frekansları bir tabloya aktarılmıştır. Aktarılan tablodan yola çıkılarak Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisinde on iki evrensel değerden en çok ve en az hangi değerlerin yer aldığı belirlenmiştir.

3.5. Geçerlilik ve Güvenirlik

Bu çalışma Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap seti içerisinde yer alan kitapların analizini içeriyor. Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için, setin içerisine yer alan beş kitap tek tek okunmuş ve içerikleri incelenmiştir. Verilerin kodlama güvenilirliğini sağlamak amacıyla, beş adet hikâye kitabının 1, 3 ve 5'si Sınıf Eğitimi alanında yüksek lisans yapmış iki uzman öğretmen tarafından birbirinden bağımsız olarak incelenmiştir. Ocak (2019)'ın belirttiği gibi, yöntem güvenilirliğini artırmak için belge karşılaştırması yapılabileceği gibi belgeyi birden fazla uzmanın incelemesi de sağlamaktadır. Araştırmacılar, tespit ettikleri verileri karşılaştırarak uyum yüzdesine bakmışlardır. Miles ve Huberman (1994) 'a göre, kodlayıcılar arasındaki uyumun en az %70 olması gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada, uzmanlar ve araştırmacılar arasındaki uyum oranı, güvenilirlik katsayısı formülü (görüş birliği ÷ (görüş birliği + görüş ayrılığı) x 100) ile hesaplanmış ve %85'lik bir uyum yüzdesi elde edilmiş. Bu yüksek uyum yüzdesi, verilerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde UNESCO'nun belirlediği on iki evrensel değer, yazarın *Levent ve Tayfası* adlı kitap seti içerisinde bulunan beş kitabın her biri içerisinde hangi sıklıkta olduğu irdelenmiştir. Elde edilen bulgular ise tablolar aracılığıyla gösterilmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular tek bir başlık altında incelenerek yorumlanmıştır.

4.1. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerlere yer verme dağılımı nasıldır?

Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap setinde beş kitap yer almaktadır. Bu kitapların beşinde de *Levent ve Tayfası* farklı maceralara atılmaktadır. Beş eserde de olaylar farklı başlıklar halinde ele alınmıştır. Genelde kitabın ismini aldığı olay en sonda yer almaktadır. Kitap serisinde yer alan her bir hikâye kitabının incelemesi yapılarak UNESCO 12 değerleri ile ilgili her bir hikâye kitabından elde edilen ayrı ayrı bulguları birleştirerek bütüncül değerler dağılımı ilgili saptama yapılmak istenmiştir. Belirlenen bütüncül değer dağılımı ise aşağıda tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 6.

Levent ve Tayfaları Kitap Setinde UNESCO Değerlerinin Dağılımı

Unesco Değerleri	Perili Evden Kaçış	Dilek Kutusu Açılıyor	Hayvanları Bizden Koruma Günü	Mezarlıktaki Hayalet	Okulsuz Dünya	Toplam	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	%
Mutluluk	4	2	4	1	3	14	11
Dürüstlük	4	2	5	2	-	13	10
Alçak gönüllülük	1	2	3	1	-	7	5
İşbirliği	2	1	1	2	2	8	6
Özgürlük	-	-	1	-	-	1	1
Sevgi	1	6	3	1	5	16	13
Barış	2	-	1	2	-	5	4
Saygı	5	5	5	5	2	22	17
Sorumluluk	2	4	3	3	5	17	13
Hoşgörü	2	2	4	1	2	11	9
Birlik	3	4	1	1	5	14	11
Sadelik	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	26	28	31	21	24	128	100

Tablo 6'daki bulgulara göre yazar *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisinde UNESCO on iki evrensel değerinden 128 farklı değeri beş hikâye kitabına farklı oranlarda yer verdiği görülmüştür. 5 kitapta UNESCO on iki evrensel değer 11 tanesine yer verildiği görülmektedir. Bir değere, sadelik değerine, ise 5 kitabın hiçbirinde yer verilmemiştir. Hikâye kitaplarında en çok işlenen ilk üç değer sırasıyla saygı($f=22$), sorumluluk($f=17$) ve sevgi($f=16$) değerleridir.

4.1.1. Perili Evden Kaçış. Mustafa Orakçı'nın hikâye türü olarak kaleme aldığı *Levent ve Tayfası* adlı kitap seti içerisinde yer alan kitapta Levent adında bir çocuğun okul hayatı ve arkadaşları ile yaşadığı maceralardan söz edilmiştir. Kitap,

çocuk okurları hedef alarak, korku ve heyecanı birleştiren bir atmosfere sahiptir. Kitabın giriş kısmında Levent ve arkadaşlarının okul ortamında temiz bir sınıf üzerine yaşadıklarından bahsederken gelişme bölümünde Levent'in kardeşi Mert ile arasında geçen aile ile ilgili olaylara değinilmiştir. Sonuç bölümünde ise asıl konuya geçilmiştir. Ana karakterler, bir grup çocuk, kasaba dışında terkedilmiş bir evde gizemli olaylarla karşılaşır. Evin etrafında dolaşırken, orada yaşayanların hayaletlerine dair çeşitli söylentiler duyarlar. Çocuklar, evin içinde tuhaf olayların gerçekleştiğini fark ederler ve her biri, bir şekilde bu gizemi çözmeye karar verir. Evin perili olduğuna dair pek çok iz bulurlar, ancak zamanla bu evin geçmişine dair derin sırları keşfetmeye başlarlar. Çocuklar, korkularını yenerek, cesurca evin içinde ilerlerken, bir yandan da kendi aralarındaki dostlukları ve güveni pekiştirirler. Kitap, karakterlerin bu zorlu ve tehlikeli macerada nasıl hayatta kalmaya çalıştıklarını ve bilinmeyenle yüzleşerek kaçış yollarını bulmaya çalıştıklarını anlatır. Kitabın genel teması, korkunun üstesinden gelme, cesaret, arkadaşlık ve gizemlerin çözülmesi üzerine odaklanmaktadır.

Tablo 7.

Levent ve Tayfaları 1 Perili Evden Kaçış Kitabında UNESCO Değerlerinin Dağılımı

Unesco'nun Belirlediği Değerler	Bulunduğu Sayfa Numarası	f	%
Mutluluk	8, 49, 77, 94	4	15
Dürüstlük	21, 27, 34, 93	4	15
Alçak gönüllülük	94	1	4
İşbirliği	16, 24	2	8
Özgürlük	-	-	-
Sevgi	64	1	4
Barış	27, 94	2	8
Saygı	20, 41, 91, 92, 93	5	19
Sorumluluk	6, 11	2	8
Hoşgörü	73, 91	2	8
Birlik	10, 15, 91	3	12
Sadelik	-	-	-
Toplam		26	100

Tablo 7'ye bakıldığında yazar “*Perili Evden Kaçış*” adlı hikâye kitabında UNESCO on iki değerinden on farklı değere yer verilmiştir. En çok yer verilen üç değer sırasıyla saygı ($f=5$), mutluluk ($f=4$) ve dürüstlük ($f=4$) değerleridir. En az yer

verilen üç değer ise sırasıyla *Alçak gönüllülük* ($f=1$) ve *Sevgi* ($f=1$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* ($f=0$) ve *sadelik* ($f=0$) değerleridir. Aşağıda en fazla yer verilen değerlere ilişkin alıntılara yer verilmiştir.

Kamil ve arkadaşı birinci sınıfların başında görevlendirilmişti. Öğrencilerde onlara büyük oldukları için her şeyi sorarak hareket ediyorlardı. Tuvalet ve su izni isteyerek onlara saygı gösterdikleri ifade edilmiştir. “*Peki, gidin ama sessiz olun. Bakın diğer sınıflar derste. Gürültü yapmayın.*” (PEK, s. 41) Levent ve Kâmil’in *izin vermesi* kendilerine duyulan saygıyı anlayarak hareket ettiklerini ve saygı değerinin belirtildiğini göstermektedir.

Ramazan ayının insanlara mutluluk verdiğini ifade eden “*On bir ayın sultanı Ramazan geldiğinde içimi bir mutluluk kaplar. Sahurlar, kalabalık iftarlar, maniler söyleyerek gezen davulcu... Bu ayda evimiz çok şenlikli oluyor.*” (PEK, s.49) alıntının mutluluk değerine karşılık geldiğini söyleyebiliriz.

Levent ve arkadaşları temiz bir sınıf seçilmek için temiz olmak yerine diğer sınıfları kirleterek kendilerinin öne çıkacağını karar vermişler. Ancak öğretmenlerinin bu durumu fark etmesi üzerine çok pişman olmuşlar. “*Ertesi sabah, andımız okunmadan önce kürsüye çıktık ve her birimiz tüm öğrencilerden özür diledik. Ceza olarak da okuldan sonra Mehmet Efendi’ye yardım etmemize karar verildi.*” (PEK, s. 21) Bütün öğrencilere suçlarını itiraf edip *özür dilemeleri (itiraf etme)* ile dürüstlük değerini öne çıkarmak istenmiştir.

4.1.2. Dilek Kutusu Açılıyor. Mustafa Orakçı'nın *Dilek Kutusu Açılıyor* adlı kitabı, duygusal ve psikolojik derinliklere inen bir eserdir. Kitap, farklı hayatlar ve karakterler arasındaki bağları keşfederken, insan ruhunun karmaşıklığını ve duygusal ihtiyaçları dile getirir. Kitap, genel olarak bir dilek kutusunun sembolik anlamı etrafında şekillenir. Bu kutu, insanların içsel dileklerini, arzularını ve hayallerini sakladıkları bir yer olarak tasvir edilir. Ancak zamanla, her dileğin açığa çıkması gerektiği gerçeğiyle yüzleştireler. Karakterler, içsel dünyalarındaki baskılarla ve beklentileriyle mücadele ederken, hayatlarını anlamlandırmaya çalışırlar. Dilek kutusunun açılması, aynı zamanda gizli kalmış duyguların, isteklerin ve korkuların

dışa vurulması anlamına gelir. Kitap, bu süreçle birlikte insanların kendi iç dünyalarında yapacakları yolculuğa odaklanır. Kimi karakterler dileklerini yerine getirme arayışıyla hareket ederken, kimi de mevcut hayatta ve ilişkilerde aradıkları anlamı keşfetmeye çalışır.

Mustafa Orakçı, derinlemesine karakter analizleriyle okuyucuya farklı bakış açıları sunar. İnsanların duygusal bağlarını ve birbirlerine olan etkilerini, bazen umut verici, bazen de kırılğan bir şekilde ele alır. Sonuç olarak, kitap hem bireysel bir yolculuğu hem de toplumsal bağları sorgular. Özetle, *Dilek Kutusu Açılıyor*, insan ruhunun derinliklerine inen, dilekler ve arzularla yüzleşmeyi, içsel çatışmalarla barış yapmayı konu alan bir eserdir.

Tablo 8.

Levent ve Tayfası 2 Dilek Kutusu Açılıyor Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı

Unesco'nun Belirlediği Değerler	Bulunduğu Sayfa Numarası	<i>f</i>	%
Mutluluk	22,93	2	7
Dürüstlük	36,85	2	7
Alçak gönüllülük	38,45	2	7
İşbirliği	6	1	4
Özgürlük	-	-	-
Sevgi	7, 37, 49, 63, 64, 94	6	21
Barış	-	-	-
Saygı	10, 27,35, 69, 74	5	18
Sorumluluk	8, 33, 41, 76	4	14
Hoşgörü	48, 72	2	7
Birlik	13, 21, 55, 68	4	14
Sadelik	-	-	-
Toplam		28	100

Tablo 8'e bakıldığında yazar *Dilek Kutusu Açılıyor* adlı hikâye kitabında UNESCO on iki değerinden on farklı değere yer verilmiştir. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *sevgi* ($f=6$), *saygı* ($f=5$), *sorumluluk* ($f=4$) ve *birlik* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değer ise *işbirliği* ($f=1$), *mutluluk* ($f=2$) ve *hoşgörü*, *dürüstlük*, *alçak gönüllülük* ($f=2$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* ($f=0$), *sadelik* ($f=0$) ve *barış* ($f=0$) değerleridir. Aşağıda en çok yer verilen değerlere yönelik alıntılara örnek verilmiştir.

Öğretmen grup olmalarını isteyince Levent en yakın arkadaşlarını seçer. “*Kamil sınıfta en yakın arkadaşım. Bazen insanı deli eder ama yine de onu çok severim.*” (DKA, s. 7) Levent’in Kamil’e olan sevgisini *onu çok severim* diye ifade etmesi sevgi değerini öne çıkarmaktadır.

Öğretmenleri çocuklara bir konu hakkında bilgi verirken çocuklar öğretmenlerini dinliyorlardı. “*Öğretmenin sözleri biter bitmez birbirimize baktık.*” (DKA, s.10) Öğretmenleri konuşurken onu dinlemeleri saygılı bir öğrenci olduklarını göstermektedir.

Okula devamlı geç kalan Aykut ilk defa geç kalmamıştır.“*Aykut, bugün geç kalmamışsın vaktinde gelmeni neye borçlusun.*” (DKA, s.33) Öğretmen okula vaktinde gelmenin öğrencinin sorumluluğunda olduğunu belirtir.

4.1.3. Hayvanları Bizden Koruma Günü. Bu kitap, özellikle çocuklara yönelik, hayvan sevgisini ve çevre bilincini aşılayan bir içeriğe sahiptir. Kitap, *Levent ve Tayfası* adlı grup çocukların başından geçen olayları konu alır. Levent ve arkadaşlarının öğretmenleri, hayvanların haklarını korumak ve onların yaşam alanlarını savunmak amacıyla bir gün düzenlerler. Hayvanları Koruma Günü, onların bu konuda farkındalık oluşturmak ve çevreye duyarlı bir yaklaşım sergilemek için başlattıkları bir harekettir. Hikâyede, çocuklar, hayvanları koruma konusunda çeşitli aktiviteler düzenler ve hayvanların haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgularlar. *Levent ve Tayfası*, hayvanların doğal yaşamlarını sürdürebilmesi için çevrelerindeki insanlara ve diğer çocuklara bu konuda bilgiler verir. Onlar, hem eğlenceli hem de öğretici bir şekilde bu önemli meseleyi ele alır. Kitap, çocuklara hayvan hakları, doğal denge ve çevreye duyarlılık gibi konularda önemli mesajlar verirken, aynı zamanda grup çalışması, arkadaşlık ve dayanışma gibi sosyal değerleri de ön plana çıkarır. Bu sayede, genç okuyuculara hem eğlenceli hem de düşündürücü bir deneyim sunmaktadır.

Tablo 9.

Levent ve Tayfası 3 Hayvanları Koruma Günü Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı

Unesco'nun Belirlediği Değerler	Bulunduğu Sayfa Numarası	f	%
Mutluluk	5, 22, 33, 94	4	13
Dürüstlük	33, 35, 38, 45, 90	5	16
Alçak gönüllülük	27, 58, 66	3	10
İşbirliği	91	1	3
Özgürlük	16	1	3
Sevgi	67, 72, 75	3	10
Barış	94	1	3
Saygı	22,23, 38, 50, 60	5	16
Sorumluluk	8, 41, 43	3	10
Hoşgörü	65, 66, 79, 87	4	13
Birlik	92	1	3
Sadelik	-		-
Toplam		31	100

Tablo 9'a bakıldığında yazar *Hayvanları Bizden Koruma Günü* adlı hikâye kitabında UNESCO on iki değerinden on bir farklı değere yer verilmiştir. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *dürüstlük* ($f=5$), *saygı* ($f=5$), *mutluluk* ($f=4$) ve *hoşgörü* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değerler ise *işbirliği* ($f=1$), *özgürlük* ($f=1$) ve *barış* ($f=1$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değer ise *sadelik* ($f=0$) değerleridir. En çok yer verilen değerlere ilişkin örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Öğretmenleri de Levent'e şaşırarak bakmıştır. Bunun üzerine Levent kardeşine “-*Öğretmen yüzüme inanmamış gibi baktı. Alacağın olsun Mert! Senin yüzünden yalancı durumuna düştüm.*” (HBKG, s.45) diyerek yalancı kelimesi ile dürüst olması gerektiğini ifade etmiştir.

Mert'in öğretmeninin Levent'i çağırtması üzerine Levent havalanarak “-*Öğretmenim izin verirseniz gidebilir miyim?*” (HBKG, s.22) diyerek öğretmenine olan saygısını dile getirmek istemiştir.

Levent kardeşinin sınıfından kendi sınıfına dönünce arkadaşları öğretmenin onu neden çağırdığını sormuş. Levent ise bir şeyler danışmak için çağırmış diye cevap verince arkadaşları Levent'e çok şaşırmış Levent ise “- *Benim keyfime diyecek*

yoktu.” (HBKG, s.33) diye içinden düşünmüş. Arkadaşlarının gözünde yükseldiği için çok mutlu olduğunu *keyif* kelimesi ile ifade etmek istemiştir.

Sınıf öğretmeni öğrencilere hayvanları koruma günü yapacaklarını ve herkesin sınıfa evcil bir hayvan getirmesi gerektiğini söyler. Levent, “*Kulaklarımıza inanamamıştık! Öğretmenimiz bizden sınıfa hayvan getirmemizi istiyordu.*” (HBKG, s.79) diye şaşkınlığını dile getirmişti. Öğretmenlerinin amacı çocukların hayvanlara karşı hoşgörüyü öğrenmelerini sağlamaktır.

4.1.4. Mezarlıktaki Hayalet. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* serisinin dördüncü kitabı Mezarlıktaki Hayalet, genellikle gençler için yazılmış bir macera ve gizem romanıdır. Bu kitapta, Levent ve arkadaşları, geçmişin sırlarını ortaya çıkarmak için yeni bir maceraya atılırlar. Kitap, bir mezarlıkta gerçekleşen gizemli olayları ve bunların ardındaki sırları araştıran grup üyelerinin heyecan dolu serüvenini anlatmaktadır. *Levent ve Tayfası*, bu kez bir mezarlıkta gerçekleşen tuhaf olayları araştırmak için bir araya gelirler. Başlangıçta mezarlıkta gece geç saatlerde görülen bir hayaletin efsaneleri kulağına gelir. Meraklanan grup, hayaletin ardında ne olduğunu çözmek için mezarlığı gece ziyaret eder. Ancak burada yalnızca hayalet değil, gizemli bir şekilde kaybolmuş eski bir hazineyle ilgili de ipuçları bulurlar. Levent ve arkadaşları, cesurca bu ipuçlarını takip ederek eski bir sırrı çözmeye çalışırken, kendi korkuları ve karanlık geçmişleriyle yüzleşmek zorunda kalırlar. Kitap, arkadaşlık, cesaret, dayanışma gibi temaları işlerken, okurlara gizemli bir atmosfer ve gerilimli bir hikâyeye sunar. *Levent ve Tayfası*, kitap boyunca birbirlerine destek olarak, mezarlıktaki gizemli olayların çözümüne ulaşmaya çalışırken, gerçek dostluğun ve cesaretin önemini bir kez daha keşfederler. Kitap, sürükleyici bir kurgusu ve ilginç karakterleriyle genç okurları etkileyen bir eser olarak dikkat çeker. Genel tema olarak, Mezarlıktaki Hayalet, korku ve gizem unsurlarını işlese de, aynı zamanda takım çalışması, güven ve arkadaşlık gibi pozitif mesajlar verir.

Tablo 10.

Levent ve Tayfası 4 Mezarlıktaki Hayalet, Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı

Unesco'nun Belirlediği Değerler	Bulunduğu Sayfa Numarası	f	%
Mutluluk	57	1	5
Dürüstlük	75, 76	2	11
Alçak gönüllülük	37	1	5
İşbirliği	60, 66	2	11
Özgürlük	-	-	-
Sevgi	85	1	5
Barış	51, 52	2	11
Saygı	51, 63, 68, 80, 81	5	26
Sorumluluk	22, 30, 46	3	16
Hoşgörü	94	1	5
Birlik	73	1	5
Sadelik	-	-	-
Toplam		19	100

Tablo 10'a bakıldığında yazar *Mezarlıktaki Hayalet* adlı hikâye kitabında UNESCO on iki değerinden on farklı değere yer verilmiştir. En çok yer verilen iki değer saygı (f=5) ve sorumluluk (f=3) değerleridir. En az yer verilen üç değer ise *Alçak gönüllülük*, *sevgi*, *hoşgörü* ve *birlik* (f=1) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* (f=0) ve *sadelik* (f=0) değerleridir. Aşağıda en çok yer verilen değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir.

Rafet şiiri ezberlemediği için “Başaramadım öğretmenim. Gerçekten özür dilerim.” (MH, s.51) diyerek öğretmenine olan saygısını göstermiştir.

Annesi Levent'e komsularının oğlunu çalıştırmasını söyler. Levent'e bu konuda sorumluluk vermesi “Halledersin sen. Aslan oğlum benim, diyerek işinizi yapmaya devam etti.” (MH, s.22) ve bu şekilde güdülemesi sorumluluk değerini öne çıkarmaktadır.

4.1.5. Okulsuz Dünya. *Levent ve Tayfası* setinin son kitabı olan “Okulsuz Dünya” kitabı Levent ve ailesi arasında geçen araba satma muhabbeti ile başlayarak

yine okul ortamına doğru ilerlemiştir. En son kısımda ise hikâye farklı boyutta ele alınmıştır. Bu kısımda Levent'in öğretmeni Levent ve arkadaşlarına 50 yıl sonra neler olabileceğini soruyor. Hikâye bu şekilde başlıyor. Daha sonra Levent'in kafasına düşen çanta nedeniyle bayılması sonucu gördüğü rüyada yıllar sonra okulların hiç olmadığını gömesi ile düşünce dünyası başlıyor. Levent'in rüyasında 50 yıl sonrası yaşanmaktadır. Levent artık okulların olmadığı bir dünyaya gözlerini açmıştır. Eğitim sisteminin tamamen ortadan kalkmasıyla birlikte, bireyler kendi başlarına hayatta kalmak ve toplumsal düzeni yeniden kurmak zorunda kalır. Toplum, geleneksel eğitimin olmadığı bu yeni düzenin zorluklarıyla yüzleşir. Ana temalar arasında bireysel eğitim ve sistem eleştirisi bulunur. Okulsuz bir dünyada, her bireyin öğrenme ve gelişme şekli farklıdır. Kitap, aynı zamanda toplumların değişen koşullara nasıl uyum sağladığını ve bireylerin hayatta kalabilmek için nasıl stratejiler geliştirdiğini de irdelemektedir.

Tablo 11.

Levent ve Tayfası 5 Okulsuz Dünya Hikâye Kitabında UNESCO Değerleri Dağılımı

Unesco'nun Belirlediği Değerler	Bulunduğu Sayfa Numarası	f	%
Mutluluk	17, 26, 52	3	13
Dürüstlük	-	-	-
Alçak gönüllülük	-	-	-
İşbirliği	23, 48	2	9
Özgürlük	-	-	-
Sevgi	12, 26, 62, 83, 94	4	17
Barış	-	-	-
Saygı	28, 35	2	9
Sorumluluk	31, 33, 34, 35, 38	5	22
Hoşgörü	6, 73	2	9
Birlik	16, 39, 45, 46, 50	5	22
Sadelik	-	-	-
Toplam		23	100

Tablo 11'e bakıldığında yazar *Okulsuz Dünya* adlı hikâye kitabında UNESCO on iki değerinden dokuz farklı değere yer verilmiştir. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *sevgi* ($f=5$), *sorumluluk* ($f=5$) ve *birlik* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen

üç değerler ise *işbirliği*, *saygı* ve *hoşgörü* ($f=2$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değer ise *sadelik* ($f=0$), *dürüstlük* ($f=0$), *alçak gönüllülük* ($f=0$) ve *özgürlük* ($f=0$) değerleridir. Aşağıda en çok yer verilen değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Levent ve kardeşi Tosuncuk adındaki arabaları satılmasın diye bir sürü yol denemişlerdi. “- *Baba, yaptıklarımız için özür dileriz ama biz Tosuncuk’u çok çok çok seviyoruz.*” (OD, s.26) Babaları da durumu fark edip onlarla konuşmuştu. Çocuklarda Tosuncuk’a olan sevgilerini anlatmışlardı.

Levent sabah okula gitmek için annesini zorlamasıyla uyanır. “*Anne bu seferde geç kalırsam yandım! Niye beni daha önce uyandırmadın ki sanki?*” (OD, s.31) diye okula *erken saatte* gitme sorumluluğunu yerine getirmek istemektedir.

Kamil, Levent’in ceza olarak bahçedeki karları temizlemesine çok üzülür ve arkadaşını bu dertten kurtarmak için bir plan yapar. “*Birlikte onun bilgisayarından aldığı çıktıları okulun panosuna astık.*” (OD, s.39) Birlik içinde Kamil’in hazırladığı kâğıtları duvara asarlar. Kâğıtta kardan adam yarışması yazıyordu. Bahçede hem yarışma yapıp eğlenecekler hem de Levent’in görevini yerine getirmesini sağlayacaklardı.

4.2. Mustafa Orakçı’nın eserlerinde UNESCO’nun belirlediği değerler hangi kavramlarda karşılık buluyor?

4.2.1. Perili evden kaçış.

4.2.1.1. Mutluluk. Levent karakteri okula geldiğinde Müdür okuldaki sınıflar arasından en temiz sınıfı seçiyordu. “*Büyük bir alkış koptu. 5-B sınıfı haklı bir gurur yaşıyordu.*” (PEK, s.8) 5-B sınıfının müdür tarafından birinci seçilmesi sonrasında 5-B sınıfı öğrencilerinin bu olaydan sonra gurur duymaları onların mutlu olmalarına yol açmıştır. Burada sınıfın ödül almaları sonucu gurur duymaları sınıfça mutlu olmalarını sağlamıştır. Burada *gurur yaşama* ifadesi ile dolaylı olarak olumlu örnek üzerinden mutluluk değerinin aktarılma istendiğini ifade edebiliriz.

Ramazan ayının insanlara mutluluk verdiğini ifade eden “*On bir ayın sultanı Ramazan geldiğinde içimi bir mutluluk kaplar. Sahurlar, kalabalık iftarlar, maniler*

söyleyerek gezen davulcu... Bu ayda evimiz çok şenlikli oluyor.” (PEK, s.49) alıntının mutluluk değerine karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Levent’in toplumumuz tarafından önemli görülen Ramazan ayının gelmesini *mutluluk (duyma)* ile karşılaması okurlara o ayın mutluluk veren bir ay olduğunu göstermektedir.

Okulda oylama ile sınıf başkanı seçilecektir. Öğretmenin diğer iki adayın oyunun sıfır olduğunu söylemesi üzerine Levent karakteri ayağa kalkarak “*Yaşasın!*” (PEK, s.77) diye tepki vermiştir. Bu durumda Levent karakteri kendisinin başkan seçildiğini düşünüp mutlu olduğunu belirten *yaşasın (haykırışı)* ifadesiyle yer verilmiştir. Burada yazar okurlara mutlu olan bir insanın tepkisene yer vererek mutluluk değerini yansıtmak istemiştir.

Levent ve Tayfası boş sandıkları eve girip Huriye teyzeyi rahatsız etmişlerdir. Ailenin Huriye teyzenin yalnız yaşayan yardıma muhtaç bir kadın olduğunu söylemesi üzerine *Levent ve Tayfası* pişman olup Huriye teyze için yardım toplayıp ona götürmüşlerdir. “*Elimizdeki torbaları uzatınca Huriye teyze nemli gözlerle bize teşekkür etti.*” (PEK, s.94) Huriye teyzenin (*mutluluktan*) gözlerinin *nemlenmesi* mutlu olan bir insanın verdiği tepkiye örnek olduğu için burada mutluluk değerine yer verilmek istenmiştir.

4.2.1.2. Dürüstlük. Levent ve arkadaşları temiz bir sınıf seçilmek için temiz olmak yerine diğer sınıfları kirleterek kendilerinin öne çıkacağını karar vermişler. Ancak öğretmenlerinin bu durumu fark etmesi üzerine çok pişman olmuşlar. “*Ertesi sabah, andımız okunmadan önce kürsüye çıktık ve her birimiz tüm öğrencilerden özür diledik. Ceza olarak da okuldan sonra Mehmet Efendi’ye yardım etmemize karar verildi.*” (PEK, s. 21) Bütün öğrencilere suçlarını itiraf edip özür dilemeleri (*itiraf etme*) ile dürüstlük değerini öne çıkarmak istenmiştir.

Levent ve arkadaşları temiz bir sınıf seçilmek için yaptıklarından pişman olup “*Bu son temiz sınıf seçilmemiz olmadı. Bundan sonraki haftalarda da defalarca seçildik. Çünkü temiz olmak için önce doğru olmak gerektiğimi öğrenmiştik.*” (PEK, s.27) gerçekten sınıflarının temiz olması için mücadele edeceklerini dürüst bir şekilde

hareket edeceklerine karar vermişlerdir. Özellikle *doğru olmak* ifadesinin kullanılması dürüstlük değerinin öne çıkarılmak istendiğini göstermektedir.

Müdür, Levent ve Kamil’e öğretmenleri gelmeyen bir sınıfın sınavlarına girmeleri için ricada bulunmuştur. Çocuklar bu görevi kabul edip sınıfa gitmişlerdir. Girdiklerinde çantalarını aralarına koymalarını istemiştir. Çocuklar neden diye sorunca kopya kelimesini “*Kopya... Sınavda başkasının cevaplarını kendi kâğıdınıza yazmaktır. Sonra hak etmediğiniz bir notu alırsınız. Cevabını bilmediğiniz bir soru için gizlice arkadaşınızın kâğıdına bakmak, onun cevabını çalmak demektir.*” (PEK, s.34) bu şekilde açıklamışlardır. Aslında burada dürüst bir insanın sınavda nasıl davranacağı gösterilmek istenmiş ve dürüstlük olmak vurgulanmaktadır.

Çocukların yalnız yaşayan Huriye teyzenin evine girdiklerini Huriye teyzeye itiraf etmeleri “-Evet efendim. Biziz. Sizin burada yaşadığınızı bilmiyorduk. Yaptığımızdan dolayı çok üzgünüz.”(PEK, s.93) ve hata yaptıkları için *üzgün olduklarını* dile getirmeleri dürüst bir şekilde davrandıklarını göstermektedir.

4.2.1.3. Alçak gönüllülük. Huriye teyze Levent ve arkadaşlarının ona gelip evine yanlılıkla girdiklerini ve ona bir şeyler getirdiklerini söylemesi üzerine “-Gelin bakalım, madem zahmet ettiniz, aldıklarınızı beraber yiyelim, dedi.” (PEK, s.94) bu şekilde tepki vermiştir. Huriye teyzenin çocuklara kızıp azarlamak yerine bu şekilde davranması *alçak gönüllülük* değerini öne çıkarmıştır.

4.2.1.4. İşbirliği. Levent ve arkadaşları sınıflarının en temiz sınıf seçilmesi için diğer sınıfları organize bir şekilde kirletmeye karar vermişlerdir. “*Hemen uygulamaya koyulduk. Sınıfların nasıl kirletileceğini özenle planladık. Her sınıfı kirletecek kişiler belliydi. Bir haftada bütün okulu sınıfımızın eski haline benzettik.*” (PEK, s.16) Yaptıkları *görev dağılımı* onların işbirliği ile hareket ettiklerini göstermektedir.

Levent ve arkadaşları sınıfları kirlettiklerinin öğretmen tarafından anlaşılması ile pişman olup “- *Haklı diye söze girdi. Yaptığımız çok kötüydü. Ama özür diledik; cezamızı da çektik. Kendimizi affettirmek için başka ne yapabiliriz?*” (PEK, s. 24) bu şekilde suçu da beraber üstlenip kendilerini birlikte affettirmek istemeleri işbirliği içinde hareket edeceklerini göstermektedir.

4.2.1.5. Sevgi. Öğretmenin sınıf başkanı seçmek için yardımcılarının da olması gerektiğini şart koşması üzerine sınıf başkanı seçilmek isteyen Levent Kamil’in yanına giderek

“-*Kamil, benim sevgili dostum. Can ciğer kuzu sarması arkadaşım.*” (PEK, s.64) bu şekilde Kamil’i ikna etmeye çalışmıştır. Burada Kamil’e kullandığı “*Sevgili dostum, Can ciğer kuzu sarması arkadaşım*” ifadeleri sevgi değerini öne çıkarmaktadır.

4.2.1.6. Barış. Levent ve arkadaşlarının en temiz sınıf seçilmek için tüm sınıfları kirletmeleri üzerine öğretmenleri hayal kırıklığına uğradığı için küsmüştür. Kamil’de bütün öğretmenlerinin gönlünü almak için gerçekten sınıfımızı temiz tutarak okulun en temiz sınıfı seçilme fikri sunmuştur. “*Kamil’in bu fikri de oy birliğiyle ve coşkuyla kabul edildi. Bir hafta boyunca bütün gücümüzle çalıştık. Sınıfımızı pırıl pırıl yaptık ve sonunda temiz sınıf seçildik. Yücel öğretmende bizi affetti.*” (PEK, s.27)

“- *Sizin gibi dürüst çocukları ben de affettim gitti, dedi.*” (PEK, s.94) Öğretmenleri gayretleriyle temiz sınıf seçildikleri için *affettim* diyerek öğrencileriyle barış sağlaması ile barış değerini vurgulamıştır.

4.2.1.7. Saygı. Öğrenciler yaptıkları hatadan dolayı çok pişman olurlar. “*Özür dileriz öğretmenim biz sadece...*” (PEK, s. 20) diyerek öğretmenlerine saygılı davranmadıklarını ifade etmişlerdir.

Kamil ve arkadaşı birinci sınıfların başında görevlendirilmişti. Öğrencilerde onlara büyük oldukları için her şeyi sorarak hareket ediyorlardı. Tuvalet ve su izni

isteyerek onlara saygı gösterdikleri ifade edilmiştir. “*Peki, gidin ama sessiz olun. Bakın diğer sınıflar derste. Gürültü yapmayın.*” (PEK, s. 41) Levent ve Kâmil’in izin vermesi kendilerine duyulan saygıyı anlayarak hareket ettiklerini ve saygı değerinin belirtildiğini göstermektedir.

Annesi Levent ve arkadaşlarının harabe eve boş sanarak girdiklerini duyunca

“-Oğlum o gördüğün kadın Huriye teyze. Yıllardır tek başına yaşıyor, dedi ve birden ciddileşti. Bu yaptığınız hiç hoş değil. Gizlice birinin evine girmek çok ayıp bir davranış...” (PEK, s.91) diyerek çocukların Huriye teyzeye saygı duymayarak hareket ettiklerini *çok ayıp bir davranış* olarak ifade etmiştir.

Çocuklar yaptıkları hatayı anlayıp huriye teyzeye saygılı davranmadıklarını kabul ederek “-Nasıl olacak? Tekrar eve gideceğiz. Huriye teyzenin elini öpeceğiz ve ondan özür dileyeceğiz. Sonrada aldıklarımızı vereceğiz, dedim.” (PEK, s. 92) diye kendilerini Huriye teyzeye affettirmek istemişlerdir.

Çocuklar harabe evde yaşayan Huriye teyzenin evine giderek “*Huriye teyze koridorun başında duruyordu. Korkarak yanına yaklaştım. Elini öptüm. Beni diğer arkadaşlarım takip etti.*” (PEK, s.93) Gelenek ve göreneklerimizde yaşlılara olan saygımızı ifade etmek için *el öpme* davranışı yapmışlardır. Böylelikle saygı değeri öne çıkarılmak istenmiştir.

4.2.1.8. Sorumluluk. Levent karakterinin okulu haftanın en temiz sınıfı seçerek “-Her pazartesi, bir önceki haftanın en temiz ve en kirli sınıfı kürsüden ilan ediliyor. Okullar açılalı çok oldu. Ama biz bir türlü temiz sınıf seçilemedik.” (PEK, s.6) çocukların sınıflarını *temiz* tutmalarının onların sorumluluklarında olduğunu göstermek istemiştir.

Levent ve sınıf arkadaşları okulun en temiz sınıfı seçilmek için harekete geçer

“-Sınıfımızı temiz tutalım ve en temiz sınıf seçilelim. Ne dersiniz? (PEK, s.11) Burada çocukların temiz olma davranışını sorumluluk haline getirmek için konuştukları ifade edilmektedir.

4.2.1.9. Hoşgörü. Öğretmenleri sınıf başkanı seçmek istemektedir. Sınıfın oy birliği ile başkan seçmelerini isteyerek demokrasi sistemini uygulamak istemiştir. Sınıf başkan adaylarından birine şöyle bir soru sorulmuştur. “-Peki, sınıf sizi niye seçsin? Diğer başkanlardan farkınızı bize söyler misiniz?

-Tabii ki öncelikle biz kimsenin kalbini kırmayacağız; arkadaşlarımıza zorla bir şey yaptırmayacağız.” (PEK, s.73). Çocukların burada bencilce hareket etmeyerek herkesin fikirlerini önemseyerek hareket edeceklerini söylemeleri ve *kalp kırmayacaklarını* ifade etmeleri hoşgörülü davranacaklarını göstermektedir.

Çocukların yardıma muhtaç olan bir teyze için “Halimize güldük. Ardından Huriye teyze için yardım toplamak istediğimi söyledim.” (PEK, s.91) söylemeleri yaşlı olduğu için teyzeyi önemsediklerini ve ona yardımcı olmak için *para toplamak istemeleri* hoşgörülü davranarak hareket ettiklerini göstermektedir.

4.2.1.10. Birlik. Çocukların sınıflarını temiz tutmak için yere hiçbir şekilde çöp atmamaları ve özen göstermeleri üzerine “-Birlik ruhu bu olsa gerek. Bizim sınıfı uzun zamandır böyle görmemiştim.”(PEK, s.11) diyerek birlik değeri öne çıkarılmak istenmiştir.

“- Madem biz temiz sınıf seçilemiyoruz o halde biz de diğer sınıfları batırırız. Kendi sınıfımız kirlenmediği için de en temiz sınıf biz seçiliriz.” (PEK, s.15) şeklinde çocukların tepki vermeleri en temiz sınıf seçilmek için hatalı bir yolu tercih etseler de birlikte hareket edeceklerini göstermektedir.

Çocuklar yardıma muhtaç olan Huriye teyze için “Arkadaşlarımda bana katıldı. Kısa zamanda çevremizden, ailemizden ve arkadaşlarımızdan epey para topladık.” (PEK, s.91) yardım toplamak için birlikte hareket ederek birlik değeri öne çıkarılmak istenmiştir.

4.2.2. Dilek kutusu açılıyor.

4.2.2.1.Mutluluk. Levent ve arkadaşlarına öğretmenleri Çin’i araştırmalarını ister. Çocuklarda en iyi öğrenme şekli yaparak yaşayarak öğrenme

diye düşünüp belirdikleri bir yeri kazarak Çin'e ulaşmayı hedeflerler. Kazdıkları çukurdan *"O da ne! Kazdığımız çukurdan Çin'e gidilmiyordu ama su fışkırmaya başlamıştı. Kısa zamanda çukur suyla doldu. İlk önce çok sevindik. Bu başarısızlığımızı bir nebze örtüyordu. Yaptığımız kazı çalışması bir işe yaramıştı. Bu su ile çok yararlı işler yapabildik."* (DKA, s.22) Çin'e gidemiyorlardı bu da onlarda başta mutsuzluk oluşturmuştu ancak çukurdan suyun çıkması ile çocuklar buradan çıkan suyla (yararlı işler) yapabilecekleri gibi farklı düşüncelere dalarak çok mutlu olurlar.

Levent kardeşi Mert in ısrar etmesi ile ona satranç öğretmeye çalışır. Ancak Mert satrancı bir türlü öğrenemez. Levent bunun üzerine çok sinirlenir. O sırada kendi öğretmenlerinin birinci sınıflara kurs açacağı bir haber alır. *"Bizim öğretmen birinci sınıflara da kurs açmaya karar vermişti. Bu habere çok sevindim."* (DKA, s.93) artık yorulmayacağı ve kardeşi ile uğraşmayacağı için çok mutlu olur. Burada da yapmayı istemediği bir işi başkasının üstlenmesinden *sevinmesi* mutluluk hissini oluşturmuştur.

4.2.2.2. Dürüstlük. Öğretmen Aykut adlı öğrencisinin okula neden koşarak geldiğini merak eder. Kerem Aykut'un sabah okula gelirken koştuğunu görmüştü. Öğretmen Aykut'un neden koştuğunu Kerem'e sorar. *"-Niçin olacak öğretmenim, Aykut'un peşinde köpek vardı da o yüzden!"* (DKA, 36) Kerem öğretmenin cevap verirken dürüst bir şekilde davranıp gerçeği söylemiştir. Kerem'in öğretmenine *yalan söylemeyerek* cevap vermesi değerini pekişmesini sağlamıştır.

Levent satranç kursuna gittiğini kardeşi Mert'ten saklamak istemişti. Kardeşinin de onunla gelmek istemesinden korkuyordu. Mert abisinin oyun için gittiğini öğrenince abisine yalancı söylemlerinde bulundu *"-Ne diyorsun Mert. Ben yalan söylemem."* (DKA, s. 85) diye karşılık veren Levent birinci sınıfların kursa gelemediğini söyleyip kardeşini ikna etmeye çalışır. Levent'in *yalan söylemem* demesi Levent'in dürüst bir çocuk olduğunu göstermektedir.

4.2.2.3. Alçak gönüllülük. Leventlerin evlerinin önüne kış vakti olduğunda devamlı kediler gelir. Annesi de o kedileri besler. Levent annesine neden beslediğini sorunca “- Ben vicdansız mıyım ki onların aç olmasına razı olayım. Onların da canı var değil mi?” (DKA, s. 38) şeklinde cevap veren annesinin *vicdansız(kendini üstün varlık görmemesi)* kelimesini kullanması ne kadar alçak gönüllü olduğunu anlar.

Mert arkadaşları ile bir karar alır. Kış gelince mahalledeki kedileri kendi aralarında paylaşıp besleyeceklerdi. Mert kedileri eve getirip abisi Levent’in dolabına koyar. Abisi gelince şok olur. Mert’e neden onun dolabına koyduğunu sorar. “*Kış gelince kediler sokakta üşümesin diye kedileri paylaştık. Bana da bu kediler düştü. Ben de yer bulamayınca onları senin dolabına sakladım.*” (DKA, s. 45) diyen Mert’in kedileri kendinden üstün görmesi alçak gönüllülük ile hareket ettiği ifade edilmek istenmiştir.

4.2.2.4. İşbirliği. Öğretmenleri ödev için grup çalışması ile hareket edeceklerini söyler. Levent ise hem mahalle arkadaşları olan hem de sınıf arkadaşları olan kişileri seçer. “*Hemen birbirimize baktık: Ben, Kamil, Hayri ve Osman... Daha önce yine dördümüz grup olmuştuk. İnsanın mahalledeki arkadaşları ile çalışması çok güzel oluyor. Okuldan sonra da hem oyun oynayıp hem çalışabiliyoruz.*” (DKA, s.6) Öğretmenin *grup oluşturulmasını* istemesi işbirliği ile hareket etmelerini isteyerek çocuklara birlikte ödev yapmayı öğretmek istemektedir.

4.2.2.5. Sevgi. Öğretmen grup olmalarını isteyince Levent en yakın arkadaşlarını seçer. “*Kamil sınıfta en yakın arkadaşım. Bazen insanı deli eder ama yine de onu çok severim.*” (DKA, s. 7) Levent’in Kamil’e olan sevgisini *onu çok severim* diye ifade etmesi sevgi değerini öne çıkarmaktadır.

Arkadaşları Aykut’un okula neden koşarak geldiğini anlayan çocuklar Aykut’un okula geç kalmaması için peşine köpek mi taksak diye düşünürler. “*Yok yok o böyle*

iyi. *CANIM ARKADAŞIM...*” (DKA, s.37) diyerek bu fikirlerinden dönerler. *Canım arkadaşım* ifadesi sevgi değerine karşılık gelmektedir.

Kedilere kapılarının önünde bakmaya başlayan çocuklar. “*Artık her sabah okula gitmeden onlara ılık süt veriyoruz. Sonra da huzurla okula gidiyoruz.*” (DKA, 37) diyerek *hayvan sevgisi* ile sevgi değerini ifade etmektedirler.

Müdür okulda görülen eksiklikleri çocuklara sormak için okulun bir köşesine küçük bir kutu koyar. Mert ve arkadaşları bu kutuyu dilek kutusu sanıp bütün dileklerini kutuya atarlar. Bunu fark eden Levent Mert ile konuşur. “*Bak Mertciğim. Canım kardeşim. Dilek kutusu okulda eksik gördüğümüz şeyleri idareye bildirmemiz için koyuldu.*” (DKA, s.63) *Canım kardeşim* ifadesi sevgi değerine karşılık gelmektedir.

Levent’in beden eğitimi dersi vardı. Beden eğitiminde bahçeye sıraya dizildiler. Öğretmenleri sınavlarını bu sefer koşmanıza göre yapacağını söyler. “*Ama sınav koşmaya dayandığı için korkmamıştım. Çünkü koşmayı çok seviyordum.*” (DKA, s.64) Levent koşmaya olan sevgisini ifade ederek sevgi değerini öne çıkarmıştır.

Öğretmenlerinin kurs açmasıyla Levent kardeşinden kurtulmuştu. Kardeşine olan ilgisini ise “*Çoğu zaman beni kızdırsa da onu çok seviyordum.*” (DKA, s.94) diyerek kızsa da kardeşini çok sevdiğini ifade etmektedir.

4.2.2.6. Saygı. Kerem adındaki öğrenci okula geç kalmıştı. “*Geç kaldığım için özür dilerim öğretmenim. Defterlerimden birini unuttuğum için yarı yoldan eve döndüm de... Yerime oturabilir miyim?*” (DKA, s.35) öğretmeninde özür dileyip sınıfa girmek için izin istemesi saygı değerini öne çıkarmaktadır.

Öğretmenleri çocuklara bir konu hakkında bilgi verirken çocuklar öğretmenlerini dinliyorlardı. “*Öğretmenin sözleri biter bitmez birbirimize baktık.*” (DKA, s.10) Öğretmenleri konuşurken onu dinlemeleri saygılı bir öğrenci olduklarını göstermektedir.

Öğretmeni Aykut’un geç kalmasından rahatsız olamaya başlar. “*- Aykut, her sabah geç kalıp özür dileyeceğine zamanında gelmeye çalışsan olmaz mı? Diyerek ona*

sitem eder.” (DKA, s. 27) diyen öğretmen Aykut’un *erken gelip* keline saygı göstermesini istemektedir.

Beden eğitimi öğretmeninin sınav yapacağı gün gelmişti. Herkes eşofmanlarıyla yarışı bekliyordu. “*Beden eğitimi öğretmenimiz geldi. Yarışın kurallarını hatırlattı ve başlama düdüğünü çaldı.*” (DKA, s.69) Çocukların öğretmenlerini dinleyip düdük ile hareket etmeleri saygı değerine karşılık gelmektedir.

Levent ve arkadaşları koşu yarışında düşük not alınca öğretmenlerinin yanına giderler. “-*Öğretmenim, müsaitseniz sizinle bir şey konuşmak istiyoruz.*” (DKA, s.74) Öğretmenlerinin odasına girerken *izin almaları* saygı değerini öne çıkarmaktadır.

4.2.2.7. Sorumluluk. Öğretmenleri çocuklara bir ödev vermek ister. “*Arkadaşlar, bu ünite her hafta bir ülkeyi işleyeceğiz. Bu haftaki ülkemiz Çin. Gruplar Çin ile ilgili bilgi toplayacaklar. İnternetten Ansiklopedilerden atlardan... Bulabildiğiniz her kaynaktan faydalanabilirsiniz. Ben de size kolaylık sağlaması için bazı bilgiler hazırladım.*” (DKA, s.8) Öğretmen çocukların sorumluluklarını geliştirmek için onlara ödev olarak görev vermektedir.

Okula devamlı geç kalan Aykut ilk defa geç kalmamıştır. “-*Aykut, bugün geç kalmamışsın vaktinde gelmeni neye borçlusun.*” (DKA, s.33) Öğretmen okula vaktinde gelmenin öğrencinin sorumluluğunda olduğunu belirtir.

Okuldan erken gelen Mert’i gören Levent şaşırır. Kardeşine sorar. “-*Biraz ödevim var da onları hemen bitmeliyim, dedi ve elindeki bir şişe sütle hızlıca ortadan kayboldu.*” (DKA, s. 41) Elinde bir şişe sütü gören abi şaşırır. Mert’in ödev sorumluluğunu yerine getirmek istemesi sorumluluk değerini öne çıkarmaktadır.

Çocuklar öğretmenlerinin yanına giderek kendilerine neden düşük not verdiğini sorarlar. “*Aykut ise bütün gücüyle koştu. O sizden daha çok emek harcadığı için en yüksek notu hak etti.*” (DKA, s. 76) Öğretmen Aykut dışındaki öğrencilerin koşma sorumluluğunun yerine getirmediklerini düşündüğü için diğerlerin düşük not vermiştir.

4.2.2.8. Hoşgörü. Kedileri abisinin dolabında saklayan Mert abisine yakalanır ve kendi aralarında konuşurlar. *“Konuşmalarımızı duyan annem yanımıza geldi. Mert bir solukta kedileri niye içeriye aldığını anlattı. Annem Mert’e sıkı bir azar çeker sandım ama bir şey demedi. Sadece havanın henüz güzel olduğunu, bu kedileri içeri kapatmanın fikir olmadığını ama hava soğuyunca bir şeyler düşünülebileceğini söyledi.”* (DKA, s. 48) Anneleri kedileri sokağa atamak yerine hayvanlara karşı hoşgörülü davranmıştır.

Aykut kilolu olduğu için yarışmada en sonda kalıp çok yorulmuştu. Levent ise arkadaşını teselli etmek için onun yanına gidip konuşur. *“Sağ ol Levent de... Ben üzülüyorum ki... Elimden geleni yaptım. Hem mücadeleci bir ruhum olduğuna inanıyorum.”* (DKA, s.72) Aykut arkadaşına kızmak yerine ona hoşgörü değerini içeren bir konuşma yapmıştır.

4.2.2.9. Birlik. Öğretmenlerinin grup olarak verdiği araştırma ödevini çocuklar nasıl yapacaklarını konuşurlar. *“-En iyi öğrenme şekli, dedi Kamil; yaşayaraktır arkadaşlar. Yani... Eğer Çin’e gidersek Çin hakkında daha çok bilgi sahibi oluruz! Şaşırmıştık.”* (DKA, s.13) Kamil arkadaşları ile birlik içinde hareket edeceklerini söyleyerek birlik değerini öne çıkarmıştır.

Çocuklar kazarak Çin’e ulaşacaklarını düşünerek hareket ettikleri için zaman hızlı bir şekilde geçmiştir. *“Ödevi bir gün sonra teslim etmemiz gerekiyordu.”* (DKA, s. 21) Ödevi teslim etme zamanlarını birlik değerine karşılık gelerek ifade etmişleridir.

Okul Müdürünün okula öğrencilerin okul ile ilgili isteklerini yazmaları için bir kutu koyması ile Mert’in sınıfı birlikte hareket ederek kutuya isteklerini atarlar. *“Mertlerin sınıfından birkaç kişi daha geldi. Birbirlerini kaldırıp ellerindeki kâğıtları kutuya attılar.”* (DKA, s. 55)

Koşu yarışı için hazırlanan çocuklar birlik içinde hareket etmektedirler. *“Herkes eşofmanlarıyla ile hazırды. Hep birlikte ısınma hareketleri yapıyorduk.”* (DKA, s. 68).

4.2.3. Hayvanları Bizden Koruma günü

4.2.3.1. Mutluluk. Levent'in kardeşi Mert'in birinci sınıfa başlayacağını duyması üzerine “*Artık ben de okullu oldum. Anaokulu bitti; babaokuluna gideceğim...*” deyip duruyor. (HBKG, s. 5) şeklinde tepki vermesi okula başlayacağı için ne kadar mutlu olduğunu göstermektedir.

Levent'in kardeşi Mert'in ağlaması üzerine Ahmet öğretmenin Levent'i çağırması ile Levent “*-Kahraman bir komutan edasıyla ayağa kalktım.*” (HBKG, s. 22) diyerek içinde yaşadığı mutluluğu *kahraman* kelimesi ile ifade etmek istemiştir.

Levent kardeşinin sınıfından kendi sınıfına dönünce arkadaşları öğretmenin onu neden çağırdığını sormuş. Levent ise bir şeyler danışmak için çağırmış diye cevap verince arkadaşları Levent'e çok şaşırmış Levent ise “- Benim keyfime diyecek yoktu.” (HBKG, s.33) diye içinden düşünmüş. Arkadaşlarının gözünde yükseldiği için çok mutlu olduğunu *keyif* kelimesi ile ifade etmek istemiştir.

Öğretmenleri çocukların hayvanlara olan sevgisini artırmak için bir gün belirleyip o güne hayvanları koruma günü demiş. Hayvanları kotuma gününde bir etkinlik düzenlemiş ve çocuklar için güzel anılar oluşmuştur. Levent ise “- *Ne zaman dere kenarından geçsem, kurbağaların sesini duysam, aklıma Hayvanları koruma günü gelir; gülerim.*” (HBKG, s.94) bu şekilde düşünerek o gün yaşadığı mutluluğu hatırlayarak *gülerim* kelimesi ile ifade etmiştir.

4.2.3.2. Dürüstlük. Levent Ahmet öğretmenin ona bir şey danışmak için çağırdığını söyleyerek arkadaşlarının gözünde kendisini yüceltmek istemiştir. Hâlbuki kardeşi Mert'in tuvalet problemi için çağırılmıştı. Mert'in kapıyı çalıp tekrar gelmesi ve olayı söylemesi üzerine Levent'in yalanı ortaya çıkmıştır ve “- *Zaten yalan söylemek kime ne fayda getirmiş ki?*” (HBKG, s.33) Arkadaşları ise “- *Demek öğretmen sana bilmediğin bir şeyi sordu ha?*” (HBKG, s.35) ve “- *Ben kim öğretmene yardım etmek kim? Bir daha yalan söylemek mi? Tövbe!*” (HBKG, s.38) şeklinde konuşarak Levent'in *yalan* söylediğini vurgulamışlardır. Burada yalan

söyleyen kişinin yalanının er geç ortaya çıkacağı gösterilmek istenmiştir. Böylelikle dürüst olmak gerektiği vurgulanmıştır.

Öğretmenleri de Levent'e şaşırarak bakmıştır. Bunun üzerine Levent kardeşine

“- Öğretmen yüzüme inanmamış gibi baktı. Alacağın olsun Mert! Senin yüzünden yalancı durumuna düştüm.” (HBKG, s.45) diyerek yalancı kelimesi ile dürüst olması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenleri hayvanları korum gününde herkesin sınıfa bir evcil hayvan getirmelerini istemiştir. Levent ve arkadaşları ise ortalığı karıştırmak için kurbağa getirmişlerdir. Kurbağayı gören kedi ve köpekler sınıfta kargaşa yaratmışlardır. Bunun üzerine öğretmen kedi ve köpek getirenlere kızarken *“-Öğretmenim dedim kedileri ve köpekleri getiren arkadaşlarımızın bir suçu yok. Onlar kedi ve köpeğin kavga edeceğini düşünemediler. Burada suçlu biziz yani kurbağa getirenler.” (HBKG, s.90)* diye Levent suçunu itiraf ederek dürüstçe davranmıştır.

4.2.3.3. Alçak gönüllülük. Levent'in kardeşi Mert okulun ilk günleri olması sebebiyle zorlanıyordu. Abisinin yanında olmasını istiyordu. Levent ise kardeşi için fedakârlık yapıp *“-Tamam Mert. Biraz yanında otururum. Ama sonra giderim. Anlaştık mı?” (HBKG, s.27)* diye tepki vermişti. Aslında kardeşinin yanında durmak istemeyen Levent kardeşinin istediğini yaparak onu kendinden üstün görüp alçak gönüllülük değerinin öne çıkarılmasını sağlamıştır.

Levent birinci sınıfları eğlendirmek için bir fıkra anlatmıştı. Ancak seçtiği fıkra çocukların yaşına uygun olmadığı için yanlış anlaşılmış ve çocuklar *“- Bebek ölmüş mü Levent ağabey, diye sordu. Bir anda tüm sınıf ağlamaya başladı.” (HBKG, s.58)* bu şekilde tepki vermişti. Çocuklar bebeklerin yerine kendilerine koyarak onların düşünerek ağlamışlardır. Böylelikle bencilce değil duygudaşlık kurarak hareket etmişlerdi. Bebekleri kendilerinden üstün görüp onlar için üzülmeleri alçak gönüllülük değerini açığa çıkarmıştır.

Levent kedilere sokakta zor durumda gördüğü kedilere annesini ikna etmesi ile bakmaya başlamıştı. *“-O gün bugündür onlara ben bakıyorum. Kedilerle yakından*

ilgilendikçe yeni şeyler öğreniyorum onları daha iyi tanıyorum.” (HBKG, s.66) Levent annesinin ona kızmasını göze alarak kedileri eve almıştır. Kedilerin üşümemesi için annesinden azar yemeyi göze alarak alçak gönüllülük değerini öne çıkarmıştır. Levent bu kedilere gösterdiği ilgi ile bu değeri içselleştirmiştir.

4.2.3.4. İşbirliği. Hayvanları koruma günü istenildiği şekilde ilerleyememiş ve kurbağalar ortalığı karıştırmıştı. Sınıfta kaçışan kurbağaları yakalamak için Levent “- Mert onları nasıl yakaladığımız aklıma geldi. Aynı yöntemi kullanabilirdik. Arkadaşlarıma anlattım; onlarında aklına yattı. Bir grup tahtaya geçti. Diğer grupta duvar tarafına...” (HBKG, s. 91) diyerek bir taktik vermişti. Arkadaşlarına görev vererek hareket ettiği için işbirliği değeri öne çıkarılmıştır.

4.2.3.5. Özgürlük. Levent ve arkadaşları yeni eğitim yılına dördüncü sınıf olarak başladıkları için kendi aralarında “Bu yıl biraz daha büyüdük bizim okulda dördüncü veya beşinci sınıf olmak özgürlüktür. Bazı ayrıcalıklarınız olur. İstedığınız yerde oyun oynayabilmek, bahçenin en güzel banklarına oturabilmek... Artık bizde büyük sayılıyorduk.” (HBKG, s. 16) şeklinde konuşmuşlardır. Burada özgürlük kelimesine yer verilmesi ve özelliğinden bahsedilmesi ile özgürlük değeri öner çıkarılmak istenmiştir.

4.2.3.6. Sevgi. Levent hayvanlara olan sevgisini “Konu kedilerden açılınca çenem düştü. Kedilerle ilgilenmek keyifle yaptığım işlerin başında geliyor. Bunun yanında kardeşim Mert ile boğuşmak, boş boş gezmekte var ama neyse...” (HBKG, s.67) ifade ederek sevgi değerinden bahsetmiştir. Burada kardeşi ve kedilere olan sevgisini *keyif kelimesi* ile ifade etmiştir.

Levent ağacın dibinde otururken ağaçta kalan kedileri görür ve düşen kedilerden “Yakalayabildiklerimi kucağıma alıyordum. ‘Ne güzel! Bir sürü kedim oldu.’ diye bağırdım. Kucağımdaki kedileri severken birisinin de başımı okşadığını hissettim.”

(HBKG, s.72) aldığı kedilere olan sevgisini dile getirerek sevgi değerini vurgulamıştır.

Sabah saatlerinde anneleri çocukları uyandırırken Mert uyanıp annesine abisi uyanmazsa üzerine su dökme teklifinde bulunur. Bunu duyan Levent Mert'e terlik atıp “- Mert hızla kaçtı, tutturamadım. O da olmasa kime güleceğimi bilmiyorum.” (HBKG, s.75) arkasından bu şekilde konuşarak kardeşine olan sevgisini ifade etmek istemiştir.

4.2.3.7. Barış. Levent ve arkadaşları onların yüzünden okula kaçan hayvanları topladıktan sonra “Öğretmenim, dedim. Tüm hayvanları topladık. Bahçeye kaçan köpek vardı ya onu da sizin masanın ayağına bağladık. Artık bizi affettiniz mi? (HBKG, s.94) diyerek hatalarını anlayıp öğretmenleriyle barışmak istemişlerdi. Affetmek kavramı üzerinden barış değeri ifade edilmiştir.

4.2.3.8. Saygı. Mert'in öğretmeninin Levent'i çağırması üzerine Levent havalanarak “-Öğretmenim izin vererseniz gidebilir miyim?” (HBKG, s.22) diyerek öğretmenine olan saygısını dile getirmek istemiştir.

Levent kardeşi Mert'in sınıfına kapı çalıp girdikten sonra “- Kapıyı tıkladıp bütün heybetim ile sınıfa girdim ve ağlayan bir Mert ile karşılaştım! Heybetle girdiğim sınıfta birden küçülümüştim.” (HBKG, s.23) diye düşünerek şaşkınlığını belirtmiştir. Büyük bir iş için çağırıldığını düşünen Levent Kardeşi Mert'in tuvalete gidemediğini duyunca şok olmuştu. Kapıyı çalarak içeri girmesi öğretmene olan saygısındanadır.

Levent'in kardeşini “Bak Mert, bu yaptığın çok ayıp. Hiç kapı çalmadan sınıfa girilir mi?” (HBKG, s.38) diyerek uyarması öğretmene saygı için kapı çalması gerektiğini ifade etmektedir.

Mert'in öğretmeni biraz işi olduğu için Levent'i çağırıp sınıfa göz kulak olması için görevlendirdi. Levent ise öğretmenine tekrar gidip durumu açıklayıp “-Gidebilir

miyim?” (HBKG, s.50) diye öğretmeninden izin alarak ona olan saygısını belirtmiştir.

Kardeşinin sınıfında durması için görevlendirilen Levent sınıfı susturmakta çok zorlanmıştı *“Öğrencilerle uğraşmak insanı canından bezdirirmiş. Bundan sonra hiç gürültü yapmayacağım.” (HBKG, s.60) diyerek öğretmene saygılı olmak gerektiğini gürültü yaparsa onu zor durumda bıraktığını ifade etmek istemiştir.*

4.2.3.9. Sorumluluk. Okulun ilk günü Levent kardeşi Mert’in geç kalacağını düşünmüş *“- Mert haydi kalk, sabah oldu, derken kapı açıldı ve cümleler boğazıma dizilip kaldı. Mert’i karşımda hazırlanmış buldum. Küçük bey kalkmış, formasını giymiş: çantasını sırtına takmış, hazır ol vaziyetinde beni bekliyordu.” (HBKG, s. 8) diye düşünerek kardeşi Mert’in okul için gerekli sorumluluklarını yerine getirdiğini ifade etmiştir.*

Okuldan eve geldikten sonra Levent kardeşi Mert’in oyun oynamak istemesi üzerine *“- Oyunda oynarsın Mert ama önce ödevlerini yapmalısın.” (HBKG, s.41) diyerek ödevin öğrencilere için bir sorumluluk olduğunu ifade etmek istemiştir.*

Levent kardeşi Mert’e ödevlerle ilgili *“- Ödevleri ne kadar iyi yaparsan, okumayı da o kadar çabuk öğrenirsin.” (HBKG, s. 43) bir öğüt vermek istemiştir. Kardeşine ödevin öğrenci için çok önemli sorumluluk olduğunu ifade etmek istemiştir.*

4.2.3.10. Hoşgörü. Levent yeni doğan kedilere bakıma muhtaç oldukları için bakmak istemiş ve bunu annesine güzel bir şekilde ifade etmiştir. *“Sözlerim annemi duygulandırdı. Bakımlarının bana ait olması şartıyla izin verdi.” (HBKG, s. 66) annesi ise Levent’e kızmayıp hoşgörüyle davranarak bakabileceğini dile getirmiştir.*

Sınıf öğretmeni öğrencilere hayvanları koruma günü yapacaklarını ve herkesin sınıfa evcil bir hayvan getirmesi gerektiğini söyler. Levent, *“Kulaklarımıza inanamamıştık! Öğretmenimiz bizden sınıfa hayvan getirmemizi istiyordu.”*

(HBKG, s.79) diye şaşkınlığını dile getirmişti. Öğretmenlerinin amacı çocukların hayvanlara karşı hoşgörüyü öğrenmelerini sağlamaktır.

Öğretmenleri Levent'in yanlış davranışı ile çok zor durumda kalmıştı. Sınıf arkadaşları kedi köpek getirirken *Levent ve Tayfası* kurbağa getirerek ortalığı karıştırmıştı. Bunun üzerine Levent “*Galiba bu ilk aynı zamanda da son olacaktı. Bu hayvanları asıl bizden korumak gerekiyordu.*” (HBKG, s.87) diye tepki vererek hayvanlara hoşgörüyü öne çıkarmak istemiştir.

4.2.3.11. Birlik. *Levent ve Tayfası* kurbağa getirdiği için diğer öğrencilerin getirdiği hayvanlara etrafa kaçışmışlardı. Kendilerini öğretmenlerine affettirmek için birlik içinde hareket edip “*Yakalayamadığımız bir köpek kalmıştı onu da tüm sınıf birlikte yakaladık ve tekrar kaçmasın diye öğretmen masasının ayağına bağladık. Böylece hayvanları koruma gününü bitirmiş olduk.*” (HBKG, s.92) tüm hayvanları toplamışlardı. Birlikte hareket ettikleri için birlik değeri açığa çıkarılmıştır.

4.2.4. Mezarlıktaki hayalet.

4.2.4.1. Mutluluk. Levent hastayken sınavlardan dolayı okula gelmeye devam eder. Arkadaşları da Levent hapsirince “- *Levent çok yaşa, çok yaşa, diye tempo tutuyorlardı.*” (MH, s. 57) bu şekilde davranarak hastalığı da bahane ederek eğlenip mutlu oluyorlardı.

4.2.4.2. Dürüstlük. Levent'e arkadaşı Kamil en çok neden korktuğunu sorar. Levent ise arkadaşının onunla dalga geçeceğini bilse de söylemeyip “- *Mezarlıktan... Önünden geçerken bile ödüm patlıyor. Ya sen?*” (MH, s.75) bu şekilde cevap vermiştir. Doğrulukla hareket ettiği için dürüstlük değeri öne çıkmıştır.

Levent'te arkadaşı Kamil'e neden korktuğunu sorması üzerine “-*Ben sadece köpeklerden korkarım. Başka bir şeyden korkmam, dedi Kamil kendinden emin.*”

(MH, s. 76) diye cevap alır. Kamil’de burada hiçbir şeyden korkmuyorum diye yalan söylemek yerine dürüst olmayı tercih etmiştir.

4.2.4.3. Alçak gönüllülük. Levent komşularının çocuğu olan Şükrü’ye ders konusunda yardım etmiş. “*O gün Şükrü eve gidince annesine öğrendiklerini anlatmış. Fatma teyze ders anlatmamdan çok memnun kalmış. Daha sonra da Şükrü’yü birçok kez bana gönderdi birlikte pek çok işlem yaptık.*” (MH, s.37) Komşularının çocuğunun sürekli gelmesinden rahatsız olmamış ve çalıştırmaya devam ederek kendi rahatlığını düşünmeyerek alçak gönüllü bir şekilde davranmıştır.

4.2.4.4. İşbirliği. Levent hasta olmuştu ancak doktordan korktuğu için hastaneye girmek istemiyordu. Bu durumu arkadaşı Kamil anlayıp tüm arkadaşlarıyla işbirliği yaparak “*Hiç, dedi Kamil ve diğerlerine döndü; Arkadaşlar üç deyince kaldırıyoruz.*” (MH, s.60) diyerek Levent’i omuzlarına alarak sağlık ocağına götürerek beraber plan kurarak hareket ettikleri için işbirliği değeri öne çıkarılmıştır.

Levent sağlık ocağında muayene olduktan sonra “*Kamil’in ‘bir, iki, üç’ demesiyle kalabalık beni tekrar omzuna aldı.*” (MH, s.66) bu şekilde davranışlarına devam ederek işbirliğine devam etmişlerdir.

4.2.4.5. Sevgi. Levent ile Kamil aralarında anlaşıp korkularını yenme kararı almışlardı. Levent mezarlıktan çok korktuğu için Kamil gece orda buluşalım der. Levent’te Kamil dalga geçer diye kabul eder. Sonrasında “*Dosttan öte kardeşmiş bir de! Bunu Mert yapmazdı bana. Canım kardeşim benim.*” (MH, s. 85) şeklinde içinden konuşur. Burada *dosttan öte* ifadesi sevgi değerine karşılık olarak verilmiştir.

4.2.4.6. Barış. Rafet öğretmenine şiiri ezberlemediğini söyleyip affetmesini ister. “*Ne olur bu seferlik affedin öğretmenim.*” (MH, s.51) Öğretmeni ise onunla barışmak için ertesi günü bekler.

Öğretmen Rafet’e şöyle bir şiir yazar.

“Affettim seni Rafet ben.

Üzülmeni hiç istemem.

Türkçe ’den aldığın biri de

Nasıl düzeltirsin bilmem?” (MH, s.52) şiirde Rafet ile barıştığını ama notunu düşük verdiğini ifade etmiştir.

4.2.4.7. Saygı. Rafet şiiri ezberlemediği için “*Başaramadım öğretmenim. Gerçekten özür dilerim.*” (MH, s.51) diyerek öğretmenine olan saygısını göstermiştir.

Levent sağlık ocağındaki doktorun yanına gitmeye korktuğu için içeriye Kamil girip “*-Efendim sizden birazcık korkuyor da ...*” (MH, s.63) Kamil’in *efendim* kelimesini kullanması doktora olan saygısını ifade etmektedir.

Kamil arkadaşı Levent’i sağlık ocağına götürmek için “*Müdür Bey, arkadaşlarım çok hasta. Onları sağlık ocağına götürmek için sizden izin isteyecektim de...*” (MH, s.68) diye durumu ifade edip izin istemesi Müdüre olan saygısını göstermektedir.

Levent arkadaşı Kamil ile sözleştikleri için mezarlığa gitmeye karar verir. “*Saat dokuza yaklaşınca da annemden izin istedim.*” (MH, s. 80) diye içinden konuşur. Annesinden izin isteyerek dışarı çıkması annesine olan saygısını ifade etmektedir. “*Annesi ise Levent’e nedenini sorar “- Bir şey yok. Sadece biraz hava alacağım. - Peki ama çok uzaklaşma. -Hemen gel.”* (MH, s.81) annesinin Levent’e direktiflerde bulunması saygı değerini ifade etmektedir.

4.2.4.8. Sorumluluk. Annesi Levent’e komsularının oğlunu çalıştırmasını söyler. Levent’e bu konuda sorumluluk vermesi “*Halledersin sen. Aslan oğlum*

benim, diyerek işinizi yapmaya devam etti.” (MH, s.22) ve bu şekilde güdülemesi sorumluluk değerini öne çıkarmaktadır.

Levent Şükrü’ye ders çalıştırırken Şükrü erken sıkılır ve oyun oynamak ister. Levent ise ona on dakika verir “*On dakika sonra Şükrü’yü masaya oturttum.” (MH, s.30)* diye ifade ederek hem kendi *ders çalıştırma* sorumluluğunu hem de Şükrü’nün ders çalışma sorumluluğunu yerine getirmektedir.

Öğretmeni Rafet’e bir görev verir. “*-Rafet, yarın son prova var. O zamana kadar şiiri ezberlemelisin.” (MH, s.46)* şeklinde uyarıda bulunarak sorumluluğunu yerine getirmesini istemektedir.

4.2.4.9. Hoşgörü. Levent mezarlıkta bir hayalet görüp korkularıyla baş başa kalmıştı. Ancak bu hayalet arkadaşı Kamil’di. Bunun öğrenen Levent; “*Kamil beni fena işletmişti. Ama onun sayesinde artık mezarlıktan korkmuyordum. En azından hayalet diye bir şeyin olsa olsa Kamil’in oyunu olabileceğini anlamış oldum.” (MH, s.94)* şeklinde düşünerek Kamil’e kızmak yerine durumun olumlu tarafından bakarak hoşgörü ile hareket etmiştir.

4.2.4.10. Birlik. Levent arkadaşlarının hasta olup doktordan korktukları için hastaneye gitmediklerini öğrendi. Bunun üzerine arkadaşlarını toplayıp sağlık ocağına götürüp iğne vurdurdu. “*O günden sonra kış sonuna kadar kimse hasta olmadı. Dolayısı ile biz de kimseye ‘Çok yaşa’ demedik.” (MH, s. 73)* Levent sağlık konusunda birlik içinde hareket edilen biz ifadesini kullanmıştır.

4.2.5. Okulsuz Dünya

4.2.5.1. Mutluluk. Levent’in babası arabaları eski olduğu için satmak için ilana koyar. Arabaya bakmaya gelen bir kişi “*Evet, araba biraz yaşlı ama ben bu tür arabaları sevdiğim için bakmaya geldim. Çok tatlı bir araba bu...” (OD, s.17)* şeklinde konuşarak istediği tatlı arabayı bulduğu için mutlu olmaktadır.

Çocuklar arabaları eski olsa bile onu çok seviyorlardı. Babalarının onu satmalarını hiç istemiyorlardı. Babaları da bu durumu anlayıp satmaktan vazgeçmişti. *“Babamın ilk cümlesinden sonrasını duymamıştık bile. Sevinçle birbirimize sarıldık. Artık bizden mutlusu yoktu.”* (OD, s.26) *Sevinçle* ifadesi ile mutluluk değeri öne çıkarılmıştı.

İki tane küçük çocuk kaldırımı yüksek olan yoldan geçerken bisikleti kaldırmayı başarmışlardı. *“-Allah’a çok şüküy koca bisikleti çıkaydık baybayos. Kimseye de muhtaç olmadık, dedi.”* (OD, s.52) *Allah’a şükür* ifadesi ile çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

4.2.4.2. İşbirliği. Levent ve kardeşi arabalarının satılmasını istemiyorlardı. Arabaları satılmaması için her yolu deneyeceklerdi. *“Müşterinin geleceği gün aklıma bir fikir geldi. Bu süper fikri hemen Mert’le paylaştım. Uygulamaya koyulduk. Babamın alet çantasından tornavida, pense, kerpeten ne varsa aldık. Sonra da arabanın kaputunu(yani ön kapağını) açarak parçalarını sökmeye başladık.”* (OD, s.23) İşbirliği ile hareket edip arabayı bozmuşlardı.

İki çocuk bisikleti beraber zorlu yollardan atlatarak geçirdiler. *“İki kafadar, ellerindeki bisikletle patıkada ilerlemeye başladılar. Bende onları uyarma gereği duydum. (OD, s.48)* bisikleti zorlu yollardan atlatırken birisi alttan diğeri üstten tutarak işbirliği içinde hareket ediyorlardı.

4.2.5.3. Sevgi. Levent babası ile Tosuncuk adındaki arabanın satılması üzerine bir konuşma yapmıştı. *“-Hayır olamaz Tosuncuk bizim ailemizden biri gibi. Hatırlasana Mert bebekken ağladığında onu susturmak için Tosuncukla dolaştırırdın. -Mert artık ağlamıyor ama... -Baba Tosuncuk’u satma...”* (OD, s.12) Babasına Tosuncuk’a olan sevgisini ifade eden *ailemizden biri* kelimesini kullanmıştır.

Levent ve kardeşi Tosuncuk adındaki arabaları satılmasın diye bir sürü yol denemişlerdi. *“-Baba, yaptıklarımız için özür dileriz ama biz Tosuncuk’u çok çok*

çok seviyoruz.” (OD, s.26) Babaları da durumu fark edip onlarla konuşmuştu. Çocuklarda Tosuncuk’a olan sevgilerini anlatmışlardı.

Salih adında küçük bir çocuk tek başına kaydolmaya gelir. Müdür bey Salih’i ikna edip yollar. O sırada odasına gelen Levent’e Müdür Salih’i yakalamasını ve babasının adını sormasını ister. *“Salih hiçbir şey demeden sınıfına gitti. Galiba bana ne cevap vereceğini düşünüyordu. Çok akıllı bir çocuk bu Salih. Eminim yakında beni şaşırtacak bir cevap bulur gelir.” (OD, s.62) Levent, Salih’in çok tatlı ve zeki olduğunu düşünüp ona olan sevgisini çok akıllı bir çocuk diyerek ifade eder.*

Levent, uzun süreli uykusundan uyandıktan sonra anne ve babasına *“-Canım annem! Canım babam!” (OD, s.83) şeklinde bağırır. Canım kelimesini kullanarak anne ve babasına olan sevgisini ifade etmektedir.*

Levent okulda kafasına çantanın düşmesiyle bayılır. Uyandıktan sonra karşısında Kamil’i görür. Kamil Levent’e nasıl olduğunu sorunca *“-Seni gördüm daha iyi oldum.”(OD, s.94) şeklinde karşılık vererek arkadaşını çok sevdiğini ifade etmektedir.*

4.2.5.4. Saygı. Levent öğle yemeğini yemek için evine gittiğinde okula geç kalır. *“- Öğretmenim geç kaldığım için özür dilerim, dedim.” (OD, s.28) diyerek öğretmeninden af dileyen Levent öğretmenine saygısını ifade etmektedir.*

Levent’in okula geç kalmaları artınca öğretmeni durumu Müdür’e söyler. Müdür ise Levent’i uyardıktan sonra ceza olarak bahçeyi temizlemesini ister. *“-Peki efendim, diyerek Müdür’ün odasından çıktım ama moralim de bozuldu.” (OD, s.35) Levent de Müdür’e efendim diyerek dediğini yaparak saygısını ifade eder.*

4.2.5.5. Sorumluluk. Levent sabah okula gitmek için annesini zorlamasıyla uyanır. *“Anne bu seferde geç kalırsam yandım! Niye beni daha önce uyandırmadın ki sanki?(OD, s.31) diye okula erken saatte gitme sorumluluğunu yerine getirmek istemektedir.*

Levent’in okula geç kalmaları artınca Müdür’e söyler. *“-Gel Levent. Öğretmenin son birkaç haftadır senin okula geç geldiğini söyledi. Bundan sonra geç kalmamak*

için söz vermeni istiyorum.” (OD, s.33) Levent Müdür’e sorumluluğunu yerine getirmek için söz vermektedir.

Müdür Levent’in okula geç kalmayacağına dair özrünü kabul eder ama *“Daha bitmedi Levent. Söz verdin ama geç kalmaman gerektiğini unutmadan için sana bir iş vereceğim.” (OD, s.34)* diyerek Levent’in sorumluluğunu kalıcı olarak yerine getirmesi için bahçeyi temizlemesini söyler.

Müdür okula zamanında gelme sorumluluğunu yerine getirmeyen Levent’e *“-Aşağıdan bir kürek al ve öğle arasında bahçeyi temizle, olur mu? Hem arkadaşların rahatça oynasın hem de bu iş kulağına küpe olsun.” (OD, s.35)* diyerek bahçeyi temizleme ifadesi farklı bir sorumluluk verir.

Levent Müdür’ün bahçe temizleme emrini yerine getirirken Kamil yanına gelir. *“-Zaten iş bitmeden bir yere ayrılamam, dedim ama Kamil çoktan uzaklaştığı için beni duymadı bile.” (OD, s. 38)* İş bitmeden ifadesi sorumluluğunu yerine getirmek için mücadele ettiğini göstermektedir.

4.2.5.6. Hoşgörü. Babası Levent’in bilgisayarda işinin olduğunu gördüğü halde bilgisayarı istedi.

“-Oğlum bana izin verir misin? Biraz işim var da, dedi.” (OD, s.6) Levent ise babasına kızmadan hoşgörülü bir şekilde bilgisayarını verdi.

Öğretmenleri Mert ve arkadaşlarına tek ayaküstünde durma cezası vermişti. Çocuklar zil çalınca bahçede tek ayaküstünde oynamışlardı. Öğretmenleri görünce çocuklara kızmak yerine onlara hoşgörülü bir şekilde davranmıştır. *“- Size gülsem mi Kızısam mı bilemiyorum çocuklar...” (OD, s.73)*

4.2.5.7. Birlik. Levent ve kardeşi babalarının arabaları Tosuncuk’u satacaklarını öğrenir. İki kardeş arabalarını çok sevdikleri için kendi aralarında konuşurlar. *“-Tamam söyle, ne yapacağız?” (OD, s.16)* diye kardeşine sorar ve araba satılmaması için birlik içinde hareket etmektedirler.

Kamil, Levent'in ceza olarak bahçedeki karları temizlemesine çok üzülür ve arkadaşını bu dertten kurtarmak için bir plan yapar. *“Birlikte onun bilgisayarından aldığı çıktıları okulun panosuna astık.”* (OD, s.39) Birlik içinde Kamil'in hazırladığı kâğıtları duvara asarlar. Kâğıtta kardan adam yarışması yazıyordu. Bahçede hem yarışma yapıp eğlenecekler hem de Levent'in görevini yerine getirmesini sağlayacaklardı.

Levent ve Kamil yaptıkları kardan adam yarışmasında kazanan takımların kardan adamların burunlarındaki havucu yiyeceklerini söylerler. *“Kazanan takımın havuçları almak için nasıl koştuğunu görmeliydiniz. Herkes o öğlen çok eğlenmişti. Yarışma bittiğinde kazanan da kaybeden de mutluydu. Herkes bize teşekkür etti.”* (OD, s.45) Bütün gruplar birlik içinde hareket ettikleri için birlik değerini öne çıkarmaktadır.

Müdür, Levent'in görevini tamamlayıp tamamlamadığını kontrol etmek için bahçeye gelir. *“-Zaten bu bahçeyi tek başına temizlemeni beklemiyordum Levent. Arkadaşlarının sana yardım edeceğini tahmin etmiştim; ama böylesi aklıma gelmemiştir.”* (OD, s.46) Levent'in yalnız olmayacağını arkadaşlarıyla birlik içinde olacağını bilen Müdür şaşkınlığını gizleyememişti.

İki tane küçük çocuğu gören Mert zorluk içinde bisiklet sürdüklerini fark eder. *“Bir süre sonra tekrar işe koyuldular. Sonunda ilk büyük taşın önüne gelmişlerdi. Bisikleti kaldırmaya çalıştılar ama taş çok yüksekti.”* (OD, s. 50) Beraberce engelleri aşarak bisikleti sürmeye çalışan çocuklar birlik değerini öne çıkarılmasını sağlamaktadırlar.

4.1.3. Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerler nasıl aktarılmıştır? Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı kitap serisi içinde yer alan beş eserin UNESCO on iki değeri olumlu, olumsuz, dolaylı ve doğrudan aktarım yapıp yapmadığını belirlemek için eserlerden alınan kitap alıntıları on iki değer bölündükten sonra alıntılar içerikleri açısından gruplandırılmıştır. Gruplandırma yapılırken alıntılar tek tek incelenerek değerın adı geçiyorsa doğrudan farklı bir kavram ile ifade ediliyorsa dolaylı anlatım olarak belirlenmiştir. Olumlu örnek teşkil edecek bir olay ise olumlu, Olumsuz bir olay ile örneklendirilmiş ise olumsuz anlatım olarak gruplandırma yapılmıştır. Örneğin; Levent'in “- Benim keyfime diyecek yoktu.” (HBKG, s.33) diye yaptığı ifade de *keyif* kavramı ile mutluluk değeri anlatıldığı için dolaylı ve olumlu davranışı temsil ettiği için ise olumlu anlatım olarak belirlenmiştir. Kitapların sayfa numaraları verilerek yapılan tüm kitapları kapsayan tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 12.

Levent ve Tayfası Kitap Serisinin Değer Aktarımı

Unesco Değerleri	Perili Evden Kaçış		Dilek Kutusu Açılıyor		Hayvanları Bizden Koruma Günü		Mezarlıktaki Hayalet		Okulsuz Dünya	
	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Mutluluk	(Dolaylı s.8, s.49, s.77, s.94)	-	(Dolaylı s.22, s.93)	-	(Dolaylı s.5, s.22,s.33,s.94)	-	Dolaylı s.57)	-	(Dolaylı s.17, s.52) (Doğrudan s.26)	-
Dürüstlük	(Dolaylı s.21, s.93)	(Dolaylı s.34)	(Dolaylı s.36, s.85)	-	(Dolaylı s.33, s.35,s.38,s.45, s.90)	-	Dolaylı .75, s.76)	-	-	-
Alçak gönüllülük	(Dolaylı s.94)	-	(Dolaylı s.38, s.45)	-	(Dolaylı s.27, s.58,s.66)	-	Dolaylı .37)	-	-	-
İşbirliği	-	(Dolaylı s.16, s.24)	(Dolaylı s.6)	-	(Dolaylı s.91)	-	Dolaylı 60,s.66)	-	(Dolaylı s.23, s.48)	-
Özgürlük	-	-	-	-	(Dolaylı s.16)	-	-	-	-	-
Sevgi	(Doğrudan s.64)	-	(Dolaylı s.37, s.63) (Doğrudan s.7, s.64, s.94)	-	(Dolaylı s.67, s.75)	-	Dolaylı .85)	-	(Dolaylı s.12, s.62, s.83, s.94) (Doğrudan s.26)	-
Barış	(Dolaylı s.27, s.94)	-	-	-	(Dolaylı s.94)	-	Dolaylı .51, s.52)	-	-	-
Saygı	(Dolaylı s.41, s.92, s.93)	-	(Dolaylı s.10, s.27, s.35, s.69, s.74)	-	(Dolaylı s.22, s.23, s.38, s.50, s.60)	-	Dolaylı .51, s.63, .68, s.80, .81)	-	(Dolaylı s.28, s.35)	-
Sorumluluk	(Dolaylı s.6, s.11)	-	(Dolaylı s.8, s.33, s.41, s.76)	-	(Dolaylı s.8, s.41, s.43)	-	Dolaylı .22, s.30, .46)	-	(Dolaylı s.31, s.33, s.34, s.34, s.38)	-

Hoşgörü	(Dolaylı s.73, s.91)	(Dolaylı s.48, s.72)	-	(Dolaylı s.66, s.79, s.87)	-	Dolaylı .94)	-	(Dolaylı s.6, s.73)
Birlik	(Dolaylı s.91) (Doğrudan s.11)	(Dolaylı s.15)	(Dolaylı s.13, s.21, s.25) (Doğrudan s.68)	-	(Doğrudan s.92)	-	Dolaylı .73)	(Dolaylı s.16, s.39, s.45, s.46, s.50)
Sadelik	-	-	-	-	-	-	-	-

Mutluluk değeri tablo 12'ye göre, dört eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken sadece son kitap olan *Okulsuz Dünya*'da bir yerde s. 26'da dolaylı bir anlatımla olumlu bir örnekle verilmiştir. Bu değer dağılımı olumlu/olumsuz, doğrudan/dolaylı aktarım sayısı olarak farklılık göstermektedir. *Perili Evden Kaçış* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.8, s.49, s.77 ve s.94 dört örnekle verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.22 ve s.93 iki örnekle verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.5, s.22, s.33 ve s.94 dört örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım ss.57 bir örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında s.17 ve s.52 iki örnekle verilmiştir.

Dürüstlük değeri tablo 12'e göre, üç eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken bir kitapta hem olumlu dolaylı hem de olumsuz dolaylı aktarım ile örnek verilmiştir. *Perili Evden Kaçış* kitabının s.21 ve s.93' iki örnek olumlu dolaylı aktarım ile yansıtılırken s.34'te olumsuz dolaylı bir aktarım ile verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.36 ve s.85 iki örnekle verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.33, s.35, s.38, s.45 ve s.90 beş örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.75 ve s.76 iki örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında ise bu değere yer verilmediği görülmüştür.

Alçak gönüllülük değeri tablo 12'e göre, dört eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken bir kitapta yer verilmediği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.94' te bir örnek olumlu dolaylı aktarım ile verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.38 ve s.45 iki örnekle verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.27, s.58 ve s.66 üç örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım

s.37 bir örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında ise bu değere yer verilmediği görülmüştür.

İşbirliği değeri tablo 12'e göre, dört eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken bir eserde olumsuz dolaylı anlatımla yer verildiği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.16 ve s.24'te iki örnek olumsuz dolaylı aktarım ile verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.6 bir örnekle verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.91 bir örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.60 ve s.66 iki örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.23 ve s.48 iki örnekle verilmiştir.

Özgürlük değeri tablo 12'e göre, bir eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken dört eserde bu değere yönelik örnek verilmediği görülmüştür. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.16'da bir örnekle verilmiştir.

Sevgi değeri tablo 12'e göre, üç eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken bir eserde sadece doğrudan olumlu anlatımla bir eserde de hem doğrudan hem de dolaylı olumlu anlatımla yer verildiği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.64'te bir örnekle olumlu doğrudan aktarım ile verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.37 ve s.63'te iki örnekle verilirken s.7, s.64 ve s.94'te olumlu doğrudan aktarım ile verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.67 ve s.75'te iki örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.85 bir örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.12, s.62, s.83 ve s.94'te dört örnekle verilirken s.26'da olumlu doğrudan aktarım ile verilmiştir.

Barış değeri tablo 12'e göre, üç eserde dolaylı anlatımla olumlu örneklerle verilirken iki eserde bu değere yer verilmediği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.27 ve s.94'te iki örnekle olumlu dolaylı aktarım ile verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.94'te bir örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.51 ve

s.52' de iki örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya ve Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında bu değere yer verilmediği görülmüştür.

Saygı değeri tablo 12'e göre, beş eserde de dolaylı anlatımla olumlu örneklerle yer verildiği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.41, s.92 ve s.93' te üç örnekle olumlu dolaylı aktarım ile verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.10, s.27, s.35, s.69 ve s.74'te beş örnekle bu değere yer verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.22, s.23, s.38, s.50 ve s.60'da beş örnekle değere yer verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.51, s.63, s.68, s.80 ve s.81'de beş örnekle bu değere yer verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.28 ve s.35'te iki örnekle bu değere yer verilmiştir.

Sorumluluk değeri tablo 12'e göre, beş eserde de dolaylı anlatımla olumlu örneklerle yer verildiği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.6 ve s.11'de iki örnekle olumlu dolaylı aktarım ile bu değere yer verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.8, s.33, s.41 ve s.76'da dört örnekle bu değere yer verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.8, s.41 ve s.43'te üç örnekle bu değere yer verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.22, s.30 ve s.46'da üç örnekle bu değere yer verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.31, s.33, s.34, s.35 ve s.38'de beş örnekle bu değere yer verilmiştir.

Hoşgörü değeri tablo 12'e göre, beş eserde de dolaylı anlatımla olumlu örneklerle yer verildiği görülmüştür. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.73 ve s.91'de iki örnekle olumlu dolaylı aktarım ile bu değere yer verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.48 ve s.72'de iki örnekle bu değere yer verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.66, s.79 ve s.87'de üç örnekle bu değere yer verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.94'te iki örnekle bu değere yer verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.6 ve s.73'te iki örnekle bu değere yer verilmiştir.

Birlik değeri tablo 12'e göre, iki eserde dolaylı/doğrudan anlatımla olumlu ve olumsuz örneklerle yer verildiği görülürken bir eserde sadece doğrudan iki eserde

ise sadece dolaylı anlatım olumlu örnekle verilmiştir. *Perili Evden Kaçış* kitabında s.91’te bir örnekle olumlu dolaylı aktarım ile s.11’de olumlu doğrudan aktarım ile s.15’te olumsuz dolaylı aktarım ile bu değere yer verilmiştir. *Dilek Kutusu Açılıyor* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.13, s.21 ve s.25’te üç örnekle verilirken s.68’de olumlu doğrudan aktarım ile verilmiştir. *Hayvanları Bizden Koruma Günü* kitabında olumlu doğrudan aktarım s.92’de bir örnekle verilmiştir. *Mezarlıktaki Hayalet* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.92’de bir örnekle verilmiştir. *Okulsuz Dünya* kitabında olumlu dolaylı aktarım s.16, s.39, s.45, s.46 ve s.50’de beş örnekle bu değere yer verildiği görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada çocuk edebiyatı yazarı olan ve bu alanda birçok eser veren Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* adlı setinde yer alan beş eserde UNESCO'nun belirlediği değerlerin dağılım düzeyini, hangi ifadelerde karşılık bulunduğunu ve değer aktarım materyali olarak kullanılabilirliğini belirlemek ve eserlerin yazınsal değerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; UNESCO değerlerinin beş eserdeki dağılım düzeyi, değerlerin anlatıldığı ifadeler ve değerlerin aktarım düzeyleri belirlenmiş ve elde edilen veriler analiz edilip sonuca ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçların ilgili literatürle karşılaştırılması yapılmış ve bu sonuçlar tartışılmıştır. Sonuç ve Tartışma bölümü araştırmanın çalışma sorularına yönelik başlıklar halinde sunulmuştur ve benzer konularda yapılacak çalışmalara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Mustafa Orakçı'nın Levent ve Tayfası eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerlere yer verme dağılımı incelenmiştir. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap serisinde beş kitap bulunuyor ve bu kitaplar detaylı şekilde okunup analiz edilmiş. Her bir kitapta, UNESCO on iki evrensel değer (*mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, işbirliği, özgürlük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, hoşgörü, birlik, sadelik*) incelenmiştir. Bu evrensel değerleri içeren iletiler tespit edilerek, her kitap için evrensel değerlerin sıklığını belirten tablolar oluşturulmuş. Ayrıca tablolar içerisine değerlerin geçtiği sayfa numaraları da eklenmiştir.

Levent ve Tayfası kitap dizisinde ise, “Perili Evden Kaçış, Dilek Kutusu Açılıyor, Hayvanları Bizden Koruma Günü, Mezarlıktaki Hayalet ve Okulsuz Dünya” adlı öykülerden oluşan 5 adet çocuk kitabı tek tek okunarak değerlerin içerdiği cümleler listelenmiştir.

Perili Evden Kaçış adlı öykü kitabında toplam 26 değere ulaşılmıştır. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *saygı* ($f=5$), *mutluluk* ($f=4$) ve *dürüstlük* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değer ise sırasıyla *Alçak gönüllülük* ($f=1$) ve *Sevgi* ($f=1$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* ($f=0$) ve *sadelik* ($f=0$) değerleridir.

Dilek Kutusu Açılıyor adlı öykü kitabında 28 değere ulaşılmıştır. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *sevgi* ($f=6$), *saygı* ($f=5$), *sorumluluk* ($f=4$) ve *birlik* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değer ise *işbirliği* ($f=1$), *mutluluk* ($f=2$) ve *hoşgörü*, *dürüstlük*, *alçak gönüllülük* ($f=2$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* ($f=0$), *sadelik* ($f=0$) ve *barış* ($f=0$) değerleridir.

Hayvanları Bizden Koruma Günü adlı öykü kitabında 31 değere ulaşılmıştır. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *dürüstlük* ($f=5$), *saygı* ($f=5$), *mutluluk* ($f=4$) ve *hoşgörü* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değerler ise *işbirliği* ($f=1$), *özgürlük* ($f=1$) ve *barış* ($f=1$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değer ise *sadelik* ($f=0$) değerleridir.

Mezarlıktaki Hayalet adlı öykü kitabında 22 değere ulaşılmıştır. En çok yer verilen üç değer *saygı* ($f=5$), *mutluluk* ve *sorumluluk* ($f=3$) değerleridir. En az yer verilen üç değer ise *Alçak gönüllülük*, *sevgi*, *hoşgörü* ve *birlik* ($f=1$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değerler ise *özgürlük* ($f=0$) ve *sadelik* ($f=0$) değerleridir.

Okulsuz Dünya adlı öykü kitabında 24 değer ulaşılmıştır. En çok yer verilen üç değer sırasıyla *sevgi* ($f=5$), *sorumluluk* ($f=5$) ve *birlik* ($f=4$) değerleridir. En az yer verilen üç değerler ise *işbirliği* ($f=2$), *saygı* ($f=2$) ve *hoşgörü* ($f=2$) değerleridir. Hiç yer verilmeyen değer ise *sadelik* ($f=0$), *dürüstlük* ($f=0$), *alçak gönüllülük* ($f=0$) ve *özgürlük* ($f=0$) değerleridir.

Elde edilen bulgulara göre *Levent ve Tayfası* kitap serisinde UNESCO evrensel değerlere en fazla yer verilen öykü kitabı *Hayvanları Bizden Koruma Günü* (31) öykü kitabıdır. UNESCO evrensel değerlere en az yer verilen kitap *Mezarlıktaki Hayalet* (22) öykü kitabıdır. *Levent ve Tayfası* kitap serisinde on iki evrensel değer bulunma sıklığı ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır. *Saygı* ($f=22$), *sorumluluk* ($f=17$), *mutluluk* ($f=16$), *sevgi* ($f=16$), *barış* ($f=14$), *birlik* ($f=14$), *dürüstlük* ($f=13$), *hoşgörü* ($f=11$), *işbirliği* ($f=8$), *alçakgönüllülük* ($f=7$) ve *özgürlük*

($f=1$) değerleri verilirken sadelik değerine yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Verilere göre yazar 130 değeri beş esere farklı oranda dağıtmıştır. Yapılan analiz ve değerlendirmelere göre *Levent ve Tayfası* kitap serisinde en sık görülen üç değer *saygı*($f=22$), *sorumluluk*($f=17$) ve *sevgi*($f=16$) değerleri olduğu tespit edilmiştir. En az yer verilen değer ise *özgürlük* ($f=1$) olduğu belirlenmiştir. *Sadelik* değerine ise hiç yer verilmemiştir. Genel sonuçlara bakıldığında Mustafa Orakçı *Levent ve Tayfası* kitap serisinde on iki evrensel değer eşit bir şekilde dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu çalışmada olduğu gibi alan yazın taramasında Aktürk (2012), Arık (2021), Çakır (2024), Çiftçi (2024), Erişik (2019), Göktepe (2024), Özübal (2024), Toğrul (2024) ve Vural (2023) gibi araştırmacılar da edebi eserleri incelemiş ve değerler açısından önemlerini ortaya koymuşlardır. Ancak bu araştırmalarla ortak yönü değerler açısından incelenmeleridir. Çünkü alan yazın taramasına bakıldığında çocuk hikâye kitaplarının UNESCO evrensel değerler açısından inceleyen çok az sayıda çalışma bulunmuştur. Yapılan çalışmaların çoğunluğu kök değerler üzerine yapılmıştır. Çiftçi (2024) Mustafa Orakçı'nın başka bir kitap serisi olan *Levent İz Peşinde* serisini kök değerler açısından incelemiştir. Bu çalışmaya göre Levent'in kitap serisinin, dostluk ve dayanışma gibi değerlerin ön plana çıktığı sonucuna varmıştır. Bu tür hikâyelerin, genç okuyuculara hem eğlenceli hem de öğretici bir okuma deneyimi sunduğu için değerlerin öğretiminde önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Levent ve Tayfası kitap dizisinde değerlerin kazandırılma aşamasında çeşitli örneklerin kullanılması değerlerin farklı olaylar yoluyla içselleştirilmesi ve karşılaşılan durumlarda uygulanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. İlkokul çağındaki çocuklara hitap ettiği için değerlerin dağılımı orantılı ve sayı olarak daha fazla olsaydı öykü kitaplarının değerler eğitiminde daha verimli kullanılmasını sağlayabilirdi.

5.1.2. Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerlerin karşılık geldiği kavramlar belirlenmiştir. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap dizisi içerisinde bulunan beş kitapta bulunan değerlerin hangi sözcüklerle ifade edildiğine yer verilmiştir. Egan (1986), Kellman (1995), Tappan

(1989), Zander (2007) ve Vitz (1990) gibi araştırmacıların bulgularına dayanarak, araştırmacıların hikâye anlatma ve hikâye okuma faaliyetlerinin küçük çocuklar üzerindeki eğitsel faydalarını ortaya koyan bulgulara değinilmiştir. Bu tür araştırmalar, çocukların dil gelişimi, duygusal zekâ, empati kurma ve sosyal beceriler gibi alanlarda önemli gelişim sağladığını göstermektedir. Ayrıca, bu çalışmada yer alan Levent serisinden alınan alıntılara göre çocuklara değerler çocukların anlayabileceği kavramlarla anlatılarak hayatlarında karşılaşacakları sorunları çözme becerilerini geliştirmelerini yardımcı olabileceği düşünülmektedir. UNESCO'nun on iki değerinden mutluluk değerini; gurur yaşama, mutluluk (duyma), yaşasın (haykırışı), (mutluluktan) gözlerin yaşarması, Allah'a şükür, sevinçle sarılması, kahraman, keyif gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Dürüstlük değeri; yalan söylememek, doğru olmak, üzgün olmak (hatadan dolayı) gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Alçak gönüllülük değerini; vicdansız olmamak, hayvanları, arkadaşları ve kardeşi kendinden üstün görmek gibi kavramlarla ifade edilmiştir. İşbirliği değeri genellikle görev dağılımı ve grup oluşturma kavramları ile ifade edilmiştir. Sevgi değeri; sevgili dostum, canım arkadaşım, sevmek, ailemizden biri, çok akıllı, canım annem gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Barış değeri affetmek kavramı ile ifade edilmiştir. Saygı değeri; izin vermek, ayıp bir davranış, el öpme, kapıyı çalmak, efendim kavramları ile ifade edilmiştir. Sorumluluk değeri; temizlik, ödev, geç kalmamak, işi bitirmeden ayrılmamak gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Hoşgörü değeri, kalp kırmamak ve hayvanlara karşı ilgi duyma gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Birlik değeri ise genellikle biz kelimesi ve birlik ruhu kavramı ile ifade edilmiştir. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap setinden genelde bir kavrama odaklanılmayarak olay örgüsü üzerinden değerlerin verilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* dizisi içerisinde yer alan beş kitapta da UNESCO'nun belirlediği değerler, özellikle öğretmene saygı, kardeş sevgisi ve dostluk gibi temel kavramlar üzerinden karşılık bulmaktadır. UNESCO'nun belirlediği değerler, kültürel miras, insan hakları, barış ve hatalardan ders çıkarma gibi evrensel prensiplere dayanır. Orakçı'nın eserlerinde bu değerler, genellikle toplumsal eleştiriler, kültürel kimliğin korunması ve geçmişle bağların güçlendirilmesi gibi temalar aracılığıyla ifade bulmaktadır.

5.1.3. Mustafa Orakçı'nın eserlerinde UNESCO'nun belirlediği değerlerin aktarımı incelenmiştir. Mustafa Orakçı'nın *Levent ve Tayfası* kitap serisinin UNESCO'nun belirlediği on iki evrensel değer aktarımını belirlemek için beş eserdeki alıntılar göre değerleri olumlu/olumsuz ve dolaylı/doğrudan olarak nasıl aktarıldığı tespit edilmiştir. Çünkü hikâyeler bu şekilde güçlü bir anlatıma sahip olduğunda, çocuklar hem duygusal olarak gelişir hem de etkili bir şekilde ahlaki değerleri edinmiş olurlar (Yaacob & Rahim, 2014). Elde edilen bulgulara göre yazar değerlerin çoğunluğunu olumlu örneklerle aktarırken sadece dürüstlük, işbirliği ve birlik değerine birer tane olumsuz örnek aktarım yaptığı tespit edilmiştir.

Mutluluk değerinin dolaylı anlatımla 15 örnekle aktarırken sadece bir yerde doğrudan anlatımla aktarımının yapıldığı tespit edilmiştir. *Alçak gönüllülük değerinin* dolaylı anlatımla 7 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımının yapılmadığı tespit edilmiştir. *İşbirliği değerinin* dolaylı anlatımla 8 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımının yapılmadığı tespit edilmiştir. *Sevgi değerinin* dolaylı anlatımla 9 örnekle aktarırken sadece 5 yerde doğrudan anlatımla aktarımının yapıldığı tespit edilmiştir. *Barış değerinin* dolaylı anlatımla 5 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımın yapılmadığı tespit edilmiştir. *Saygı değerinin* dolaylı anlatımla 22 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımın yapıldığı tespit edilmiştir. *Sorumluluk değerinin* dolaylı anlatımla 17 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımın yapılmadığı tespit edilmiştir. *Hoşgörü değerinin* dolaylı anlatımla 11 örnekle aktarırken doğrudan anlatımla aktarımın yapılmadığı tespit edilmiştir. *Birlik değerinin* dolaylı anlatımla 12 örnekle aktarırken sadece 3 yerde doğrudan anlatımla aktarılmıştır.

Arkadaşlık, dürüstlük, cesaret, sorumluluk, dayanışma ve adalet gibi değerler, serinin temel temalarından bazılarını oluşturmaktadır. Ancak bu değerler, doğrudan anlatılmak yerine, karakterlerin yaşadıkları olaylar ve karşılaştıkları zorluklar üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Bu dolaylı anlatım tarzı, kitapların daha doğal ve etkileyici olmasını sağlar, çünkü çocuklar ve gençler bu değerleri kendi çevresinde de görebileceği için zihinlerinde canlandırarak daha iyi içselleştirmelerine olanak sağlar. Örneğin, *Levent ve Tayfası* kitabında Levent ve

arkadaşları, birçok zorlukla karşılaşır ve bu zorluklarla başa çıkarken bazen birbirlerine güvenmek, bazen de kendi değerleri doğrultusunda hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Kitap boyunca karakterlerin seçimleri, doğruyu yanlıştan ayırt etmeleri ve birlikte çözüm üretmeleri, değerlerin dolaylı bir şekilde aktarılmasını sağlar. Sonuç olarak, Mustafa Orakçı'nın bu serisi, doğrudan moral veya didaktik iletiler vermektense, karakterlerin yaşadıkları olaylar üzerinden değerlerin aktarılmasını tercih eder. Bu sayede, çocuklar ve gençler eğlenirken aynı zamanda önemli çıkarımlarda bulunabilirler.

5.2. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurularak sonraki araştırmacılara yönelik öneriler bu bölümde sunulmuştur.

- Mustafa Orakçı'nın diğer kitap serileri de evrensel değerler açısından incelenip değerlendirilebilir.
- Değerler eğitime yönelik *Levent ve Tayfası* kitap seti bir grup öğrenciye okutularak okuma yoluyla bu öğrencilerde değer kazanımı olup olmadığına yönelik bir araştırma yapılabilir.
- *Levent ve Tayfası* ile ilgili yeni Maarif modelinde belirtilen değerlere yönelik bir araştırma yapılabilir.
- Gençlere ve çocuklara hitap eden Levent dizisi değer eğitime yönelik olarak öğretmenler tarafından önerilebilir.
- Mustafa Orakçı'nın Levent ve Tayfası serisinde Özgürlük ve Sadelik değerlerine sık rastlanmadığı ya da hiç yer verilmediği için Mustafa Orakçı'nın diğer kitap serileri bu iki değer açısından incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adnan, M. A. (2019). *Değer öğretim yaklaşımı: karakter ve değer eğitim yaklaşımı ve uygulaması*. B. Özer içinde, Karakter ve Değerler Eğitimi (2.bs). Pegem Akademi. <https://depo.pegem.net/9786052419939.pdf>
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9- 27
- Aktürk, F. (2012). *Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Albayrak, B. (2023). *2019 Türkçe dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından incelenmesi ve Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri (Muğla İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Allport, GW, Vernon, PE, & Lindzey, G. (1960). Değerlerin incelenmesi. Houghton Mifflin.
- Arık, Ö. (2021). *Suzan Albek'in çocuk edebiyatı eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Artuğ, M. (2023). *Okuma eğitimi açısından Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde değerler eğitimi ve söz varlığı* (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Aydın, E. (2021). Yedi iklim Türkçe öğretim seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 185-195.

- Aydın, M. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Buluşması*, Ankara: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, G. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Balaman, F. & Ataman, Ü. (2022). Teacher Opinions on The Usability of Digital Stories in Pre- School Values Education. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(13), 353-362. <https://doi.org/10.57135/jier.1160170>
- Beşir, E. (2024). *Ortaokul İngilizce ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi ve değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşler* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Bilgen, M. (2024). Kästner'in uçan sınıf eserini liderlik eğitimi bağlamında okumak. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (72), 1-27. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1497874>
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun 'Merhaba Sevgi' Adlı Çocuk Romanının Değerler Eğitimi ve On Kök Değer Açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Dergisi*. 57(247-272).
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.

- Cüceloğlu, D. (2011). *Anlamlı ve coşkulu bir yaşam için savaşçı*. İstanbul: Remzi
- Çakır, R. (2024). *Özgür Aras Tüfek'in çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 55-66.
- Çelik, G. (2008). *Dostluk ve Eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=dGBJQwSG96Cq88%20GzoS6wZQ&no=FSVROJENK6uehxmjVMiO2Q> sayfasından erişilmiştir.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çepni, O., Kılınç, A. Ç., ve Palaz, T. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Evrensel Değerlere Yönelik Tutum Düzeylerinin Bir Yordayıcısı Olarak Okul İklimi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 608-623.
<https://doi.org/10.15869/itobiad.515047>.
- Çetinbaş, E. (2015). Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik yeterliliklerinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Çetinkaya, B. (2016). *Değerler eğitiminin ilköğretim toplum hizmeti uygulamalarına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Çiftçi, H. (2024). *Mustafa Orakçı'nın "Levent" kitap dizisindeki değerler ile 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin içerdiği değerlerin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Uşak.

- Dedeoğlu, S. G. (2014). Özgürlük, Mahremiyet, Demokrasinin Değeri Ve Bilişim Toplumunda Maruz Kaldığı Tehditler. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 9(34), 5887-5897. <https://doi.org/10.19168/Jyu.03813>
- Demir, S. ve Koç, K. (2009, Mayıs). Evrensel değerlere ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. I. *Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu içinde* (s. 397- 402). Uşak Üniversitesi.
- Demirkaya, H. ve Çal, Ü. T. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dürüstlük Değerine İlişkin Metaforik Algıları, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1964-1980.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Divrik, D., ve Ceran, D. (2022). Mustafa Orakçı'nın “Ünlülerle Bir Gün” Serisinin Okunabilirlik Düzeyi Açısından İncelenmesi. *Asya Studies*, 6(19), 33-42.
- Doğan, M. (2008). *Değer. Büyük Türkçe Sözlük içinde* (22. Bs.). İstanbul: Pınar Yayınları
- Doğan, Ö. (2018). *Değerler eğitimi*. (1.bs.). İstanbul: Mavi Çatı.
- Doğanay, A. (2011). *Değerler eğitimi*. C. Öztürk (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (ss.225- 256). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dönmez, Ö. ve Uyanık, G. (2022). Farklı ülkelerde değerler eğitimi ve değer eğitimi programlarından örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 74-88. <https://doi.org/10.55008/te-ad.1099697>
- Dündar, N. ve Maden, S. (2020). Ortaokul öğrencilerinin ve velilerinin okudukları çocuk kitapları üzerine bir araştırma. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(1), 39-48.
- Egan, K. (1986). *Teaching a storytelling: An alternative approach to teaching and curriculum in the elementary school*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ekşi, H. (2003). "Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79–96

- Erbaş, A.A. (2020). *Hayat bilgisi dersi kapsamında değerler eğitimi üzerine bir araştırma: beklentiler, uygulamalar ve öneriler*. Doktora Tezi. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 55-72.
- Erişik, K. (2019). *Çocuk edebiyatı yazarı Hasan Kallimci'nin ilköğretim düzeyindeki kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi).. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (2).
- Fernandes, L. (1999, Haziran-Temmuz). *Value Personalisation: A Base for Value Education*. Beit Berl İsrail Uluslararası 3. Öğretmen Eğitimi Konferansı. İsrail.
- Fichter, J. (1999), *Sosyoloji Nedir?*, (Çev. Nilgün Çelebi), No. 75, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Gambrel, J. C., & Cafaro, P. (2010). The virtue of simplicity. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 23(1-2), 85-108.
- Gallets, M. P. (2005). *Storytelling and story reading: A comparison of effects on children's memory and story comprehension [Hikaye anlatımı ve hikaye okuma: Çocukların hafızası ve hikayeyi anlama üzerindeki etkilerinin karşılaştırılması]* (Master's thesis, East Tennessee State University).
- Göktepe, H. B. (2024). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

- Gökdaş, H. F. (2023). *Ekrem Bektaş'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Güney, S. (2021). *Eğitim filmlerinde yer alan değerlerin evrensel değerler çerçevesinde incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Güney, H. (2022). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Mustafa Orakçı'nın "Levent Çanakkale'de" Adlı Kitabının Metinsellik Ölçütlerine Göre Sadeleştirilmesi* (Yüksek Lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Lisans Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güven, A.Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları
- Güzel, D. (2013). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Hatay Uçar, F. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Hatay Uçar, F. ve Çetinkaya, S. (2021). İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi. *Oltu Beşeri Ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 275-291.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Izgar & B. Dilmaç (Ed.), *Değer eğitimi: kavram ilke ve yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi.

- İpek, D. (2017). *Çok satılan yazınsal çocuk kitaplarında evrensel değerler üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaata Fidan, S. (2023). *İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kök değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaca, S. S. (2019). *Çizgi filmlerde değerler eğitimi, değerler eğitimi açısından rafadan tayfa çizgi filminin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, s. 463-475.
- Kaşkaya, A. Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Trakya Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), s.441-447.
- Kaymak, N. (2020). *Yerli ve yabancı çizgi filmlerin evrensel değerler bakımından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2020). *Ahlak, Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kellman, J. (1995). *Harvey shows the way: Narrative in children's art. Art Education*, 48(2), 18-22.
- Kıral, E. (2018). Kayıp Giden Bir Değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 4-10.
- Kırlar, H.R. (2023). Ortaokul matematik ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi ve ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.

- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*, Allyn & Bacon Company, Massachusetts.
- Korkmaz, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sahip olduğu değerler, psikolojik iyi oluşları ve instagram bağımlılıkları arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Korkmaz, S. (2020). Ölçülülük Ve Aşkınlık Erdemi: Affetme, Alçakgönüllülük Ve Dindarlık İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 20(1), 240-252. <https://doi.org/10.30627/Cuilah.719673>.
- Kumbasar, E. (2011). Muzaffer İzgü'nün *romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon.
- Kuşdil, Ersin ve Kağıçbaşı, Çiğdem (2000), "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- Khairani, A., & Aulia, N. (2025). A review of the influence of value and ethical literacy on the formation of students' moral character in Indonesian schools. *SocioSphere: Interdisciplinary Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(1), 23-58.
- MEB (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2005). *Türkçe dersi öğretim programı*. . Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2010). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 sayılı genelge*, Ankara
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.Pdf> internet adresinden 11.01.2025 tarihinde alıntılanmıştır.
- MEB. (2023). *Değerler eğitimi aile ve toplum* (Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı). Ortaokul Genel Müdürlüğü. Ankara.

- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 93-108.
- Metin, M., ve Ceran, D. (2023). Mustafa Orakçı'nın "Ünlülerle Bir Gün" Kitap Dizisinin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi. *Asya Studies*, 7(23), 15-26.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. An expanded sourcebook. sage*.
- Mutluay, Y. (2018). *Okul yöneticilerinin okul yönetiminde evrensel değerleri uygulamaları ile öğretmenlerin örgütsel güven düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Önler, R. (2023). *Mustafa Orakçı'nın Kitaplarındaki Çocuk Kahramanların Karakter Öğeleri Bakımından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Binali Yıldırım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Otmar, Ö. (2017). Yalvaç Ural'ın *çocuk yapıtlarının evrensel değerler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Özay, Ş. (2019). *Çocuk edebiyatı açısından Ülker Köksal'ın romanlarında değerler eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Özbaşı, S. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Çerçevesinde Aytül Akal Masallarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. (8)178-192.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.

- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), s. 217- 239.
- Öziçel, T. (2022). *Mavisel Yener'in hikâyelerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ve ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.
- Özkan, U.B, (2021), *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özübal, E. (2024). *Sevda Müjgan Yüksel'in çocuk edebiyatı ürünlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Rokeach, M. (1967). Rokeach value survey. *The nature of human values*.
- Rokeach, M. (1973). The nature of human values. *Free Press*.
- Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2008). Preschool–home cooperation in change. *International Journal of Early Years Education*, 16(2), 151-161. <https://doi.org/10.1080/09669760802025165>
- Schrumpf, F , Crawford, D. K. & Bodine, R. J. (2007). *Okullarda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk* (Çev. Gül Akbalık). Ankara: İmge Kitabevi.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology/Academic Press*.
- Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems. C. Seligman, J. M. Olson ve M. P. Zanna, (Der.), *The Psychology Of Values: The Ontario Symposium*, 8 (1-24). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Spranger, E. (2001). İnsan tipleri: bir kişilik psikolojisi. İstanbul: İz Yayıncılık.

- Selçuk, D. (2019). *Ortaöğretim kurumlarında okutulmakta olan Almanca ders kitaplarında kültürel ve evrensel değerler* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık
- Simon, S. B., Leland, W. H. & Kirschenbaum, H. (1972). *Values Clarification, A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students*, Hart Publishing Company, Inc. New York
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebi metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Sofa, E. M. (2020). Moral Values in Western and Indonesian Stories: A Research on the Stories for the Ninth Grade of Junior High School. *Journal of English Education and Teaching*, 4(3), 449–465. <https://doi.org/10.33369/jeet.4.3.449-465>
- Spranger, E. (1928). Types of men: The psychology and ethics of personality. *John Reprint Corporation*.
- Sprecher, S. & Fehr, B. (2005). Compassionate love for close others and humanity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5).doi:10.1177/026540750505056439
- Superka, D. Johnson. P. Hedstrom, J. Ford, L., & Ahrens, C. (1976). *Values education sourcebook: Conceptual approaches, materials analyses and annotated bibliography* (1st ed.). Social Science Consortium .
- Sütlü, F.B. (2024). “*Elif ve Arkadaşları*” adlı çizgi filmin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rize.
- Şığva, S. N. (2024). *İlkokul 3.ve 4. sınıf fen bilimleri ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

- Tappan, M.B., & Brown, L.M. (1989). Stories told and lessons learned: Toward a narrative approach to moral development and moral education. *Harvard Educational Review*, 59 (2), 182-205.
- Tappan, M.B. (1998). Moral education in the Zone of Proximal Development. *Journal of Moral [Yakınsal Gelişim Bölgesinde Ahlak Eğitimi. Ahlak Dergisi]*. Education, 27 (2), 1998.
- Tarhan, N. (2021). *Değerler psikolojisi ve insan, güzel insan modeli* (15.baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (1974). *Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargılar) ve Türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Toğrul, D. (2024). *Piktes projesi kapsamında hazırlanan “Aslı hikâye serisi”nin kültürel etkileşim ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- Tosun, Y. (2021). *Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi zorlaştıran faktörlere ilişkin görüşleri ve değerler eğitime yönelik uygulamaları* (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Ankara: Mikro Yayınları.
- Tozlu, N. ve Yüce, B. N (2020). Hamdi Ülker’in eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 575-597.
- T.T.K.B. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi.
- T.T.K.B. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. <https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/erdem-deger-eylem-ercevesi>. **MEB. (2024, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli). İlkokul-Ortaokul ve İmamhatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4- 8. sınıf). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. MEB.**

- Thambu, N. (2017). Storytelling and story reading: A catalyst for inculcate moral values and ethics among preschoolers [Hikâye anlatımı ve hikâye okuma: Okul öncesi çağındaki çocuklara ahlaki değerleri ve etiği aşılamak için bir katalizör]. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(6), 1116-1130.
- Ulusoy, K, ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, K, ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınlar.
- Ulusoy, K. (2019). Değerlerin tanımı, sınıflandırılması ve değerler eğitimi. K. Ulusoy içinde, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi Dergisi* (s. 66). (6.bs.)
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, B. (2020). *Mustafa Orakçı'nın Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel İletiler Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyar, H. A. (2023). *Matematik öğretmen adaylarının matematiğe ilişkin sahip olduğu değerlerin ders planlarına yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarımlarının değerlendirilmesi: Antalya Örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3 (2), 263-277. DOI:10.13114/MJH/201322483
- Uzun, B. (2024). *Değerler eğitimi yaklaşımlarının değerler eğitiminde rolü olan paydaşlar bağlamında incelenmesi*. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Vitz, P. (1990). The use of stories in Moral Development. New psychological reasons for an old Educational model [Ahlaki Gelişimde öykülerin kullanımı. Eski bir Eğitim modelinin yeni psikolojik nedenleri]. *American Psychologist*, 45, 709-720.

- Viet, L.V.L. (2024). Introduction to 12 Living Values of UNESCO. *Educator & Consultant | On a Quest to Build Better Education for the Next Generation*. <https://www.linkedin.com/pulse/introduction-12-living-values-unesco-viet-long-vinh-ly-j48uc/>
- Vural, H. (2023). *Sevim Ak'ın çocuk kitaplarında değerler eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı. Türkçe Eğitim Bilim Dalı. Gaziantep.
- Yaacob, M.F.C., & Rahim. N.A. (2014). Moulding children positive moral values through folklore [Çocuklara folklor yoluyla olumlu ahlaki değerler kazandırmak]. *Journal of Business and Social Development*, 2(2), 74-85.
- Yalnız, A. ve Yıkılmaz, Y. (2018). *Değerler eğitimi kavramı olarak dürüstlük ve dürüstlük ölçeği (dö) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 649-666.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Akçağ.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 500-522.
- Yeşil, R., ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D. Ç. (2011). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Sevgi Değeri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(29), 203-230.
- Yıldız, K. (2009). Sorumluluk. *İslam Ansiklopedisi içinde (c.37, s.380-382)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8 (1) , 608-623. <https://doi.org/10.15869/itobiad.51504>

- Yılmaz, H. (2004). Hz. Peygamber'in eğitiminde bir ilke olarak hoşgörü. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 109-132.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yılmaz, Ş. (2023). *Yeşilay Mavi Kırlangıç çocuk dergisi'nin değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Zander, M.J. (2007). Tell me a story: The power of narrative in the practice of teaching art [Bana bir hikaye anlat: Sanat öğretme pratiğinde anlatının gücü]. *Studies in Art Education*, 48(2), 189-203.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

TDK, (2025). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

EKLER

EK-1

Güvenirlilik ve Geçerlilik Formu

UNESCO DEĞERLE Rİ	Perili Evden Kaçış			Dilek Kutusu Açılıyor			Hayvanları Bizden Koruma Günü			Mezarlıktaki Hayalet			Okulsuz Dünya		
	A(f)	U1(f)	U2(f)	A(f)	U1(f)	U2(f)	A(f)	U1(f)	U2(f)	A(f)	U1(f)	U2(f)	A(f)	U1(F)	U2(f)
Mutluluk	4	3	4	2	2	2	4	4	4	3	3	3	3	3	3
Dürüstlük	4	4	4	2	2	2	5	5	5	2	2	2	2	2	2
Alçak gönüllülük	1			2	3	1	3	1	1	1	2	2			
İşbirliği	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Özgürlük							1	1	1						
Sevgi	1	1	1	6	6	6	3	3	3	1	1	1	5	5	5
Barış	2	2	2				1	1	1	2	2	1			
Saygı	2	2	2	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2	2	2
Sorumluluk	2	2	2	4	4	4	3	3	3	3	3	3	5	5	5
Hoşgörü	2	2	3	2	2	2	4	5	4	1	1	1	2	2	2
Birlik	3	4	3	4	4	4	1	1	1	1	1	1	5	5	5
Sadelik															
TOPLAM	26	22	23	28	29	27	31	30	29	21	22	21	24	26	26

